

Výroční zpráva MŠMT o stavu a rozvoji
vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007

Na startu školské reformy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ústav pro informace ve vzdělávání

2008

Předmluva

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy také letos, již po jedenácté, vydává *Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky*. Výroční zpráva za rok 2007 podává obraz českého školství ve zlomové chvíli, kdy se školy postupně loučí se starými centrálně předepsanými učebními osnovami a začínají učit podle rámcových a na nich vytvořených školních vzdělávacích programů. Jsme NA STARTU ŠKOLSKÉ REFORMY, jak to vyjadřuje i podtitul výroční zprávy.

Školská reforma staví na přesvědčení, že pro budoucí pracovní, společenský a osobní život dnešních školáků jsou potřebné, kromě určitého množství poznatků, především kompetence, které jsou univerzální, mají nadčasový význam a umožní jim zvládat situace a úkoly v rychle se měnícím prostředí moderního světa. K těmto dovednostem patří umět se učit, být tvořivý a umět řešit problémy, umět účinně komunikovat s lidmi, pracovat s technikou, umět spolupracovat, uplatňovat svá práva i respektovat práva jiných, být tolerantní, mít vztah k přírodě i kultuře a chránit je, umět pečovat o své zdraví a bezpečí, poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti.

Školská reforma klade velký důraz na výběr učiva, na to, co je podstatné a co se v dalším životě skutečně využije. Pouze u toho však nezůstává: přináší řadu dalších důležitých změn. Školy by měly začít pracovat tak, aby motivovaly a v učení podporovaly každého žáka a přiměřeně zohlednily jeho individuální potřeby a předpoklady. Metody výuky se, na rozdíl od dřívějšího převažujícího předávání hotových poznatků, orientují zejména na aktivní práci žáků. Žáci by měli sami vyvozovat poznatky, prakticky si osvojené vyzkoušet, propojovat poznatky z různých předmětů, věcně diskutovat, pracovat nejen samostatně, ale také ve skupinách.

Tyto a všechny další změny, které přináší školská reforma, by měly vést především k tomu, že se žáci budou rádi učit, že snáze získají dovednosti i způsoby jednání, které budou mít smysl a které bez problému uplatní v dalším životě a v zaměstnání doma i kdekoli v zahraničí. Cílem změn, o něž usilujeme, je navodit takové vztahy ve školách, jejichž odrazem a důsledkem budou samostatní, sebevědomí a aktivní lidé, dostatečně odpovědní vůči sobě i svému okolí. Lidé, kteří budou umět prožít svůj život plodně s využitím toho, co získali ve škole. Lidé, kteří budou připraveni se po celý svůj život učit novým věcem.

Přejme si, aby rok 2007, který byl naplněn tvrdou prací na zahájení školské reformy a jemuž je věnována tato *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky*, se ukázal s odstupem času jako dobré nakročení ke splnění těchto náročných cílů.

Podpis

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy ČR v roce 2007

Na startu školské reformy

Díl I.

Vzdělávání v roce 2007 v datech

Úvod

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice v roce 2007. Její název – NA STARTU ŠKOLSKÉ REFORMY – připomíná, že v roce 2007 české školství vykročilo na cestu významných změn. Mění se nejen cíle a obsahy vzdělávání, ale celý styl práce školy. Mění se postavení žáků, kteří se mají stát aktivními účastníky procesu vlastního učení. Mění se postavení učitelů, kteří získávají širokou míru volnosti v zaměření výuky, volbě cílů, obsahů a metod pedagogické práce, a s ní i zvýšenou míru odpovědnosti za výsledky vzdělávání svých žáků. Autonomie školy se posiluje, školy vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy, v nichž mohou lépe reflektovat své specifické možnosti i charakteristiky, možnosti a požadavky okolního prostředí.

Cílem Výroční zprávy je informovat o stavu a základních vývojových trendech vzdělávací soustavy České republiky v příslušném roce. Zpráva je na základě § 10 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), předkládána vládě České republiky. Výroční zpráva může poskytnout tvůrcům vzdělávací politiky a rozhodovacím orgánům na všech úrovních podklady pro hodnocení minulého období a sloužit i jako zdroj informací potřebných pro práci zaměřenou do budoucnosti. Je určena také odborné pedagogické veřejnosti a všem dalším zájemcům o otázky vzdělávání.

Výroční zpráva za rok 2007 je již jedenáctá v řadě. Dosud vydaných deset výročních zpráv podává obraz vzdělávací soustavy a vzdělávání v České republice za téměř dvě desetiletí od přelomového roku 1989.

- Výroční zpráva *Školství v pohybu* za rok 1996 podchytila i vývoj od roku 1990.
- Výroční zpráva *Školství na křižovatce* zachytila vývoj českého školství v letech 1997 a 1998.
- Výroční zpráva *Na prahu změn* popsala vývoj školství v roce 1999. Od tohoto roku vychází výroční zpráva každoročně.
- 2000: *Na počátku tisíciletí*
- 2001: *Společná odpovědnost*
- 2002: *Ke společností znalostí*
- 2003: *Na cestě k učící se společnosti*
- 2004: *Vstupujeme do evropského vzdělávacího prostoru* – výroční zpráva byla poprvé vydána ve dvou dílech.
- 2005: *S novým školským zákonem* – zpráva byla vydána rovněž ve dvou dílech. První s názvem *Vzdělávání v roce 2005 v datech* byl uspořádán jako přehledná příručka popisující vzdělávací soustavu a vzdělávání na základě statistických indikátorů. Druhý díl, *Vzdělávání v roce 2005 v tématech*, představil hlubší sondu do aktuálních témat roku 2005.
- 2006: *S Evropským sociálním fondem k inovacím vzdělávání*. První díl, *Vzdělávání v roce 2006 v datech*, popisuje vzdělávací soustavu České republiky na základě vybraných statistických indikátorů. Druhý díl, *Řešení aktuálních otázek vzdělávání prostřednictvím Evropského sociálního fondu v roce 2006*, informuje o projektech řešených v rámci Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ), které jsou zaměřeny na podporu a rozvoj vzdělávání.

Tak jako předchozí je Výroční zpráva za rok 2007 rozčleněna do dvou dílů:

Díl I. *Vzdělávání v roce 2007 v datech* popisuje vzdělávací soustavu České republiky na základě vybraných statistických indikátorů. Kromě kapitol zabývajících se regionálním a vysokým školstvím jsou zahrnuty i organizační a legislativní podmínky vzdělávací soustavy, její financování a dále údaje týkající se pracovníků ve školství a vztahu vzdělání a uplatnitelnosti na trhu práce. **Díl II.** *Vzdělávání v roce 2007 v tématech* je celý věnován významným změnám, které byly ve školství nastartovány s novým školním rokem 2007/08.

Na tvorbě Výroční zprávy za rok 2007 se podílel široký tým autorů a recenzentů z věcně příslušných útvarů MŠMT a odborných pracovišť přímo řízených organizací. Koordinací autorského týmu a editací zprávy byl ministerstvem pověřen Ústav pro informace ve vzdělávání, který vedle významného podílu autorského provedl rovněž redakční a grafickou úpravu celého textu.

Výroční zpráva je dostupná jak v tištěné podobě ve dvou samostatných svazcích, tak v podobě elektronické na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy www.msmt.cz a na Školském vzdělávacím a informačním portálu www.edu.cz.

Ústav pro informace ve vzdělávání jako editor Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007 – NA STARTU ŠKOLSKÉ REFORMY přijme s poděkováním veškeré připomínky, které mohou zlepšit zpracování výročních zpráv v dalších letech a přispět k tomu, aby se zprávy staly užitečným zdrojem poznatků pro široký okruh uživatelů.

Kontaktní údaje:

Ústav pro informace ve vzdělávání
Senovážné náměstí 26
110 06 Praha 1

Email: info@uiv.cz
Tel.: 224 398 111
Fax: 224 237 596

Obsah:

1.1 Rok 2007 v regionálním školství	7
1.1.1Vzdělávací programy v počátečním vzdělávání.....	7
1.1.2Hodnocení výstupů vzdělávání.....	8
1.1.3Konceptní dokumenty přijaté v roce 2007	8
1.1.4Podpora dalšího vzdělávání.....	9
1.2 Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2007	10
1.2.1Změny ve „školských zákonech“	10
1.2.2Účinnost zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání	11
1.2.3Změny v nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání.....	12
1.2.4Změny v prováděcích vyhláškách ke „školským zákonům“	12
1.2.5Prováděcí vyhláška k zákonu o uznávání výsledků dalšího vzdělávání	13
1.3 Regionální školství	14
1.3.1Předškolní vzdělávání.....	14
1.3.2Povinná školní docházka	18
1.3.3Střední vzdělávání	24
1.3.4Vzdělávání v konzervatoři.....	38
1.3.5Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	40
1.3.6Vyšší odborné školy	44
1.4 Vysoké školství	48
1.4.1České vysoké školství v evropském prostoru	48
1.4.2Systém vysokého školství v ČR.....	49
1.5 Pracovníci ve školství	58
1.5.1Pracovníci regionálního školství	60
1.5.2Veřejné vysoké školy.....	66
1.5.3Evropský sociální fond – ESF	69
1.6 Financování školství.....	71
1.6.1Financování regionálního školství	71
1.6.2Financování vysokého školství	76
1.7 Vzdělávání a zaměstnanost.....	79
1.7.1Širší ekonomické prostředí a požadavky zaměstnavatelů na absolventy škol.....	79
1.7.2Uplatnění absolventů škol na trhu práce	82

Seznam zkratek:

AVU v Praze	Akademie výtvarných umění v Praze
CEEPUS	Central European Exchange Programme for University Studies (Středoevropský výměnný univerzitní program)
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČVUT v Praze	České vysoké učení technické v Praze
DSO	dobrovolné svazky obcí
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
G	gymnázium
HDP	hrubý domácí produkt
JAMU v Brně	Janáčkova akademie múzických umění v Brně
KKOV	klasifikace kmenových oborů vzdělání
KÚ	krajský úřad
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MU v Brně	Masarykova univerzita
MZe	Ministerstvo zemědělství
NVP	národní vzdělávací program
OON	ostatní osobní náklady
OPPP	ostatní platby za provedenou práci
RgŠ	regionální školství
RVP	rámcový vzdělávací plán
Sb.	sbírky
SIPVZ	Státní informační politika ve vzdělávání
SOŠ	střední odborná škola – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně C, D, J a M (písmeno 5. místa kódu oboru KKOv), pokud se nejedná o školu určenou pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
SOU	střední odborné učiliště – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně E, H, L (písmeno 5. místa kódu oboru KKOv), pokud se nejedná o školu určenou pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
SPV	středisko praktického vyučování
SR	státní rozpočet
SŠ	střední škola
SVP	speciální vzdělávací potřeby
tis.	tisíc

ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UK v Praze	Univerzita Karlova v Praze
VaV	výzkum a vývoj
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola
VŠE v Praze	Vysoká škola ekonomická v Praze
VŠCHT v Praze	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
VŠLS	vysokoškolské lesní statky
VŠUP v Praze	Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze
VŠZS	vysokoškolské zemědělské statky
VUT v Brně	Vysoké učení technické v Brně
ZŠ	základní škola

1.1 Rok 2007 v regionálním školství

Rok 2007 byl z hlediska regionálního školství klíčový především tím, že byla ukončena přípravná fáze **kurikulární reformy** a od 1. 9. 2007 začaly školy pracovat podle vlastních školních vzdělávacích programů vycházejících z rámcových vzdělávacích programů.

Změny v kurikulární politice zakotvil legislativně školský zákon, který otevřel prostor pro další postup transformace vzdělávací soustavy, cílů a obsahu vzdělávání (kurikula). Mezi hlavní cíle kurikulární politiky patří příprava žáka na osobní a pracovní život ve 21. století, na nové a měnící se požadavky na člověka jako občana i jako pracovní sílu, modernizace a zkvalitnění vzdělávání, používání vyučovacích metod a forem vedoucích k rozvoji žádoucích kompetencí žáků, zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce, podpora celoživotního učení, posílení autonomie škol a zlepšení transparentnosti vzdělávání. Na podporu reformy byla realizována v uplynulém období řada aktivit. Byly vytvořeny např. manuály k tvorbě školních vzdělávacích programů a další odborné publikace, byla zřízena konzultační centra a metodický portál, probíhala intenzivní spolupráce s pilotními školami, uskutečnily se konference na podporu reformy a další aktivity.

Kromě kurikulárních změn byla v roce 2007 věnována značná pozornost také **řešení projektů podporovaných z prostředků ESF v rámci Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů**. I když celkové výstupy projektů budou hodnoceny převážně až v roce 2008, již dílčí výstupy podpořily mj. realizaci reformy např. projekty Koordinátor, Pilot Z, Pilot S, Pilot G, Hodina, Metodika. Obdobně se projekty tohoto operačního programu uplatňovaly například pro implementaci zákona o ověřování výsledků dalšího vzdělávání (např. Národní soustava kvalifikací, spolupráce s kraji v rámci projektu UNIV) či pro zlepšování prostředí v oblasti speciálního vzdělávání a poradenské činnosti (zejména projekty VIP Kariéra, PROPOS, SIM).

Další významné **změny byly učiněny v oblasti legislativní** – částečnou novelizací prošly prakticky všechny významné školské zákony (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Podrobnější informace jsou uvedeny v kapitole 1.2.

V roce 2007 vzniklo **několik významných školských dokumentů**, zejména lze uvést koncepční materiály přijaté vládou – Strategie celoživotního učení, aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Byl také schválen významný dokument pro další etapu využívání finančních prostředků z ESF Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK).

1.1.1 Vzdělávací programy v počátečním vzdělávání

Od 1. září 2007 podle školních vzdělávacích programů pracují všechny **mateřské školy**, přípravné třídy **základních škol**, 1. a 6. ročníky **základních škol** a **primy osmiletých gymnázií**.

V oblasti **středního vzdělávání** pokračovaly práce na přípravě rámcových vzdělávacích programů pro všeobecné i odborné střední vzdělávání. V roce 2007 pokračoval rozvojový program *Podpora zvýšení počtu vyučovacích hodin v oborech vzdělání gymnázií*, který umožnil vytvořit srovnatelné podmínky vzdělávání pro obory vzdělání gymnázium a ostatní obory vzdělání středních škol a současně dosáhnout celkové hodinové dotace uvedené v rámcových vzdělávacích programech oborů vzdělání gymnázií.

Akreditační komise pro **vyšší odborné vzdělávání** (AK VOV) v roce 2007 pokračovala v akreditační činnosti a dalších koncepčních záměrech. Z celkového počtu 184 žádostí vyšších odborných škol o akreditaci přijatých v roce 2007 doporučila komise 126 vzdělávacích programů, 58 jich zamítla. Byla zahájena příprava koncepce přechodu vyšších odborných škol do terciárního sektoru na základě tzv. transformace VOŠ na neuniverzitní vysoké školy. AK VOV usilovala o vytvoření modelu školy, který by zachoval stávající koexistenci vyšších odborných a středních škol s využitím dosavadního materiálního a personálního potenciálu těchto škol a podle stanovených kritérií umožnil vznik profesní fakulty (profesní akademie).

1.1.2 Hodnocení výstupů vzdělávání

V prosinci 2007 byly zveřejněny výsledky mezinárodního výzkumu **PISA 2006**, který byl tentokrát zaměřen především na přírodovědnou gramotnost. Výzkumu se zúčastnilo celkem 245 škol, což představovalo 9 016 žáků z 9. ročníku základních škol, 1. ročníku středních škol a odpovídajících ročníků 6 a 8letých gymnázií. Výsledky českých žáků v přírodovědném a matematickém testu byly stejně jako v minulých letech nadprůměrné, na druhou stranu v oblasti čtenářské gramotnosti dosahují čeští žáci dlouhodobě spíše podprůměrných výsledků. Z výsledků také vyplývá, že se Česká republika řadí mezi země s významným rozdílem mezi dobrými a slabými žáky, což svědčí o značné diverzifikaci mezi jednotlivými druhy škol a v případě středních škol i mezi jednotlivými typy.

Podrobné informace jsou uvedeny v publikaci „Hlavní zjištění výzkumu PISA 2006“, která je přílohou Výroční zprávy.

Na podporu vytvoření systému monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání byl v rámci systémového projektu Kvalita I realizován projekt týkající se **hodnocení výsledků vzdělávání** žáků 9. tříd ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Výsledky vzdělávání jsou v rámci projektu ověřovány prostřednictvím tří testů, které jsou zaměřeny na zjišťování dovedností v českém jazyce, matematické dovednosti a obecných dovedností. Klíčovým aspektem projektu bylo poskytnutí zpětné informace žákům uvedené věkové kategorie o úrovni jejich vzdělání v porovnání v rámci školy, kraje a České republiky. Výstupy také mohli učitelé využít k vlastnímu posouzení své pedagogické práce. Individuální výsledky, poskytnuté v podobě osvědčení, díky jejich vysoké srovnatelnosti významně podpořily sebehodnocení jednotlivých žáků a mohou posílit motivaci k následnému vzdělávání.

Významnou reformou prochází také **maturitní zkouška**. V polovině roku 2007 byla schválena novela školského zákona, která posunula zahájení reformy maturitní zkoušky na rok 2010 a rozložila je na období 2010–2012. Současně s tím byla otevřena otázka změny modelu reformní maturity s cílem zajistit, aby se stala užitečnou, proveditelnou a bezpečnou. Návrh upraveného modelu reformní maturity vyplynul z odborné diskuse mj. s představiteli středních škol, s představiteli krajů a byl v lednu 2008 schválen ministrem školství, mládeže a tělovýchovy.

Ve školním roce 2006/2007 bylo pilotně ověřováno nové pojetí závěrečné zkoušky v oborech vzdělání s výučním listem založené na jednotném zadání. Ověřování se účastnilo celkem 198 středních škol, v nichž zkoušku skládalo cca 10 000 žáků. Příprava nové závěrečné zkoušky v rámci projektu Kvalita I začala v roce 2005. Od té doby každý rok stoupá počet oborů, pro něž už bylo vytvořeno jednotné zadání. Ve školním roce 2006/2007 to bylo již 41 oborů vzdělání.

1.1.3 Koncepční dokumenty přijaté v roce 2007

Vláda České republiky přijala v červnu 2007 svým usnesením č. 611/2007 strategický dokument pro oblast státní péče o děti a mládež *Koncepci státní politiky pro oblast dětí a mládeže na léta 2007 – 2013* jejímž gestorem je MŠMT.

V červenci 2007 byl vládou přijat koncepční materiál **Strategie celoživotního učení České republiky**, který předložilo MŠMT, ale byl zpracován s významnou spoluúčastí ostatních zainteresovaných resortů a relevantních sociálních partnerů. Dokument mapuje oblast celoživotního učení a přichází s návrhy, jak tuto oblast rozvíjet a podporovat. Vymezuje sedm strategických směrů, které by měly být prioritně podporovány, a konkretizuje je do opatření pro jednotlivé úrovně vzdělávání. Současně je sledována vazba na operační programy ESF pro období 2007–2013. Jedná se o následující **strategické směry**:

1. Uznávání, prostupnost
2. Rovný přístup
3. Funkční gramotnost
4. Sociální partnerství
5. Stimulace poptávky
6. Kvalita
7. Poradenství

Aktualizace **Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky** zpracovaná v roce 2007 představuje jeden z nástrojů formování vzdělávací soustavy a klade důraz na implementaci nové školské legislativy přijaté v letech 2004–2006. Zakotvuje záměry, cíle a kritéria vzdělávací politiky doprovázené koncepční, metodickou i finanční podporou v rozvojových programech a projektech spolufinancovaných z prostředků Evropské unie, určuje rámec dlouhodobých záměrů krajů a sjednocuje jejich přístup, zvláště v oblasti středních škol. Stanovuje **základní strategické směry**:

1. Rovnost příležitostí ke vzdělávání
2. Kurikulární reforma – nástroj k modernizaci vzdělávání s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí
3. Podpora cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií
4. Tvorba a zavádění systémů kvality, metod hodnocení a vlastního hodnocení škol a školských zařízení
5. Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků
6. Podpora dalšího vzdělávání

V říjnu 2007 byl schválen Evropskou komisí **Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK)**, jehož hlavním cílem je rozvoj vzdělanosti společnosti s cílem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systémů počátečního (včetně terciárního) a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

OP VK navazuje na aktivity, které MŠMT realizovalo v období 2004–2006 v rámci *Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů* (Opatření 3.1 Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů ve vzdělávání a Opatření 3.2 Podpora terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje). Programy umožní modernizaci počátečního (včetně terciárního) a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

Finanční prostředky v rámci OP VK jsou určeny pro kraje, města a obce, školy a školská zařízení, nestátní neziskové organizace, profesní organizace zaměstnavatelů a zaměstnanců, podnikatele, vědecké a výzkumné instituce, vývojová a inovační centra a další organizace působící ve vzdělávání. Na financování OP VK je celkově určena částka 2 151,4 mil. € (cca 59 mld. Kč), přičemž 85 % tvoří zdroje EU (ESF) a 15 % národní zdroje ze státního rozpočtu (resp. rozpočtu MŠMT).

V prosinci byly vyhlášeny první tři výzvy pro předložení globálních grantů krajů.

1.1.4 Podpora dalšího vzdělávání

V oblasti **dalšího vzdělávání** nabyl v roce 2007 účinnosti další z klíčových školských zákonů, a to zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. Tento zákon umožňuje každému získat nebo si zvýšit stávající stupeň vzdělání nebo kvalifikaci, přizpůsobit se ekonomickým a společenským změnám a ověřit nebo potvrdit nabyté znalosti a dovednosti získané při neformálním vzdělávání nebo informálním učení.

Propojení počátečního a dalšího vzdělávání podporoval systémový projekt ESF *Rozvoj Národní soustavy kvalifikací (NSK)*. V rámci tohoto projektu byly do konce roku 2007 zpracovány kvalifikační i hodnotící standardy pro 110 úplných kvalifikací a 340 dílčích kvalifikací.

K podpoře a rozvoji dalšího vzdělávání poskytovaného středními školami a vyššími odbornými školami přispíval projekt ESF *Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým (UNIV)*. V závěru roku 2007 získali první uchazeči platné certifikáty potvrzující úspěšné vykonání zkoušky podle schváleného hodnotícího standardu dílčí kvalifikace.

1.2 Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2007

Vývoj právní úpravy vzdělávací soustavy v roce 2007 se opíral především o základy položené v předchozích letech vydáním školských právních předpisů pro jednotlivé oblasti vzdělávací soustavy.

1.2.1 Změny ve „školských zákonech“

Z množiny „školských zákonů“ v širším slova smyslu doznal v roce 2007 dílčích změn:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, který kromě oblastí vzdělávání vyjmenovaných přímo v názvu zákona upravuje také základní umělecké, jazykové a zájmové vzdělávání, další vzdělávání uskutečňované ve školách a poskytování školských služeb,
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Níže jsou uvedeny změny, které nabýly účinnosti v roce 2007, popřípadě ještě k 1. lednu 2008 (v roce 2007 tedy probíhal legislativní proces). Lze je rozdělit na novely, které vzešly bezprostředně z potřeb resortu školství, mládeže a tělovýchovy, a novely technické, vyplývající z právních úprav, které nesouvisují přímo se školstvím.

Novelami spadajícími do první kategorie byl dotčen zákon č. 561/2004 Sb.

- Zákonem č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), ve znění pozdějších předpisů, byla s účinností ke dni 1. srpna 2007 vložena do zákona č. 561/2004 Sb. nová ustanovení § 113a až 113c. Novelou se docílilo toho, že postupy uznávání předchozího vzdělávání nebo částečného vzdělání žáka pro účely vzdělávání ve středních školách jsou provázány se systémem dalšího vzdělávání a získávání dílčích kvalifikací mimo vzdělávací soustavu, který od 1. srpna 2008 upravuje zákon č. 179/2006 Sb. (viz níže bod I.2.2).

Neméně důležité bylo doplnění možnosti konat ve střední škole nebo konzervatoři závěrečnou zkoušku, maturitní zkoušku nebo absolutorium i bez předchozího vzdělávání v dané škole, pokud uchazeč o vykonání zkoušky má alespoň základní vzdělání a získal v souladu se zákonem č. 179/2006 Sb. odpovídající dílčí kvalifikace pro určité povolání.

Změnou ustanovení § 163 byla stanovena také metoda financování těchto zkoušek z prostředků státního rozpočtu.

- Novelou vyhlášenou pod číslem 217/2007 Sb., která nabyla účinnosti dne 22. srpna 2007, byla odložena účinnost nové úpravy maturitní zkoušky o 2 roky, tedy až na školní rok 2009/2010. Vznikl tak časový prostor pro revizi modelu nové maturitní zkoušky a vzápětí byla zahájena příprava novely samotných ustanovení zákona č. 561/2004 Sb. upravujících maturitní zkoušku, která byla vyhlášena pod číslem 242/2008 Sb. Nová, revidovaná maturitní zkouška se bude poprvé konat ve školním roce 2009/2010.

- Jako zákon č. 343/2007 Sb. byla vyhlášena novela, která s účinností k 1. lednu 2008 zásadním způsobem změnila podmínky přístupu cizinců ke vzdělávání a školským službám. S cílem provést transpozici směrnic Evropské unie upravujících postavení cizinců na území členských států byly oproti dosavadní právní úpravě upraveny podmínky přístupu ke vzdělávání a školským službám cizinců, kteří nejsou občany Evropské unie, ani osobami, které zákon č. 561/2004 Sb. staví občanům Evropské unie co do podmínek přístupu ke vzdělávání naroveň. Těmto cizincům byl přiznán rovný přístup ke vzdělávání a školským službám, pokud jsou na území České republiky oprávněni pobývat po dobu delší než 90 dnů. V případě středního a vyššího odborného vzdělávání zůstala zachována mírnější podmínka oprávněného pobytu a v případě základního vzdělávání se nově oprávněnost pobytu dokonce vůbec nevyžaduje. V souladu s Úmluvou o právech dítěte se tím umožňuje přístup k základnímu vzdělávání i tzv. ilegálním přistěhovalcům.

Do druhé kategorie patří dílčí změny zákona č. 561/2004 Sb. vyplývající ze zákona č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím. Účinnost novely byla stanovena k 1. lednu 2008.

Dílčí technické úpravy doznaly zákon č. 561/2004 Sb. a zákon č. 109/2002 Sb. v důsledku novely zákonem č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi, kterým byly s účinností k 1. lednu 2007 uvedeny do souladu s novým zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Také změna zákona č. 563/2004 Sb. související s účinností nového zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, byla ryze formální a předmětu vztahů upravených zákonem č. 563/2004 Sb. se nedotkla.

Viceméně technické změny v zákoně č. 111/1998 Sb. přinesl s účinností k 1. lednu 2007 zákon č. 362/2003 Sb., o změně zákonů souvisejících s přijetím zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a k 1. lednu 2008 zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, a již výše citovaný zákon č. 296/2007 Sb.

1.2.2 Účinnost zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání

Dnem 1. srpna 2007 nabyla účinnosti podstatná část zákona č. 179/2006 Sb.

Zákon umožňuje transparentním a objektivním způsobem zhodnotit vzdělání dosažené mimo vzdělávací soustavu. Za tímto účelem zákon zavádí důležité systémové nástroje — soustavu kvalifikací, systém kvalifikačních standardů a od nich odvozených hodnotících standardů, systém autorizovaných osob apod.

Pomocí těchto nástrojů může fyzická osoba vykonat zkoušku podle hodnotícího standardu a získat osvědčení o získání dílčí kvalifikace. Držitel osvědčení má předpoklady pro lepší uplatnitelnost na trhu práce, neboť systém kvalifikací vytvořený na základě zákona č. 179/2006 Sb. poskytuje zaměstnavatelům lepší přehled o obsahu a rozsahu znalostí a dovedností, které jsou osvědčením dokládány.

Neodmyslitelným prvkem systému kvalifikací je také účast rozhodujících uživatelů výsledků dalšího vzdělávání (profesní sdružení, komory, resortní ministerstva) na jeho fungování. Fyzické a právnické osoby působící v jednotlivých profesních odvětvích mohou získat od věcně příslušného ústředního správního úřadu autorizaci k ověřování dosažení odborné způsobilosti uchazeče o získání osvědčení o dílčí kvalifikaci.

Zákon č. 179/2006 Sb. doznal v období do 1. ledna 2008 také drobných technických změn novelami vyhlášenými pod č. 110/2007 Sb. a 362/2006 Sb.

1.2.3 Změny v nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání

Nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, bylo v roce 2007 novelizováno nařízením vlády č. 224/2007 Sb.

V době přípravy novely, která nabyla účinnosti dnem 31. srpna 2007, bylo připraveno k vydání dalších přibližně 60 rámcových vzdělávacích programů oborů vzdělání středního vzdělávání. Právě pro jejich vydání poskytla novela nezbytný legislativní rámec, když zahrnula do soustavy oborů vzdělání nové obory odpovídající novým vzdělávacím programům a zároveň ze soustavy oborů vzdělání vypustila stávající obory vzdělání, které byly novými nahrazeny.

Současně se v souladu s § 3 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb. pro tyto nově zaváděné obory vzdělání a pro novou soustavu oborů vzdělání vyššího odborného vzdělávání stanovily podmínky zdravotní způsobilosti uchazečů ke vzdělávání. V nové příloze č. 2 se obecně vymezují kategorie onemocnění a zdravotních obtíží pro účely stanovení podmínek zdravotní způsobilosti uchazeče ke vzdělávání a následně se v novém sloupci 8 přílohy č. 1 (v nové soustavě oborů vzdělání) stanoví konkrétní onemocnění a zdravotní obtíže, které vylučují zdravotní způsobilost uchazeče ke vzdělávání v konkrétním oboru vzdělání.

V souladu s § 3 odst. 5 školského zákona budou podmínky zdravotní způsobilosti uchazeče ke vzdělávání v daném oboru vzdělání do nařízení vlády č. 689/2004 Sb. doplňovány postupně v souvislosti s utvářením nové soustavy oborů vzdělání, pro které budou vydány rámcové vzdělávací programy. U stávajících oborů vzdělání budou nadále podmínky zdravotní způsobilosti posuzovány v souladu s § 185 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. podle stávajících učebních dokumentů.

Novelou byly provedeny i další dílčí změny v nařízení vlády č. 689/2004 Sb., mimo jiné byla vzhledem k harmonogramu přípravy rámcového vzdělávacího programu pro základní školu speciální prodloužena platnost dosavadních oborů základního vzdělání, v nichž se vzdělávají žáci se zdravotním postižením.

Vzhledem k dalšímu (očekávanému) vývoji soustavy oborů vzdělání byla obdobná novela připravena také v roce 2008 a navazující novelizaci lze očekávat též pro rok 2009.

1.2.4 Změny v prováděcích vyhláškách ke „školským zákonům“

V roce 2007 byly vydány novely následujících vyhlášek provádějících zákon č. 561/2004 Sb.:

- vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání, byla s účinností k 1. lednu 2007 změněna vyhláškou č. 470/2006 Sb.,
- vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, měla být s účinností k 1. září 2007 zásadně změněna vyhláškou č. 62/2007 Sb., účinnost novely však byla o rok odložena,
- vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů, prošla pravidelnou novelizací k začátku školního roku 2007/2008; novela byla vyhlášena pod číslem 226/2007 Sb.

Novelou vyhlášky č. 10/2005 Sb. byl mimo jiné změněn nejzazší termín pro podávání přihlášek ke vzdělávání ve vyšší odborné škole, pravidla pro stanovení termínů opravných a náhradních zkoušek absolutoria a náležitosti žádosti o akreditaci vzdělávacího programu.

Významnou změnu připravilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2007 v oblasti vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Záměrem novely vyhlášky č. 73/2005 Sb. bylo zpřesnit pravidla pro určení nejnižšího a nejvyššího povoleného počtu dětí, žáků a studentů ve třídách, studijních skupinách a odděleních určených pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním. Nová příloha k vyhlášce č. 73/2005 Sb. měla rozčlenit zdravotní postižení a znevýhodnění podle druhů a závažnosti a v tomto členění stanovit nejnížší a nejvyšší počty dětí, žáků a studentů ve třídě a také počty souběžně působících pedagogických pracovníků ve třídě.

Vzápětí po vyhlášení novely ve Sbírce zákonů se však ukázalo, že praxe není jednotná v pohledu na organizační a ekonomické zajištění speciálního vzdělávání a část praxe začala poukazovat na různá (zpravidla ekonomická) nebezpečí aplikace novely. Proto byla vyhláškou č. 227/2007 Sb. odložena účinnost této novely z původně stanoveného termínu 1. září 2007 o jeden rok.

Vyhláška č. 364/2005 Sb. byla stejně jako v roce 2006 novelizována z důvodů postupující transformace systému předávání údajů o činnosti některých druhů škol ze školních matrik a dokumentace škol Ústavu pro informace ve vzdělávání. Množina škol dosud zahrnující vyšší odborné školy, střední školy a konzervatoře, které předávají ze školních matrik a dokumentace školy individuální údaje – tzn. osobní údaje žáků a studentů, byla rozšířena o základní školy. Bylo též doplněno předávání individuálních údajů o uchazečích o přijetí k vyššímu odbornému vzdělávání. Zároveň byly provedeny některé další technické změny.

V následujících letech v návaznosti na ustálení systému předávání individuálních údajů budou v oblasti základního, středního a vyššího odborného vzdělávání postupně redukovány rozsahy údajů předávaných školami v agregované podobě, tedy v podobě statistických dat, což přinese zásadní omezení rozsahu současných tzv. výkonových výkazů.

Dnem 28. srpna 2007 nabyla účinnosti vyhláška č. 220/2007 Sb., kterou se pro školy a školská zařízení zřizované Ministerstvem obrany provádějí některá ustanovení školského zákona. Ministerstvo obrany tak naplnilo zákonné zmocnění § 172 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb.

1.2.5 Prováděcí vyhláška k zákonu o uznávání výsledků dalšího vzdělávání

Dnem 16. srpna 2008 nabyla účinnosti vyhláška č. 208/2007 Sb., o podrobnostech stanovených k provedení zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Prováděcí úprava k zákonu č. 179/2006 Sb. mimo jiné stanovuje:

- podrobnosti obsahu, struktury a způsobu vedení Národní soustavy kvalifikací – Národní soustava kvalifikací je databází využívanou širokým spektrem uživatelů od autorizujících orgánů, autorizovaných osob, odborné veřejnosti až po uchazeče o ověření a uznání výsledků dalšího vzdělávání. Při každém zařazení nebo změně kvalifikačního a hodnotícího standardu a seznamu autorizovaných osob se uvádějí i doplňující údaje. Z hlediska konání zkoušek je nutné uvádět datum, od kterého je daný údaj nebo jeho změna v soustavě platná, neboť zkouška bude probíhat podle aktuálně platného kvalifikačního nebo hodnotícího standardu.
- způsoby, kterými prokazují svou způsobilost žadatelé o autorizaci k ověřování odborné způsobilosti. Je nutné, aby uchazeč autorizujícímu orgánu dostatečně prokázal, že ovládá znalosti či dovednosti stanovené v hodnotícím standardu dané dílčí kvalifikace, a je tedy odborně způsobilý k výkonu činností autorizované osoby.
- podrobnosti o konání zkoušky odborné způsobilosti. Vzhledem ke specifické povaze každé dílčí kvalifikace bude přesná forma zkoušky dané dílčí kvalifikace stanovena v hodnotícím standardu této dílčí kvalifikace. Vyhláška vymezuje konkrétní formy zkoušky, které mohou být v rámci hodnotícího standardu užity.
- výši úhrady za konání zkoušky. Úhrada se skládá ze dvou složek – paušální úhrady a odměny. Jejich výši stanoví vždy příslušný hodnotící standard. Výše úhrady za provedení zkoušky je veřejným údajem.
- náležitosti tiskopisu osvědčení o získání dílčí kvalifikace. Osvědčení o uznání dílčí kvalifikace je veřejnou listinou, kterou bude uchazeč o ověření a uznání výsledků dalšího vzdělávání prokazovat dosažení dané dílčí kvalifikace. Vzor formuláře osvědčení stanovuje příloha k vyhlášce.

1.3 Regionální školství

1.3.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání má velký význam pro rozvoj osobnosti dítěte. Je zabezpečováno především mateřskými školami, mateřskými školami s upraveným vzdělávacím programem pro děti se zdravotním postižením a mateřskými školami při zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Pro předškolní vzdělávání byl opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č.j. 32 405/2004-22 ze dne 3. 1. 2005 s účinností od 1. března 2005 vydán Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV). Text původního rámcového programu pro předškolní vzdělávání (zveřejněného v květnu 2001) byl v roce 2004 upraven v souladu s návrhem nového školského zákona. **S platností zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, se RVP PV stal dokumentem směřodátným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro pedagogy), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery. Představuje obecně platný dokument pro mateřské školy, mateřské školy s upraveným vzdělávacím programem a pro přípravné třídy základní školy. Školy postupují podle RVP PV od 1. 9. 2007.**

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Podle zásad stanovených RVP PV si každá mateřská škola vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program.

Mateřské školy navštěvují děti ve věku zpravidla od tří do šesti let. Mimořádně jsou přijímány i děti mladší tří let a děti starší šesti let, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky. Snahou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zajistit co nejvyšší účast dětí v předškolním vzdělávání včetně organizačního opatření tak, aby nebyly z docházky vyřazovány děti, jejichž matky jsou na mateřské dovolené nebo nezaměstnané. Podle §123 odst. 2 školského zákona se vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí poskytuje bezúplatně. Bezúplatné předškolní vzdělávání bylo zavedeno proto, aby se umožnila účast na předškolním vzdělávání všem dětem bez rozdílu a před vstupem do základní školy se tak vyrovnaly rozdíly v komunikativních dovednostech a myšlení, rozvíjela se tvořivost a fantazie dětí a v neposlední řadě aby se docházkou do předškolního vzdělávání pomohlo dětem překonávat či zmírnit různé handicap, které u nich mohou způsobovat problémy po vstupu do základní školy. Toto opatření však nepřineslo očekávaný výsledek a místo ke zvýšení účasti pětiletých dětí v předškolním vzdělávání došlo naopak k jejich poklesu.

Počet mateřských škol v posledních letech klesá. Ve školním roce 2005/06 bylo v ČR 4 834 mateřských škol, v roce 2006/07 již jen 4 815 škol a v roce 2007/08 to je 4 808 škol. Pokles počtu mateřských škol neznamená ve všech případech jejich faktický úbytek, změnila se metodika vykazování.¹ Počet dětí v mateřských školách roste, v roce 2005/06 navštěvovalo mateřské školy 282 183 dětí a v roce 2006/07 to bylo již 285 419 dětí a v roce 2007/08 pak 291 194 dětí. Zároveň stoupá počet nevyřízených žádostí o přijetí k předškolnímu vzdělávání – ve školním roce 2005/06 byl počet nevyřízených žádostí 6 810, v roce 2006/07 se počet nevyřízených žádostí zvýšil na 9 570 a v roce 2007/08 nebylo vyřízeno již 13 409 žádostí. Zvýšený nárůst počtu dětí, které nejsou do mateřských škol přijaty, je dán zejména zvýšenou porodností v minulých letech. Pokles počtu mateřských škol je způsoben jednak jejich rušením, jednak slučováním více škol pod jeden právní subjekt. Naprostá většina mateřských škol je zřizována obcemi (96 %), což zajišťuje odpovídající dostupnost sítě těchto předškolních zařízení. Jednu mateřskou školu navštěvuje v průměru 61 dětí. Ve srovnání se školním rokem 2006/07 se průměr zvýšil o jedno dítě. Počet dětí na třídu se mírně zvýšil (z 22,7 v roce 2005/06 na 22,9 v roce 2007/08). To je především odrazem skutečnosti, že se snížil počet mateřských škol z důvodů výše uvedených (rušení nebo slučování pod jeden právní subjekt). Počet dětí docházejících do mateřské školy se za poslední tři roky zvýšil o 9 011 dětí a počet tříd se zvýšil o 289. Docházka do mateřské školy je nepovinná, přesto navštěvuje mateřské školy 79,2 % všech tříletých dětí, 92,6 % čtyřletých a 94,2 % všech pětiletých dětí. Podíl pětiletých dětí na populaci pětiletých se v posledních letech mírně snižuje, jak je vidět z přiložené tabulky, i když absolutně se zvyšuje jak počet pětiletých dětí v mateřských školách, tak populace pětiletých.

¹ Došlo ke slučování více mateřských škol pod jedno společné ředitelství, a tedy vzniku jednoho právního subjektu.

V posledních třech letech podíl šestiletých dětí s odkladem povinné školní docházky navštěvujících mateřské školy již neroste (jako v předchozích letech) – v roce 2007/08 se jedná o 22,8 % šestiletých dětí. Obdobný trend se projevuje i v podílu dětí mladších tří let v mateřských školách (24,8 % populačního ročníku – zde je podíl dětí o 1,2 procentního bodu vyšší než v předcházejícím roce).

Střední délka vzdělávání v mateřských školách se snižuje. V roce 2005/06 byla 3,11 roku, v roce 2007/08 je již jen 3,05 roku. Tento vývoj je dán i délkou mateřské a následné rodičovské dovolené, děti nastupují do předškolního zařízení později.

Pro děti se zdravotním postižením se zřizují mateřské školy s upravenými vzdělávacími programy (119 škol v roce 2007/08 s 3,2 tis. zapsaných dětí). Děti mohou navštěvovat také mateřské školy při dětských domovech. Kromě toho mohou být děti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním integrovány i do běžných škol, ať už do běžných tříd (1 683 dětí), nebo do speciálních tříd (6 850 dětí). Celkově děti se zdravotním postižením v roce 2007/08 tvořily 2,9 % všech dětí zapsaných do mateřských škol.

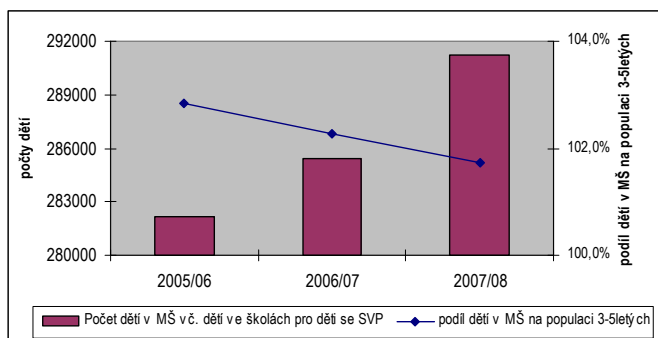
Rozložení a hustota sítě mateřských škol se v jednotlivých regionech liší. Mezi kraji s vyšší koncentrací větších měst (kde existují i větší mateřské školy) a kraji s vyšší koncentrací malých obcí (kde v důsledku dopravní dostupnosti nemohou velké mateřské školy vzniknout) jsou rozdíly především ve velikosti mateřských škol – v průměru největší školy (podle počtu dětí) jsou v Praze, v Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském kraji. Určité rozdíly jsou i v podílu soukromých a církevních mateřských škol v jednotlivých regionech – největší podíl soukromých a církevních mateřských škol, který výrazně převyšuje celorepublikový průměr 2 % škol, je v Moravskoslezském kraji (4,7 % škol), kde tyto školy navštěvuje také nejvyšší podíl dětí (3,2 %), a v Praze (5,9 % škol, navštěvuje je však pouze 2,6 % dětí).

Tabulka 1: MŠ – poměrové ukazatele ve školních letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
počet dětí	282 183	285 419	291 194
počet tříd	12 409	12 494	12 698
počet škol	4 834	4 815	4 808
učitelky (přepoč.stavy)	22 484,6	22 307,7	22 744,3
počet dětí na školu	58,4	59,3	60,6
počet dětí na třídu	22,7	22,8	22,9
počet dětí na úvazek učitele	12,0	12,8	12,8

Zdroj: ÚIV

Obrázek 1: Počty dětí v předškolních zařízeních na pozadí populace 3–5letých v letech 2005/06–2007/08

Tabulka 2: MŠ – podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu na populaci 5letých

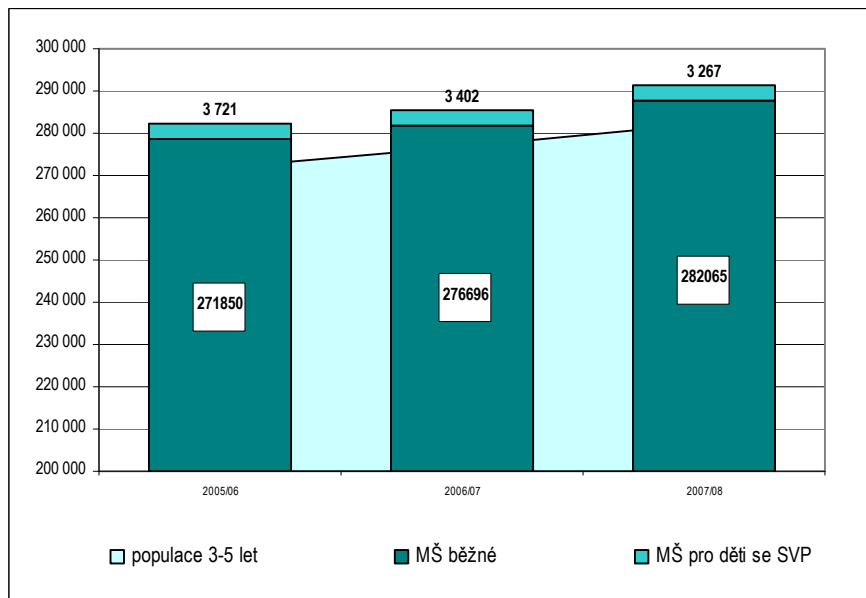
	2005	2006	2007
Podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu z generace 5letých	96,3%	94,3%	94,2%
Počet dětí ve věku 5 let navštěvujících MŠ	85883	85866	87273
Počet osob ve věku 5 let v populaci	89209	91076	92671

Tabulka 3: Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Střední délka vzdělávání v MŠ	3,11	3,09	3,05

Zdroj: ÚIV

Obrázek 2: Počty dětí v předškolních zařízeních na pozadí populace 3–5letých v letech 2005/06–2007/08

1.3.2 Povinná školní docházka

Povinná školní docházka v České republice začíná podle zákona² **v šesti letech věku dítěte a trvá devět let,**³ přičemž ji naprostá většina dětí plní na základních školách. Jak vyplývá ze zákona, povinnou školní docházku musí nastoupit šestileté děti, pokud jim nebyl povolen odklad nástupu povinné školní docházky. Možnosti odložit nástup povinné školní docházky využívá v posledních letech značné množství rodičů, kdy téměř čtvrtina dětí nastupuje k plnění školní docházky v pozdějším věku. Aby byl dítěti povolen odklad povinné školní docházky, je nezbytné předložit řediteli základní školy zároveň se žádostí o odložení povinné školní docházky také doporučení odborného lékaře (postačující je doporučení praktického lékaře pro děti a dorost) a školského poradenského zařízení. Pokud jsou obě doporučení kladná, rozhodne ředitel o odložení povinné školní docházky o jeden školní rok. Povinnou školní docházku musí dítě zahájit nejpozději ve školním roce, ve kterém dosáhne osmého roku věku. Současně mohou do školy nastoupit i děti pětileté, kterým bude šest let nejpozději do 31.12. daného školního roku.

Po absolvování prvního stupně mají žáci v podstatě tři možnosti dalšího plnění povinné školní docházky. Mohou pokračovat ve vzdělávání na základní škole nebo přejít na nějaký typ střední školy, na kterém je možné plnit povinnou školní docházku, což lze v oborech víceletých gymnázií.⁴ Třetí možností, a to pro umělecky nadané žáky, je studium v oborech konzervatoří.⁵ Možnosti plnění povinné školní docházky v oborech středních škol nebo konzervatoří využívá okolo jedné desetiny žáků v příslušné věkové skupině.

Vzdělávání žáků se zdravotním a mentálním postižením je zajištěno buď jejich **integrací do speciálních tříd⁶ na běžných základních školách nebo do běžných tříd základních škol, nebo jsou pro ně určeny školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.** Dítěti s hlubokým mentálním postižením (se souhlasem zákonného zástupce dítěte) stanoví krajský úřad místně příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte (podle § 42 školského zákona) takový způsob vzdělávání, který odpovídá duševním a fyzickým možnostem dítěte, a to na základě doporučení posouzení odborného lékaře a školského poradenského zařízení.

Po několika letech pokusného ověřování byla do školského zákona (podle § 41) zařazena také možnost **využít na 1. stupni základní školy tzv. individuální vzdělávání** (dříve domácí vzdělávání), které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole. Individuální vzdělávání lze v současné době povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy. V současné době však probíhá pokusné ověřování individuálního vzdělávání na 2. stupni základní školy. Individuálně vzdělávaný žák koná za každé pololetí zkoušky z příslušného učiva, a to ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky.

² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

³ Stanovena novelou zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol, která nabyla účinnosti v červenci 1995. Devítiletou povinnou školní docházku definuje i školský zákon č. 561/2004 Sb.

⁴ Do šestiletých gymnázií odcházejí žáci po ukončení 7. ročníku základní školy, do osmiletých po ukončení 5. ročníku základní školy.

⁵ Studium osmiletého oboru tanec na konzervatořích je možné po ukončení 5. ročníku základní školy.

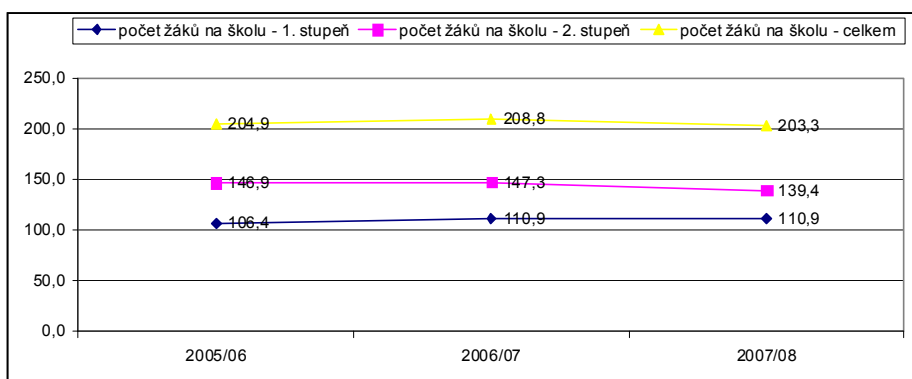
⁶ Pro třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením budeme v dalším textu užívat termín speciální třídy.

Tabulka 4: Základní školy – vývoj počtu základních škol, tříd žáků a učitelů v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
1. stupeň			
školy 1. stupeň	4 446	4 173	4 132
třídy 1. stupeň	25 971	24 566	24 324
žáci 1. stupeň	473 269	462 820	458 046
učitelé přepočt. 1.st.	27 586,0	27 727,1	27 605,0
2. stupeň			
školy 2. stupeň	3 017	2 809	2 775
třídy 2. stupeň	19 798	19 961	19 109
žáci 2. stupeň	443 306	413 693	386 817
učitelé přepočt. 2.st.	35 571,6	34 961,3	33 509,7
ZŠ celkem			
školy	4 474	4 197	4 155
třídy celkem	45 769	44 527	43 433
žáci	916 575	876 513	844 863
učitelé přepočt. celkem	63 157,6	62 657,6	61 069,2

Zdroj: ÚIV

Obrázek 3: Základní školy – vývoj počtu žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

1.3.2.1 Základní školství

Hlavní úkol základního vzdělávání spočívá v tom, aby si žáci osvojili strategie učení a na základě získaného vzdělání byli motivováni nejen k pokračování ve vzdělávání v oborech středních škol a následně škol terciárního vzdělávání, ale současně i k celoživotnímu učení, jehož nezbytnost je spojena s životem v moderní společnosti. Současně je cílem základního vzdělávání naučit žáky tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.

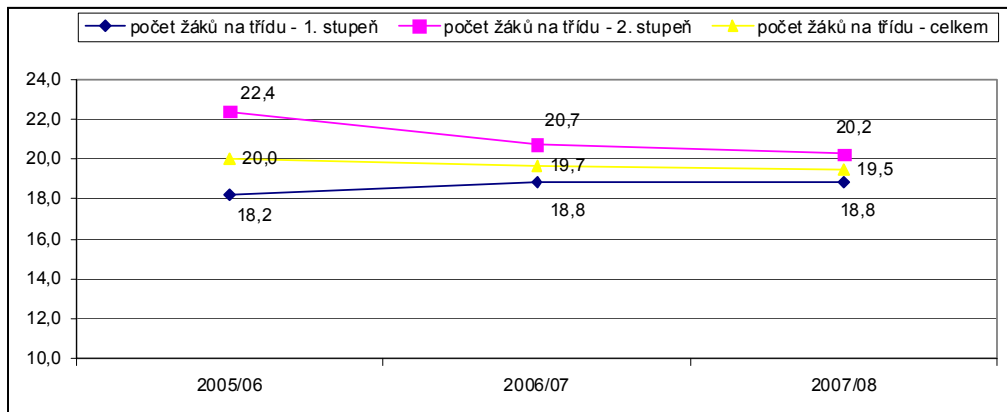
V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního vzdělávání vydán **Rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní vzdělávání** s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením schválený MŠMT a platný od 1. 9. 2005, ve znění k 1. 7. 2007. Tento doplněný a rozšířený dokument platný pro tvorbu **školních vzdělávacích programů** v základním vzdělávání je určený všem základním školám, včetně těch, které vzdělávají žáky s lehkým mentálním postižením, a víceletým gymnáziím. Školy si vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP) na podmínky konkrétní školy. Výzkumný ústav pedagogický v Praze od roku 2002 ověřoval s pilotními školami v jednotlivých projektech tvorbu ŠVP a výuku podle ŠVP na školách. Tento projekt byl ukončen v červnu 2007 a od školního roku 2007/08 se na všech základních školách v 1. a 6. ročníku vyučuje podle ŠVP.

Síť základních škol v České republice je dostatečně hustá, přestože v posledních letech počet základních škol stále klesá. V roce 2007/08 je ve školském rejstříku evidováno 4 155 základních škol. Ve srovnání s předchozím rokem tak došlo ke snížení o 42 základních škol. Snížení počtu škol se týká především škol, které zajišťují výuku pouze pro žáky 1. stupně. Pokles počtu škol je způsoben jednak jejich rušením, jednak slučováním škol do větších právních subjektů. Ačkoliv počet ZŠ stále klesá, na průměrné velikosti školy se to příliš neprojevilo. **V roce 2007/08 činila 203 žáků na školu.** Průměrná velikost školy na 1. stupni ZŠ se ve školním roce 2006/07 dokonce zvýšila. Tento trend je způsoben zejména zvyšující se porodností od počátku 21. století, což se samozřejmě příznivě odráží i v demografické struktuře dětí příslušné věkové skupiny. Na 2. stupni se průměrná velikost školy v posledních letech prakticky neměnila, od roku 2006/07 se dokonce mírně zvýšila.

Síť základních škol České republiky odráží **potřeby jednotlivých krajů v oblasti základního vzdělávání**, přičemž vychází z celkového charakteru regionu – v regionech s vyšší koncentrací malých obcí je pochopitelně více malých škol, v regionech s vyšší koncentrací obyvatelstva ve větších městech existuje více škol velkých. V průměru v České republice připadá na 100 dětí ve věku 6–14 let 0,48 základní školy, nejmenší škol na sto obyvatel ve věku 6–14 let je v Praze (0,31 školy), v Ústeckém (0,37 školy) a Moravskoslezském kraji (0,41 školy). Obecně se však dá říci, že dostupnost základního vzdělávání je v jednotlivých krajích dobrá.

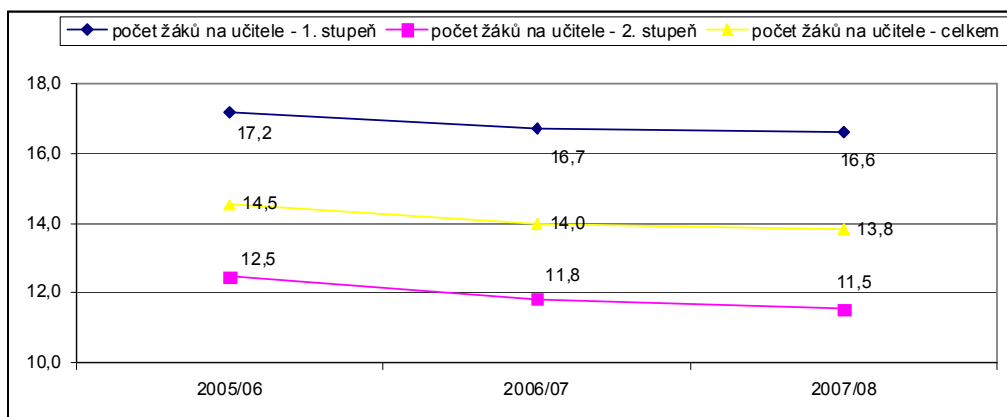
Jednotlivé kraje se v oblasti základního školství také liší v **podílu soukromých a církevních základních škol**. Nejvyšší zastoupení neveřejných základních škol lze nalézt v Praze, kde 7,1 % základních škol je neveřejných, přičemž na tyto školy dochází 2,3 % žáků. Následuje Královéhradecký kraj – 4,0 % škol s 1,7 % žáků, Moravskoslezský kraj – 3,3 % škol s 1,3 % žáků a tříprocentní hranici překročil ještě Olomoucký kraj – 3,2 % s 1,3 %. Odlišnosti mezi kraji dále panují i ve velikosti škol, kdy největší školy sídlí v Praze (305 žáků na školu), nejmenší v kraji Vysočina a v Olomouckém kraji (169 žáků na školu, respektive 170 žáků na školu). Přestože v posledních letech klesá počet základních škol také z toho důvodu, že se slučují, demografický vývoj v této věkové kategorii je natolik nepříznivý, že klesá i počet dětí na školu. Klesající tendence je výraznější na 2. stupni ZŠ, na 1. stupni zůstával v posledních letech stav zhruba na stejné úrovni.

Obrázek 4: Základní školy – vývoj počtu žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

Obrázek 5: Základní školy – vývoj počtu žáků na učitele na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

Rozdíly mezi kraji panují i v poměru **dětí starších sedmi let přijatých do 1. ročníku základních škol k počtu všech přijatých dětí**. V celorepublikovém průměru činí podíl sedmiletých a starších dětí poprvé vstupujících do 1. ročníku 23,1 % (v roce 2006/07 to bylo 23,7 %). Nejméně sedmiletých a starších dětí nastoupilo do 1. třídy v kraji Vysočina (19,8 % sedmiletých a starších dětí) a ve Středočeském kraji (20,2 %). Naopak nejvyšší podíl starších dětí ve školním roce 2007/08 byl zaznamenán v krajích Libereckém (26,9 %), Zlínském (25,9 %), v Praze (25,5 %) a v Karlovarském (25,3 %).

Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je nedílnou součástí vzdělávacího systému. Základní školy v současné době navštěvuje 76,3 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což je 9 % všech žáků základních škol. Individuálně integrováno do běžných tříd je 4,3 % zdravotně postižených dětí, speciální třídy navštěvuje 5,3 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Můžeme říci, že trend integrace žáků s lehkým nebo středně těžkým zdravotním postižením do běžných tříd umožňuje těmto dětem lepší adaptaci do běžného života a současně učí zdravé děti soužití s odlišnými vrstevníky. Pozitiva individuální integrace žáků s lehkým nebo středně těžkým zdravotním postižením mezi děti zdravé dokumentuje i nárůst podílu počtu takto vzdělávaných dětí, kdy zastoupení individuálně integrovaných žáků dosáhlo v roce 2007/08 výše uvedených 5,3 %. V případě kvalifikované přípravy žáků s kombinovaným postižením na integraci do běžné společnosti (např. při vzdělávání dětí s hlubokým mentálním postižením, které je sdružené s dalším znevýhodněním, nebo žáků hluchoslepých) plní nezastupitelnou úlohu základní školy samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením, v nichž se dětem dostává komplexní péče od pracovníků s odpovídající speciálně pedagogickou kvalifikací a odbornou zkušeností, kterou učitelé základních škol běžného vzdělávacího proudu většinou postrádají: specializovaná činnost v oblasti prostorové orientace zrakově postižených, znalost Lormovy hmatové abecedy, Braillova bodového písma, znakového jazyka, znakové češtiny apod.

V rámci základního vzdělávání mohou obce (či svazek obcí) nebo kraje se souhlasem krajského úřadu zřizovat **přípravné třídy základní školy** pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně sedm dětí. O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.⁷ V roce 2007/08 bylo na 141 školách zřízeno 164 přípravných tříd, které navštěvovalo 1 929 dětí. Z tohoto celkového počtu bylo 48 přípravných tříd otevřeno na školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (40 škol), které navštěvovalo 492 děti se speciálními vzdělávacími potřebami. 1 437 dětí pak navštěvovalo přípravné třídy v základních školách běžného vzdělávacího proudu.

Povinnou školní docházku lze též plnit v některých oborech středních škol, a to zejména v **oborech víceletých gymnázií**. Podíl žáků v nižším stupni víceletých gymnázií vzhledem k počtu žáků ve vzdělávání odpovídajících 2. stupni základní školy byl v roce 2007/08 v průměru 10,0 % (v roce 2005/06 to bylo 9,5 %) a pohyboval se v jednotlivých krajích v rozmezí od 7,2 % v Ústeckém, 7,8 % ve Zlínském a 7,9 % v Moravskoslezském kraji po 18,9 % v Praze. Proti minulému školnímu roku se podíly žáků ve víceletých gymnáziích zvýšily na úkor čtyřletých gymnázií. Do oborů víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří obor tanec v roce 2007/08 přešlo 11,6 tisíce žáků.

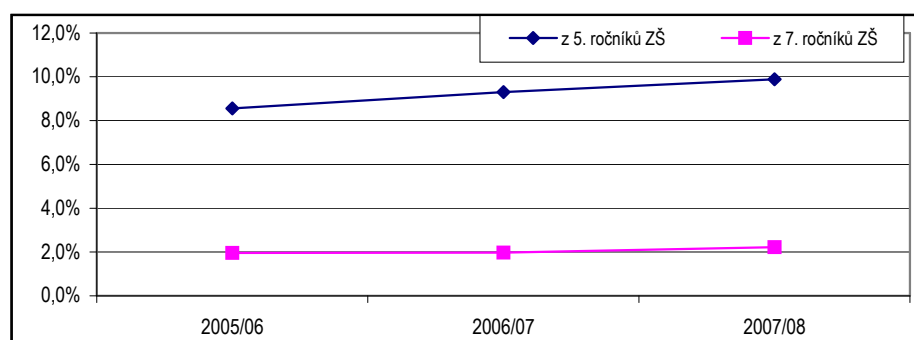
V základním vzdělávání také zaznamenáváme **odchody ze základní školy před dosažením základního vzdělání**, tedy odchod ze základní školy dříve než v 9. ročníku. V roce 2006/07⁸ takto odešlo 4,5 tisíce žáků, což je 4,1 % všech odchodů ze základní školy. Nejvíce žáků, kteří odešli ze základní školy před dosažením základního vzdělání, jsme zaznamenali v Karlovarském (9,3 % ze všech odchodů ze základní školy), Ústeckém (8,3 %) a Plzeňském kraji (6,7 %). Naopak nejméně těchto odchodů bylo registrováno v Praze (1,4 %), ve Zlínském kraji (1,9 %) a kraji Vysočina (2,1 %).

Pro občany, kteří nezískali základní vzdělání, nabízejí základní a střední školy **kurzy pro získání základního vzdělání a základů vzdělání**. Zájem o tyto kurzy není příliš vysoký a kurzy navštěvuje víceméně ustálený počet frekventantů. Kurzy pro získání základního vzdělání navštěvovalo v roce 2007/08 344 frekventantů a 307 frekventantů docházelo na kurzy pro získání základů vzdělání.

⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Data za předčasné odchody ze vzdělávání jsou vykazována za rok zpětně.

Obrázek 6: Základní školy – podíl žáků odcházejících z 5. a 7. ročníků základních škol do 6 a 8letých gymnázií a 8letých konzervatoří v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

Tabulka 5: Základní školy – základní charakteristiky sítě základních škol – podle krajů v roce 2007/08

Kraj	ZŠ celkem		Soukromé a církevní ZŠ		Průměrná velikost ZŠ celkem
	školy	žáci	školy	žáci	
Praha	253	77 116	7,1%	2,3%	305
Středočeský	524	96 442	1,1%	0,2%	184
Jihočeský	255	53 059	2,0%	1,5%	208
Plzeňský	224	44 548	1,8%	0,8%	199
Karlovarský	115	25 600	2,6%	1,1%	223
Ústecký	285	73 202	2,5%	1,4%	257
Liberecký	206	37 630	2,4%	1,3%	183
Královéhradecký	272	46 937	4,0%	1,7%	173
Pardubický	254	44 046	0,8%	0,3%	173
Vysočina	268	45 314	0,4%	0,4%	169
Jihomoravský	474	91 546	0,8%	0,9%	193
Olomoucký	309	52 722	3,2%	1,3%	171
Zlínský	256	49 683	2,7%	1,9%	194
Moravskoslezský	460	107 018	3,3%	1,3%	233
ČR celkem	4 155	844 863	2,4%	1,2%	203

Zdroj: ÚIV

1.3.3 Střední vzdělávání

Úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu středního vzdělávání dosahují žáci těchto stupňů vzdělání: a) středního vzdělání, b) středního vzdělání s výučním listem, c) středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Dosavadní učební plány jsou postupně nahrazovány rámcovými vzdělávacími programy, na jejichž základě si školy vytvoří své školní vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy přinesou jednoznačně větší svobodu pro práci učitelů a s ní i větší odpovědnost za její výsledky. Tyto změny mají pomoci školám najít moderní obsah i způsob výuky. Dne 24. 7. 2007 schválilo MŠMT Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G) a Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP). Tyto programy jsou určeny pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií. Od září 2007 nastává dvouleté období, ve kterém budou gymnázia připravovat své školní vzdělávací programy, podle kterých začnou nejpozději od 1. září 2009 vyučovat.

Výzkumný ústav pedagogický vytvořil a spravuje metodický portál www.rvp.cz, který má učitelům pomáhat v zavádění školské reformy. Lze nalézt metodiku k RVP a ŠVP mateřských a základních škol a škol vyučujících obory gymnázií.

Tvorbou rámcových vzdělávacích programů pro odborné školy je pověřen Národní ústav odborného vzdělávání. Po diskusi a připomínkovém řízení byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v červnu 2007 vydány RVP pro 29 oborů středního vzdělání s výučním listem a 32 oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou. Rámcové vzdělávací programy pro další obory vzdělání budou vydávány postupně.

Vzdělávání v oborech středních škol je určeno především absolventům 9. ročníku základní školy, výjimku tvoří osmileté obory gymnázií, do kterých žáci vstupují po ukončení 5. ročníku základní školy, a šestileté obory gymnázií, kam jsou přijímáni žáci po ukončení 7. ročníku základní školy. Kromě oborů vzdělání určených pro absolventy základního vzdělávání jsou do vzdělávacího systému začleněny i obory vzdělání určené pro ty žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než devátém ročníku základní školy, a pro ty, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo základní školu speciální. V současné době téměř všichni absolventi základních škol pokračují ve vzdělávání na středních školách.

Střední školy poskytují i **nástavbové studium** pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v příbuzném oboru vzdělání v délce tří let denní formy vzdělávání. Vzdělávání se uskutečňuje podle platných učebních dokumentů pro příslušný obor vzdělání. Vzdělávání v nástavbovém studiu trvá 2 roky v denní formě vzdělávání a je ukončeno maturitní zkouškou.

Střední školy, které poskytují **střední vzdělání s výučním listem** v daném oboru vzdělání, mohou v tomto oboru vzdělání uskutečňovat také **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem** pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou. Zkrácené studium trvá 1 až 1,5 roku v denní formě vzdělávání. Střední školy, které poskytují střední vzdělání s maturitní zkouškou v daném oboru vzdělání, mohou v tomto oboru vzdělání uskutečňovat také **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou**. Zkrácené studium trvá 1 až 2 roky v denní formě vzdělávání.

Střední vzdělání s maturitní zkouškou získané ve čtyřletých i víceletých oborech gymnázií (skupina oborů KKO V 79 – Obecná příprava) poskytuje absolventům znalosti a vědomosti, které je připravují zejména pro vzdělávání na vyšší odborné škole a studium na vysoké škole. **Střední vzdělání s maturitní zkouškou získané v ostatních oborech vzdělání je odborně zaměřené.** V posledních letech byly zařazeny do soustavy oborů vzdělání i **obory lyceí** (skupina oborů KKO V 78 – Obecně odborná příprava), a to Ekonomické lyceum, Technické lyceum, Pedagogické lyceum, Zdravotnické lyceum, Waldorfské lyceum a Přírodovědné lyceum. Tyto obory nabízejí kombinace všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů, odborné předměty nejsou však zařazeny v takovém rozsahu, jako je tomu u ostatních odborně zaměřených oborů vzdělání. Absolventi nezískávají sice odbornou kvalifikaci, ale mají odborné zaměření a jsou lépe připraveni ke studiu širšího spektra vzdělávacích a studijních programů v rámci terciárního vzdělávání než absolventi odborně zaměřených oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Hlavním cílem škol nabízejících **střední vzdělání s výučním listem** je příprava absolventů s vyššími nároky na manuální dovednosti.⁹ Součástí vzdělávání v těchto oborech vzdělání je i praktická příprava. Praktická příprava je součástí vzdělávání i některých oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou,¹⁰ jedná se o obory s kombinací nároků jak na manuální zručnost, tak na studijní dovednosti.

V roce 2007/08 v České republice poskytovalo vzdělání celkem 1 447 středních škol, z toho 365 (25,2 %) byly školy soukromé a církevní. Ve všech formách vzdělávání (bez nástavbového studia) vyučovaly střední školy v roce 2007/08 celkem 525,8 tis. žáků, z toho 513,7 tis. v denní formě vzdělávání. Údaje jsou včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. **Míra účasti na středoškolském vzdělávání** je v České republice tradičně vysoká. V roce 2007/08 podíl žáků zapojených v procesu středního vzdělávání (včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) vztahených k populaci 15–18letých dosahoval 92,7 %.¹¹

Podíl nově přijímaných žáků do oborů gymnázií (včetně žáků v oborech víceletých gymnázií odpovídajících 1. ročníku středních škol – tj. 5. ročníku oboru osmiletých gymnázií a 3. ročníku oboru šestiletých gymnázií) na počtu všech přijatých na střední školy se v posledních letech stabilizoval na 16 % až 22 %. Obdobný stabilní trend se projevuje i v případě odborného středního vzdělávání ukončeného maturitní zkouškou, do něhož je v průměru přijímána více než třetina žáků (34,3 % v roce 2007/08). Celkově tedy do vzdělávání ukončeného maturitní zkouškou vstupuje 72,9 % nově přijímaných na střední školy (včetně nástavbového studia). Nově přijímaných žáků do středního vzdělávání a středního vzdělávání s výučním listem je zhruba jedna třetina (27,1 % v období 2007/08).

Žáci zdravotně postižení mohou být integrováni do středních škol, které nejsou přímo zřízeny pro žáky se zdravotním postižením, nebo mohou navštěvovat střední školy pro žáky se zdravotním postižením. Žáci mentálně postižení a absolventi základních škol praktických a základních škol speciálních se mohou dále vzdělávat zejména v oborech vzdělání, které jsou speciálně pro jejich postižení určeny.

Se vstupem České republiky do Evropské unie se mění i požadavky na absolventy škol na trhu práce. Školy by proto měly své absolventy připravit na další proces vzdělávání prostupující celým životem, na celoživotní vzdělávání nejen v rámci školského systému, ale i na další doplňování vzdělání, které je základem uplatnění na trhu práce.

Ostatní formy vzdělávání – dálkové, večerní, distanční a kombinované vzdělávání na středních školách jsou velice důležitou součástí celoživotního učení vzhledem k možnosti získání další kvalifikace pro ty, kteří již vstoupili na pracovní trh. V roce 2007/08 bylo v ostatních formách vzdělávání celkem 12,1 tis. žáků (bez žáků nástavbového studia), v oborech nástavbového studia se zúčastnilo vzdělávání 23,3 tis. žáků (v ostatních oborech končících maturitní zkouškou se vzdělávalo celkem 10,6 tis. žáků; v oborech středního vzdělání a středního vzdělání s výučním listem bylo 1,5 tis. žáků).

V každém regionu existuje institucionálně odlišná struktura sítě středních škol, a regiony se tedy liší podle struktury žáků v konkrétních oborech vzdělání. V rámci ČR je nejvyšší míra účasti populace 15–18letých na školách poskytujících střední vzdělávání s maturitní zkouškou a střední vzdělávání (v roce 2007/08 se jedná o 41,1 %), pak následují žáci škol poskytujících střední vzdělávání s výučním listem včetně žáků, kteří získávají střední vzdělání s maturitní zkouškou v oborech KKOv, které mají na 5. místě kódu oboru písmena „L” (31,0 % v roce 2007/08) a žáci škol poskytujících střední vzdělávání s maturitní zkouškou v oborech gymnázií (20,1 %). Údaje jsou za denní formu vzdělávání včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami bez nástavbového studia a bez žáků plnících povinnou školní docházku ve víceletých oborech gymnázií. Větší část žáků středních škol se věnuje vzdělávání na školách poskytujících střední vzdělávání s maturitní zkouškou (v roce 2007/08 je to 76 % žáků), menší část získává střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání (24 %). Tento trend je dlouhodobý. Z regionálního pohledu toto neplatí v Praze, kde je celkově nejvyšší míra účasti na středoškolském vzdělávání (144,5 %) a je zde i jiné rozložení odpovídající populaci – nejvyšší míra účasti (59,2 %) je na

⁹ Školy vyučující obory KKOv středního vzdělání s výučním listem, které mají na 5. místě kódu oboru písmeno „H” a „E”.

¹⁰ Obory KKOv středního vzdělání s maturitní zkouškou, které mají na 5. místě kódu oboru písmeno „L” a nejedná se o nástavbové studium.

¹¹ Metodika výpočtu: počty žáků v denní formě vzdělávání na středních školách (bez žáků gymnázií plnících povinnou školní docházku) včetně škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami vztahené k celkové velikosti populace 15–18letých.

školách vyučujících obory středních odborných škol, 50,9 % na školách vyučujících obory gymnázií a 29,4 % na školách vyučujících obory středních odborných učilišť (ukazatele jsou za denní formu vzdělávání). Vysoká míra účasti na vzdělávání v Praze je dána spádovostí Prahy především pro okolní okresy Středočeského kraje a v některých případech i celorepublikovou působností středních škol. Toto se odráží i v nízké míře účasti na středoškolském vzdělávání ve Středočeském kraji (81,4 %).

Zajímavý je i pohled na středoškolské vzdělávání z hlediska zájmu o středoškolské vzdělávání a míry uspokojování tohoto zájmu (data za rok 2007/08). Z pohledu přijímacího řízení jsou v celorepublikovém měřítku nejúspěšnější uchazeči ve školách poskytujících střední vzdělání a střední vzdělání s výučním listem (93,1% úspěšnost) a uchazeči o obory středního vzdělání s maturitní zkouškou (79,8% úspěšnost). Z toho uchazeči o vzdělávání na víceletých oborech gymnázií vykazují nejnižší úspěšnost při přijímacím řízení (57,8% úspěšnost). Tato nízká úspěšnost při přijímacím řízení na obory víceletých gymnázií je dána především faktem, že rodiče a žáci v mnohých případech berou obory víceletých gymnázií jako „první šanci“, jak se dostat na střední školu, a k přijímacímu řízení se hlásí i prospěchově slabší žáci.

Celkový podíl přijatých žáků středních škol denního vzdělávání na počtu absolventů základních škol v procentuálním vyjádření je v dlouhodobém horizontu vyšší než 100 %. V roce 2007/08 se tento ukazatel rovná 110,3 %. Do celkového počtu nově přijímaných jsou totiž zahrnuti nejen nově přijatí absolventi základních škol, ale i ti, kteří nastupují na střední školy z jiných škol (tzn. že jim buď stávající škola nevyhovuje, nebo na obor, ve kterém se vzdělávají, nestačí apod., takže jsou to ti, kteří nastupují z jiné školy před úspěšným dokončením školy jiné), ze zaměstnání i odjinud. Podobně se chová i indikátor podílu nově přijatých do oborů středního vzdělání z populace 15letých. I tady je dlouhodobě ukazatel na hodnotách vyšších než 100 %, konkrétně v roce 2007/08 činí 110,5 %. Příčina hodnot vyšších než 100 % je obdobná jako u předchozího ukazatele. Svou roli zde hrají i odklady povinné školní docházky.

Podíl absolventů oborů středního vzdělání na populaci 19letých¹² má v posledních pěti letech vzrůstající tendenci. V roce 2002 to bylo 83,8 %, v roce 2007 to je 85,9 %. Z tohoto ukazatele vyplývá, že stále větší část populace v odpovídajícím věku získává vzdělání v oborech středních škol. Z celkového počtu absolventů středních škol je 68 % žáků, kteří absolvují v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou. Ukazatel je bez absolventů nástavbového studia a bez absolventů zkráceného středního studia. Dalším ukazatelem je podíl absolventů středního vzdělávání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni. Jedná se o podíl celkového počtu všech absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou včetně absolventů nástavbového studia a zkráceného studia s maturitní zkouškou k celkovému počtu absolventů všech oborů středních škol. Hodnota tohoto ukazatele také mírně vzrůstá, v roce 2005 dosáhla 67,1 % a v roce 2007 činí již 70,2 %. To ovšem neznamená, že všichni potenciální uchazeči o terciární vzdělávání také budou v terciárním vzdělávání studovat.

¹²Populační ročník ve věku odpovídajícím absolvování střední školy (19 let).

Tabulka 6: Střední školy, přihlášení, přijatí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2007/08 (bez oborů nástavbového a zkráceného studia) – (1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Počet přihlášených (1. kolo)	Počet přijatých – přijímací řízení (1. kolo)	Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole
Celkem	145 299	121 217	83,4%
střední vzdělávání	670	634	94,6%
střední vzdělávání s výučním listem	38 762	36 061	93,0%
střední vzdělávání s maturitní zkouškou	105 867	84 522	79,8%

Tabulka 7: Podíl přijatých do oborů středních škol vzhledem k absolventům povinné školní docházky v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl přijatých na střední školy vzhledem k absolventům povinné školní docházky	108,6%	108,7%	110,3%
Celkový počet nově přijatých na střední školy	136772	140564	133990
Počet absolventů povinné školní docházky	125909	129271	121479

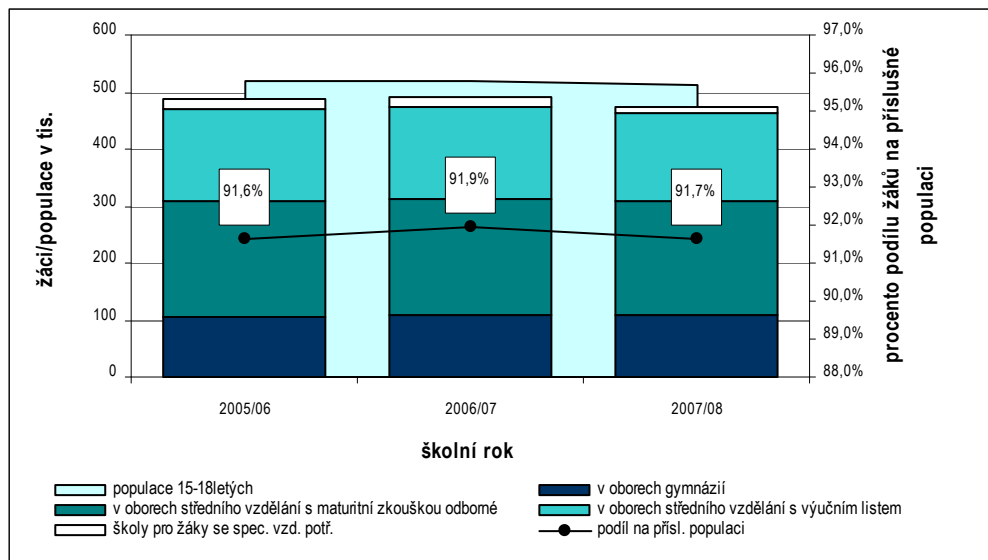
Komentář: Nově přijatí na střední školy jsou bez nástavbového a zkráceného studia a žáci 8letých a 6letých gymnázií jsou započtení v ročnících odpovídajících prvnímu ročníku středních škol.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 8: Podíl absolventů středního vzdělání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni	67,1%	68,5%	70,2%
absolventi oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou včetně abs. nást. studia a abs. zkráceného studia	84688	85384	85799
Počet absolventů středních škol	126292	124655	122254

Obrázek 7: Žáci středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2005/06–2007/08

Tabulka 9: Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2007/08 podle druhu vzdělávání bez návštbového studia

Druh vzdělávání	Školy ¹⁾			Žáci			Nově přijatí do 1. ročníku			Absolventi za školní rok		
	celkem	z toho forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání	
		denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní
Střední školy – celkem	1 447	1 439	423	525 774	513 708	12 066	138 567	134 734	3 826	116 251	114 097	2 154
v tom												
střední	106	105	1	1 749	1 692	57	911	881	30	676	653	23
střední s výučním listem	548	542	32	123 550	122 135	1 415	42 619	42 093	526	36 295	35 822	473
z toho zkrácené	7	6	1	141	86	55	138	83	55	80	20	60
střední s maturitou	1 236	1 233	165	400 475	389 881	10 594	95 037	91 767	3 270	79 280	77 622	1 658
v tom												
víceleté	313	313	x	86 010	86 010	x	11 808	11 808	x	10 218	10 218	x
4leté	1 186	1 180	160	314 181	303 827	10 354	83 070	79 918	3 152	69 027	67 404	1 623
zkrácené	14	6	8	284	44	240	159	41	118	35	–	35

¹⁾ Počet škol celkem není součtem počtů škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělávání.

1.3.3.1 Všeobecné vzdělávání

Gymnázia¹³ poskytují střední vzdělání s maturitní zkouškou s všeobecným základem vzdělání a jejich hlavním úkolem je připravit absolventy k dalšímu studiu na vysoké a vyšší odborné škole a v malé míře k výkonu profesí, které vyžadují především všeobecné vzdělání. Vzdělávání na školách, kde se vyučují obory gymnázií, poskytuje střední vzdělání s maturitní zkouškou. **Délka vzdělávání** v oborech gymnázií je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb. na **čtyři, šest a osm let**. Pro žáky zdravotně postižené jsou určeny školy vyučující obory gymnázií pro žáky se zdravotním postižením, případně se mohou zdravotně postižení žáci vzdělávat ve speciálních třídách středních škol s obory gymnázií (týká se především žáků v nižším stupni škol s víceletým vzděláváním, kde plní povinnou školní docházku), nebo být integrováni do běžných tříd mezi ostatní děti.

Celková role škol vyučujících obory gymnázií v českém vzdělávacím systému je nezastupitelná jako převažující druh střední školy poskytují střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru (do proudu všeobecného vzdělávání se řadí i obory **lyceí**). Porovnáme-li počet žáků ve školách vyučujících obory gymnázií a lyceí s počty žáků všeobecného vzdělávání na středoškolské úrovni v ostatních zemích EU, je podíl všeobecného středního vzdělávání v České republice poměrně nízký.

Na všech školách vyučujících obory gymnázií v České republice se vyučuje podle schválených učebních dokumentů. Tyto dokumenty umožňují školám realizovat výuku nejen v různých zaměřeních, posilovat výuku povinných vyučovacích předmětů v rámci disponibilních hodin, ale i zavádět volitelné předměty podle zájmu žáků, podle pedagogických záměrů a podmínek jednotlivých škol. **Rámcové vzdělávací programy** pro gymnázia (RVP G) a **Rámcové vzdělávací programy** pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP) jsou již zmíněny výše. Tyto programy jsou určeny pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií. Od září 2007 nastává dvouleté období, ve kterém gymnázia připravují své **školní vzdělávací programy** (ŠVP), podle kterých začnou nejpozději od 1. září 2009 vyučovat. Školy vyučující obory gymnázií (čtyřleté i víceleté), které chtěly vyučovat v prvním ročníku vyššího stupně podle svého ŠVP již od 1. 9. 2007, musely tuto skutečnost oznámit MŠMT nejpozději do 17. 8. 2007, tak aby mohl být nový obor vzdělání zapsán do rejstříku škol a školských zařízení s účinností od 1. 9. 2007.

Sít škol vyučujících obory gymnázií je v České republice velice hustá a umožňuje většině studentů získat střední vzdělání s maturitou všeobecného charakteru prakticky bez nutnosti náročného dojíždění. Školy vyučující obory gymnázií existují ve všech okresech s výjimkou okresu Praha-západ. Žáci z tohoto okresu však bez problémů mohou navštěvovat tyto školy v Praze.

Počet škol vyučujících obory gymnázií se v posledních třech letech příliš nemění, v roce 2007/08 fungovalo v České republice celkem 373 těchto škol, z nichž 24,9 % bylo zřizováno soukromým zřizovatelem nebo církví. Všeobecné vzdělávání v oborech lyceí poskytovalo 217 škol. Z toho 13,4 % škol vyučujících obory lyceí je soukromých a církevních.

Počty nově přijímaných žáků do denní formy vzdělávání do **víceletých oborů gymnázií** se v roce 2007/08 proti předešlému školnímu roku mírně zvýšily na 11,7 tis. nově přijímaných. Celkově bylo do denní formy vzdělávání na školy vyučující obory gymnázií přijato 26,5 tis. žáků. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 3,3 tis. žáků. Do oborů lyceí bylo v roce 2005/06 přijato 5 314 žáků, v roce 2007/08 to bylo již 6 602 žáků.

Podíl **nově přijatých** do oborů středního vzdělání s maturitou v oborech gymnázií na celkovém počtu nově přijatých na střední školy se za poslední tři roky mírně zvyšuje, v roce 2005 byl 23,0 % a v letošním roce 2007/08 činí již 24,2 %. Z toho nově přijatých do oborů lyceí je 4,9 %. Tento ukazatel porovnává počet žáků středního vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru jak oborů gymnázií, tak oborů lyceí k celkovému počtu nově přijatých na střední školy. Optimálním cílem je dosažení úrovně 35 % všech přijatých na střední školy do roku 2010/11.

¹³ Včetně oborů na sportovních školách.

Počet žáků na školách vyučujících obory gymnázií v denní formě vzdělávání v roce 2007/08 zůstal na úrovni předešlého školního roku a činí 145,4 tis. Žáci víceletých škol tvoří téměř 59,1 % všech žáků na školách vyučujících obory gymnázií v denní formě vzdělávání. Nezanedbatelný podíl na celkovém počtu žáků tvoří žáci soukromých a církevních škol – v posledních letech je jejich podíl v oborech gymnázií téměř 13 %. V oborech lyceí se v roce 2007/08 vzdělává v denní formě vzdělávání 21 247 žáků, v soukromých a církevních školách se vzdělává 6,8 % všech žáků oborů lyceí.

Počet absolventů na čtyřletých školách vyučujících obory gymnázií ve sledovaném roce 2006/07 byl v denní formě vzdělávání 14,0 tis. absolventů (proti předchozímu školnímu roku stagnace), v oborech víceletých gymnázií absolvovalo 10,2 tis. žáků, což je o 1,6 tis. méně než v předchozím roce. Celkově absolvovalo v roce 2006/07 v oborech gymnázií 24,4 tis. žáků, což je o 2,4 tis. méně než v předchozím roce. V oborech lyceí absolvovalo 3 035 žáků, což je o 938 žáků více než v roce 2005/06.

Podíl absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, na počtu všech absolventů středních škol se zvyšuje, v roce 2004/05 to bylo 22,9 % absolventů, v roce 2006/07 se podíl zvýšil na 23,9 %. Ukazatel je vypočítán ze všech absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru, tzn. i vč. oborů lyceí.

Školy vyučující obory gymnázií jsou na území České republiky rozloženy víceméně rovnoměrně. Jednotlivé regiony se liší zastoupením soukromých a církevních škol v této oblasti vzdělávání, největší podíl těchto škol je v Praze (44,4 % s 23,3 % žáků) a v Jihomoravském kraji (30,0 % škol s 19,9 % žáků), naopak nejmenší podíl soukromých a církevních škol vyučujících obory gymnázií je v Karlovarském kraji (9,1 % škol s 3,3 % žáků). Nejvyšší průměrná velikost škol vyučujících obory gymnázií byla v roce 2007/08 ve Zlínském kraji (544 žáků na jedno gymnázium), naopak v průměru nejmenší školy vyučující gymnaziální obory jsou v Pardubickém kraji (356 žáků na jednu školu). I školy vyučující obory lyceí jsou na území naší republiky rozmístěny celkem rovnoměrně, nejvíce těchto škol má Moravskoslezský kraj. Soukromých a církevních škol, které vyučují obory lyceí, je z celkového počtu těchto škol 12 %. Průměrný počet žáků na jednu školu vyučující obory lyceí je 98 žáků.

Tabulka 10: Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v denní formě vzdělávání v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
obory gymnázií	354	361	720
obory lyceí	178	192	217
Nově přijatí celkem	32 523	33 524	33 074
v tom:			
obory gymnázií	27 209	27 455	26 472
obory lyceí	5 314	6 069	6 602
žáci celkem	157 942	162 952	166 694
v tom:			
obory gymnázií	143 758	145 450	145 447
obory lyceí	14 184	17 502	21 247
absolventi celkem	26 098	27 228	
v tom:			
obory gymnázií	24 001	24 193	.
obory lyceí	2 097	3 035	.

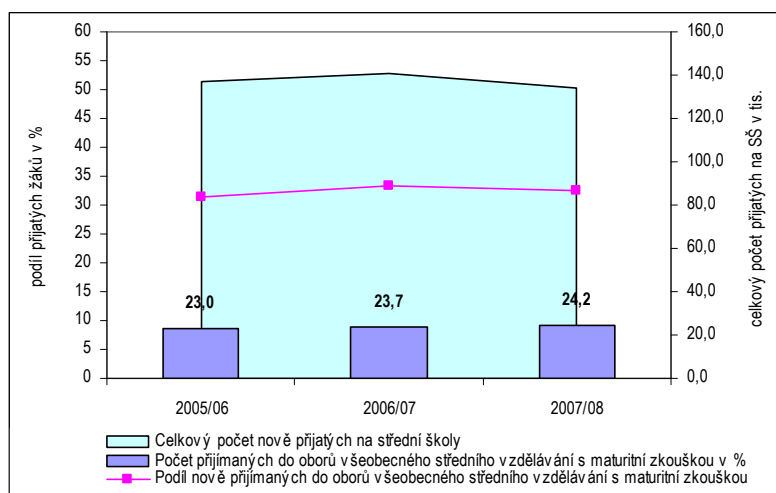
Zdroj: ÚIV

Tabulka 11: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou	23,0%	23,7%	24,2%
<i>Počet přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou</i>	<i>31475</i>	<i>33329</i>	<i>32447</i>
<i>Celkový počet nově přijatých na střední školy</i>	<i>136772</i>	<i>140564</i>	<i>133990</i>

Komentář: Počet přijímaných = počet přijatých do oborů gymnázií (u 8letých a 6letých gymnázií jsou zahrnuty ročníky odpovídající prvnímu ročníku středních škol) a do oborů lyceí.

Obrázek 8: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2005/06–2007/08

Tabulka 12: Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, na počtu absolventů středních škol v letech 2004/05–2006/07

	2004/05	2005/06	2006/07
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání	22,9%	22,5%	23,9%
Počet absolventů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou	26931	26133	27211
Počet absolventů středních škol	117477	116344	114092

Komentář: Počet absolventů = počet absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech gymnázií a středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech lyceí.

1.3.3.2 Odborné střední vzdělávání

Vzděláváním v oborech středních odborných škol a středních odborných učilišť v České republice mohou žáci získat **střední vzdělání, střední vzdělání s maturitní zkouškou a střední vzdělání s výučním listem**. Střední vzdělání s maturitní zkouškou poskytují školy i v oborech nástavbového studia a zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou. Konstrukcí kódu oboru KKOV se zahrnují do oborů středních odborných škol i obory lyceí (obory středního vzdělání, které mají v oborech KKOV na 5. místě kódu oboru také písmeno „M“), i když svým charakterem se jedná o obory všeobecného vzdělání. Pro zachování časových řad publikovaných v minulosti je proto zahrnujeme do této kapitoly. Střední vzdělání s výučním listem získávají žáci zejména v oborech vzdělání na středních odborných učilištích (ve dvouletých a tříletých oborech) a ve zkráceném studiu pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední školy vyučující obory středních odborných škol nabízejí absolventům základních škol také střední vzdělání. Odbornou přípravu pro žáky, kteří ukončili základní školu v nižším než devátém ročníku, poskytují školy vyučující obory středních odborných učilišť ve dvouletých oborech; odborné vzdělávání žákům, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo základní školu speciální ve dvouletých a tříletých oborech, a těm, kteří absolvovali praktické školy, umožňují vzdělávání v jednoletých, dvouletých a tříletých oborech. V rámci odborného vzdělávání školy nabízejí i další možnosti vzdělávání – např. studium jednotlivých předmětů a rekvalifikační kurzy.

Střední odborné školství je jednou z oblastí vzdělávání, v níž se odrážejí ekonomické změny a změny požadavků trhu práce nejdříve. Otázka oborové struktury středního odborného vzdělávání se stala v posledních letech předmětem polemiky mezi odborníky, sociálními partnery i širokou veřejností. Tyto diskuse vycházejí především z vysoké míry nezaměstnanosti absolventů některých skupin oborů vzdělání.

Pro další rozvoj odborného středního vzdělávání jsou podstatné otázky jeho cílů, obsahu a kvality. Odborné střední vzdělávání by se nemělo orientovat pouze na přípravu absolventů pro přímý vstup do prvního zaměstnání, ale mělo by vytvořit předpoklady pro jejich další profesní uplatnění v průběhu celého života. Z tohoto důvodu nemůže odborná příprava vycházet pouze z potřeb současnosti, ale musí být směřována k budoucím potřebám pracovního trhu především z hlediska požadované kvalifikace. Ze škol by měli odcházet jak specializovaní odborníci, tak absolventi se širokým profilem odpovídajícím obecně odbornému vzdělávání, absolventi schopní dále rozvíjet svůj potenciál, schopní a ochotní vzdělávat se v průběhu celého života v souladu s potřebami trhu práce.

Významný krok v oblasti vzdělávacích programů odborného vzdělávání představuje podle § 4 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, přijetí prvních rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro jednotlivé kmenové obory vzdělání, jak popisujeme výše.

Školy, na kterých lze získat střední vzdělání s maturitní zkouškou v oborech odborného zaměření, připravují své žáky pro výkon odborných činností (technických, hospodářských, ekonomických, zemědělských, zdravotnických, pedagogických, uměleckých a kulturních). V roce 2007/08 nabízelo toto vzdělávání v denní formě vzdělávání 911 škol, z toho 217 z nich mělo ve své vzdělávací nabídce zároveň i obory lyceí. Zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitou poskytovalo šest škol. Nástavbové studium, střední vzdělávání, které je také ukončené maturitní zkouškou, nabízelo 363 škol. Střední vzdělávání s výučním listem v denní formě vzdělávání se v roce 2007/08 vyučovalo na 542 školách a zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem na šesti školách. Kratší vzdělávací programy poskytující střední vzdělávání, a to především v oborech zaměřených na oblasti ošetrovatelství, pečovatelství a charitativní služby, nabízí v roce 2007/08 105 škol. Žáci, kteří získali odborné střední vzdělání s maturitní zkouškou, mohou pokračovat v dalším studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole. Školy, které nabízejí především střední vzdělávání s maturitní zkouškou, o které je poměrně velký zájem, nemají problém s nedostatkem uchazečů.

Maturitní zkouškou končí vzdělávání i v oborech nástavbového studia – o nástavbovém studiu se pojednává v samostatné podkapitole.

V posledních letech zaznamenalo střední odborné vzdělávání mírný nárůst počtu nově přijímaných žáků do denní formy vzdělávání. V roce 2007/08 bylo přijato do denní formy vzdělávání celkem 119,7 tis. žáků. Většina žáků byla přijata ke střednímu vzdělávání s maturitní zkouškou (54,6 %), ke střednímu vzdělávání s výučním listem bylo přijato 35,2 % žáků.

Oborová struktura nově přijímaných žáků se v průběhu posledních tří let ustálila. Tradičně nejvíce žáků (13,4 % ze všech přijatých žáků) nastupuje do skupin oborů gastronomie, hotelnictví a turismus (to jsou převážně druhy středního vzdělávání s výučním listem), do skupin oborů strojírenství, strojírenská výroba, podnikání v oborech, odvětví, do skupin oborů elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika a ekonomika a administrativa. Počet přijatých žáků do těchto pěti skupin oborů představuje 53,1 % ze všech přijatých žáků. Na dalších místech se ve školním roce 2007/08 dostaly do popředí obory strojírenství a stavebnictví, obecně odborná příprava (převážně obory lyceí), na které bylo přijato 12,9 % žáků.

Celkový počet žáků škol středního odborného vzdělávání v roce 2007/08 proti předchozímu roku mírně stoupl na 422,9 tis. (v denní formě vzdělávání 388,5 tis. žáků). Od roku 2005/06 se do celkového počtu žáků škol vyučujících obory středních odborných škol nezapočítávají konzervatoře. Jsou uvedeny v samostatné kapitole. Většina žáků se vzdělává v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou (62,9 %), v oborech středního vzdělání s výučním listem se vzdělává 31,4 % žáků v denní formě vzdělávání.

Vývoj počtu absolventů na školách středního odborného vzdělávání kopíruje vývoj nově přijímaných žáků na tyto školy v minulých letech. V roce 2006/07 absolvovalo v denní formě vzdělávání na těchto školách 98,0 tis. žáků, z toho většina (54,5 tis.) ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou (bez žáků nástavbového studia), ve středním vzdělávání s výučním listem 36,5 % žáků.

Regionální rozložení škol odborného středního vzdělávání na území České republiky je mnohem homogennější, než je tomu u škol vyučujících obory gymnázií, především vzhledem k počtu obyvatel kraje. Na 100 obyvatel ve věku 15–18 let připadá v průměru 0,21 školy poskytující odborné střední vzdělávání. Kraje se odlišují i podle průměrné velikosti škol středního odborného vzdělávání. Průměrná velikost se pohybuje od 315 žáků na školu ve Středočeském kraji až po hodnoty 453 žáků na školu v Jihomoravském a 497 žáků na školu v Moravskoslezském kraji.

Tabulka 13: Střední odborné vzdělávání, školy, žáci, nově přijatí a absolventi ve školním roce 2007/08 podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Školy	Žáci celkem	Nově přijatí do 1. roč. celkem	Absolventi za školní rok 2006/07 celkem
Denní forma vzdělávání	1 074	388 493	1 19 675	98 046
střední vzdělávání	105	1 692	881	653
střední vzdělávání s výučním listem	542	122 049	42 010	35 802
střední vzdělávání s maturitní zkouškou – odborné	911	244 390	65 254	53 429
z toho lycea	217	21 247	6 602	3 018
nástavbové studium	363	20 232	11 406	8 142
zkrácené studium střední s výučním listem	6	86	83	20
zkrácené studium střední s maturitní zkouškou	6	44	41	–

Tabulka 14: Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	34,0%	32,3%	31,4%
<i>Počet nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem</i>	<i>46504</i>	<i>45472</i>	<i>42010</i>
<i>Celkový počet nově přijatých na střední školy</i>	<i>136772</i>	<i>140564</i>	<i>133990</i>

1.3.3.3 Nástavbové studium

Střední školy mají ve své nabídce i nástavbové studium určené především absolventům tříletého středního vzdělávání s výučním listem. Toto studium vede (v denní formě vzdělávání v dvouletých studijních oborech) k získání středního vzdělání s maturitní zkouškou. Absolventi získávají stejné vzdělání jako absolventi oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou a mohou dále pokračovat ve studiu na vyšší odborné, případně vysoké škole.

Ve školním roce 2007/08 se bylo možno vzdělávat v nástavbovém studiu na 438 školách, z toho na 363 školách v denní formě vzdělávání. Téměř třetina škol (28 %) byla soukromých nebo církevních.

Ve školním roce 2007/08 přijaly školy do denní formy vzdělávání v nástavbovém studiu 11,4 tis. žáků. Největší zájem byl o tyto skupiny oborů: podnikání v oborech, odvětví (45,6 % žáků), strojírenství, strojírenská výroba (9 % žáků), elektrotechnika, telekomunikace a VT (9 % přijatých žáků) a gastronomie, hotelnictví, turismus (8,1 % žáků). Podíl nově přijímaných do nástavbového studia k absolventům středního vzdělávání s výučním listem stoupá. V roce 2005/06 to bylo 29,7 % žáků, v roce 2007/08 to je již 32,6 % žáků.

V **denní formě vzdělávání** se v nástavbovém studiu vzdělává 20,2 tis. žáků. V rámci **ostatních forem vzdělávání** tvoří žáci nástavbového studia na středních školách většinu – v roce 2007/08 se v ČR vzdělávalo v nástavbovém studiu v ostatních formách vzdělávání celkem 23,3 tis. žáků, což je více než 65,8 % všech, kteří se vzdělávají v ostatních formách vzdělávání na středních školách. Pokud porovnáme podíl nově přijatých do nástavbového studia v ostatních formách vzdělávání ke všem přijatým v ostatních formách vzdělávání, vidíme, že i tady je procento vysoké. V roce 2005 bylo do ostatních forem vzdělávání přijato 45,8 % žáků, v roce 2007/08 to bylo již 49,1 % žáků.

Podíl počtu žáků nástavbového studia na počtu všech žáků středního vzdělávání (včetně nástavbového a zkráceného studia) v posledních letech mírně klesá. V roce 2005/06 to bylo 4,3 % žáků, v letošním roce se poměr snížil na 4,1 % žáků.

V roce 2006/07 absolvovalo v nástavbovém studiu 14 tis. žáků, z toho v denní formě vzdělávání 8,1 tis. žáků. Podíl absolventů nástavbového studia k počtu všech absolventů středního vzdělávání (včetně nástavbového a zkráceného studia) je v roce 2007/08 celkem 10,8 % žáků, z toho v denní formě vzdělávání 6,6 % žáků.

Tabulka 15: Podíl nově přijímaných do nástavbového studia (denní formy vzdělávání) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl nově přijímaných do nástavbového studia z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem	29,7%	29,7%	32,6%
<i>Počet nově přijatých nástavbového studia do denní formy vzdělávání</i>	<i>11723</i>	<i>11174</i>	<i>11406</i>
<i>Počet absolventů středního vzdělávání s výučním listem v denní formě vzdělávání</i>	<i>39487</i>	<i>37564</i>	<i>34944</i>

Tabulka 16: Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia)	4,3%	4,2%	4,1%
<i>Počet žáků nástavbového studia</i>	<i>21419</i>	<i>20768</i>	<i>20232</i>
<i>Počet žáků SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia)</i>	<i>498913</i>	<i>498805</i>	<i>491111</i>

1.3.4 Vzdělávání v konzervatoři

Od školního roku 2005/06 na základě zákona č. 561/2004 Sb. jsou konzervatoře samostatným druhem školy a ve školských statistikách se nevykazují spolu se středoškolským vzděláváním, ale zcela samostatně.

Vzdělávání v konzervatoři rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělávání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a dramatické umění.

Na konzervatoři je možno dosáhnout buď středního vzdělání s maturitní zkouškou (nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu), nebo vyššího odborného vzdělání v konzervatoři (složením absolutoria po úspěšném ukončení šestiletého nebo osmiletého vzdělávacího programu). Do osmiletého oboru tanec jsou žáci přijímáni ke studiu po pátém ročníku základní školy. Taneční konzervatoř v působnosti kraje se nachází v Praze, Brně a Ostravě. V Praze působí ještě dvě soukromé taneční konzervatoře. Ke vzdělávání do prvního ročníku šestiletého vzdělávacího programu konzervatoře se přijímají uchazeči, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky.

Sít konzervatoří v České republice není příliš hustá, v některých oblastech se konzervatoře nevyskytují vůbec. Ve školním roce 2007/08 působí 19 konzervatoří, z toho u většiny je zřizovatelem kraj (12), dále MŠMT (1), Ministerstvo obrany (1) a soukromý nebo církevní zřizovatel provozuje 5 konzervatoří. Nejvíce konzervatoří je v Praze (7), z toho jedna pro žáky se zdravotním postižením, na ostatní kraje připadá v Ústeckém, Jihomoravském, Zlínském a Moravskoslezském kraji po dvou školách a ve Středočeském, Jihočeském, Plzeňském a Pardubickém kraji působí vždy jedna škola. Průměrná velikost jedné školy je 189,8 žáka.

Na konzervatořích se ve školním roce 2007/08 vzdělává v denní formě vzdělávání celkem 3 411 žáků, z toho 2 752 v šestileté formě vzdělávání a 659 v osmileté formě vzdělávání oboru tanec. V ostatních formách vzdělávání se vzdělává 195 žáků.

Do prvních ročníků denního vzdělávání bylo přijato celkem 598 žáků, z toho do šestileté formy vzdělávání po ukončení povinné školní docházky 524, do osmileté formy vzdělávání po ukončení 5. ročníku základní školy 74 žáků.

Podíl nově přijatých žáků do oborů vzdělání konzervatoří na počtu absolventů povinné školní docházky je celkem stabilní a pohybuje se od 0,4 % žáků v minulých dvou letech do 0,5 % žáků v roce 2007/08.

Tabulka 17: Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání 2007/08

Forma vzdělávání Délka vzdělávání	Žáci celkem	Nově přijatí do 1. roč. 1)	Absolventi za školní rok 2006/07 2)
Žáci – celkem	3 606	644	458
Denní forma vzdělávání	3 411	598	425
se 6–7letým vzděláváním	2 752	524	351
s 8letým vzděláváním	659	74	59
Ostatní formy vzdělávání	195	46	33
se 6letým vzděláváním	195	46	31
s 8letým vzděláváním	x	x	x

Zdroj: ÚIV

1) Počet přijatých = počtu přijatých do 1. ročníků.

2) V počtech absolventů podle délky studia (se 6–7letým a 8letým vzděláváním) nejsou započítáni absolventi 4letých oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Tabulka 18: Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky	0,4%	0,4%	0,5%
<i>Celkový počet nově přijatých do oborů konzervatoří</i>	527	565	623
<i>Počet absolventů povinné školní docházky</i>	125909	129271	121479

Poznámka: Celkový počet nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří = celkový počet nově přijatých do 1. ročníků oborů vzdělání 6letých konzervatoří a žáků nastupujících do ročníku 8letých oborů vzdělání konzervatoří odpovídajícího prvnímu ročníku středních škol (tj. do 5. ročníku 8letých konzervatoří).

1.3.5 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Nedílnou součástí českého vzdělávacího systému je vzdělávání dětí, žáků, studentů i dospělých osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Je určeno dětem, žákům a studentům se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním, kterým toto zdravotní postižení, zdravotní znevýhodnění a sociální znevýhodnění nedovolují dosáhnout příslušné úrovně vzdělání standardními pedagogickými metodami a postupy a při jejichž vzdělávání je nutné volit odpovídající obsahovou a organizační formu vzdělávání a využívat metody a postupy speciální pedagogiky. Školy při zajišťování podmínek ke vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami spolupracují se školskými poradenskými zařízeními, která zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, taktéž poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání (speciálně pedagogická centra, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy stanoví vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, pravidla a náležitosti zajišťování vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a úpravu organizace, přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přezazování do vyššího ročníku.

Na základě § 16 školského zákona¹⁴ je stanoveno, že vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá jednak formou **individuální integrace**, kdy jsou dítě nebo žák se speciálními vzdělávacími potřebami začleněni do třídy běžného vzdělávacího proudu se současným zajištěním nezbytné speciálně pedagogické nebo psychologické podpory. Jednak se **pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami zřizují školy, popřípadě v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy**. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzděláváni jinak. Současně může docházet ke kombinaci jednotlivých typů integrace.

Kromě pedagogických pracovníků škol pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, u kterých je vyžadováno speciálně pedagogické vzdělání, působí na školách další pracovníci, kteří zajišťují komplexní péči o žáky – **školní psychologové, odborní zdravotničtí pracovníci** (na základě smluvního vztahu se zdravotní pojišťovnou – jedná se především o rehabilitační pracovníky), **sociální pracovníci, pedagogičtí asistenti a další pracovníci**. Spolu s integrací dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol se rozšiřuje i počet učitelů škol běžného vzdělávacího proudu, kteří mají kvalifikaci pro speciální pedagogiku, a tudíž mají odbornou pedagogickou způsobilost pro práci se žáky vyžadujícími speciální péči. To vše příznivě ovlivňuje proces integrace postižených dětí, žáků a studentů do běžné společnosti. Vytvoření vhodných vzdělávacích podmínek pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami je nezbytným předpokladem jejich vzdělávání, které jim následně umožní aktivně se zapojit do života společnosti.

Při základních školách speciálních může být zřízen **přípravný stupeň základní školy speciální**, který poskytuje přípravu na vzdělávání dětem s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami nebo autismem. Do přípravného stupně lze zařadit dítě od pěti let věku nebo dítě, kterému byl z důvodu zdravotního postižení povolen odklad povinné školní docházky, a to se souhlasem zákonného zástupce a na základě doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře. Délka přípravy na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální je jeden až tři školní roky. V roce 2007/08 se v přípravném stupni vzdělávalo 196 dětí, přičemž přípravný stupeň byl zřízen u 45 základních škol speciálních.

¹⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Speciální vzdělávání poskytuje vzdělávání a výchovu dětem, žákům a studentům od úrovně předškolního vzdělávání až po střední vzdělávání, a to v rámci diferencovaných vzdělávacích programů, které respektují vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů s různými druhy a stupni postižení. Vzdělávací proces mohou děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami často absolvovat v rámci jednoho právního subjektu s několika úrovněmi vzdělávání, v některých případech školy mateřské, základní i střední. Stejně jako základní školy a střední školy běžného typu nabízejí i základní školy pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami kurzy pro doplnění základního vzdělání. Obdobně nabízejí základní školy praktické a základní školy speciální kurzy pro doplnění vzdělání poskytovaného základní školou praktickou a kurzy pro doplnění vzdělání poskytovaného základní školou speciální. Tyto kurzy jsou určeny občanům, kteří ukončili povinnou školní docházku a nezískali odpovídající stupeň vzdělání.

Do systému speciálního vzdělávání patří taktéž školy při zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči. Těmto školám se věnujeme v kapitole 1.2.7 Školská zařízení.

Síť škol poskytujících vzdělání dětem a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a školských zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči (včetně speciálních tříd na běžných školách) je v současné době poměrně hustá a zajišťuje dostupnost pro většinu žáků se zdravotním postižením. Tyto školy jsou z velké většiny zřizovány obcemi a kraji (speciální třídy na základních školách jsou zřizovány především obcemi), část sítě tvoří školy zřizované MŠMT (jde o školy, které mají celorepublikový dosah) a také školy zřizované soukromým subjektem nebo církvemi poskytují vzdělání dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

V roce 2007/08 zajišťovalo 1 007 **mateřských škol** předškolní vzdělávání 8,5 tisíce dětí vyžadujících speciální péči. Formou skupinové integrace bylo vzděláváno 6,8 tisíce dětí, individuálně integrováno bylo 1,7 tisíce dětí. U 86 % individuálně integrovaných dětí jejich zdravotní stav vyžadoval zvýšené náklady na jejich vzdělávání. Mateřské školy nejčastěji navštěvovaly děti s vadami řeči (58,2 % ze všech postižených dětí) a děti s více vadami (15,3 %). Přes 5 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je postiženo poruchami zraku (5,8 %) a mentálními poruchami (5,4 %). Celkově v předškolním vzdělávání tvoří děti vyžadující zvláštní péči 2,9 % ze všech dětí v tomto typu vzdělávání.

Na úrovni **základního vzdělávání** působilo v roce 2007/08 v České republice celkem 3 311 základních škol, na kterých se vzdělávalo 76,3 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Formou skupinové integrace (tedy i ve speciálních třídách, kterých bylo 4 698) se vzdělávalo 40,2 tisíce žáků a tuto výuku poskytovalo 674 škol. Individuálně integrováno bylo 36,1 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž zvýšené náklady na vzdělání byly nutné u 82 % individuálně integrovaných žáků. Individuálně integrované žáky vzdělávala 2 871 škola. Zhruba polovina dětí se zdravotním postižením (47 %) se tedy vzdělává formou individuální integrace. Z celkového počtu žáků v základním vzdělávání tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 9 % žáků. Nejvíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou v základním vzdělávání, je postiženo vývojovými poruchami učení (48,5 % ze všech postižených žáků) a na druhém místě jsou děti a žáci s mentálním postižením (34,4 %). Třetí v pořadí co do četnosti výskytu postižení jsou žáci s více vadami (6,1 %). Ostatní druhy postižení jsou mezi dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami zastoupeny 1–3 %.

Na 565 **středních školách** se v roce 2007/08 vzdělávalo 19,4 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což představuje 3,4 % ze všech žáků středních škol. Individuálně integrováno bylo 4,7 tisíce žáků, formou skupinové integrace se vzdělávalo 14,6 tisíce žáků. U 29,6 % individuálně integrovaných žáků byly nutné zvýšené výdaje na zajištění jejich vzdělávání. Střední školy navštěvují nejčastěji žáci s mentálním postižením (59,0 % ze všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami), vývojovými poruchami učení (28,3 %) a žáci s více vadami (4,0 %). Žáků s ostatními druhy postižení je méně než 3 %.

Konzervatoře navštěvovalo 71 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což představuje 2 % ze všech žáků konzervatoří. Tito žáci se vzdělávali na 2 školách, přičemž zrakově postiženo bylo 78,9 % z nich, 14,1 % bylo handicapováno více vadami a 7 % žáků vyžadovalo speciální péči v oblasti vývojových poruch učení.

Vyšší odborné školy v roce 2007/08 statisticky vykázaly 21 studentů se zdravotním postižením, což je 0,7 % ze všech studentů vyšších odborných škol. Tito studenti se vzdělávali na 11 vyšších odborných školách. Nejčastěji se na vyšších odborných školách vzdělávali studenti s tělesným postižením (38,1 % ze všech studentů se speciálními vzdělávacími potřebami), dále se sluchovým postižením (28,6 %) a s vývojovými poruchami učení (19 %). 14,3 % zdravotně postižených studentů vyšších odborných škol trpí poruchami zraku.

Tabulka 19: Počty škol a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu integrace v roce 2007/08

	Postižené děti, žáci a studenti celkem			Postižené děti, žáci a studenti ve speciálních třídách				Individuálně integrované postižené děti, žáci a studenti		
	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl postižených dětí, žáků a studentů na celkovém počtu dětí, žáků a studentů	počet škol	počet tříd	počet dětí, žáků a studentů	podíl dětí, žáků a studentů na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl dětí, žáků a studentů na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů
mateřské školy	1 007	8 533	2,9%	356	653	6 850	80,3%	716	1 683	19,7%
základní školy	3 311	76 294	9,0%	674	4 698	40 209	52,7%	2 871	36 085	47,3%
střední školy	565	19 367	3,4%	211	1 583	14 638	75,6%	379	4 729	24,4%
konzervatoře	2	71	2,0%	1	–	65	91,5%	1	6	8,5%
vyšší odborné školy	11	21	0,7%	–	–	–	–	11	21	100,0%

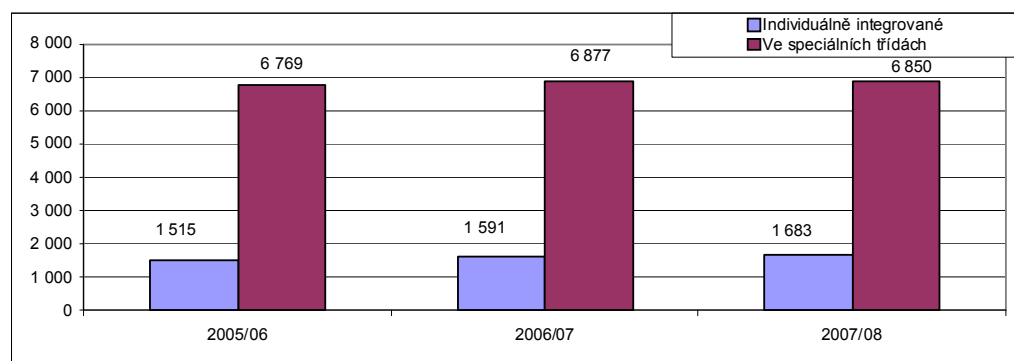
Zdroj: ÚIV

Tabulka 20: Počty dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení v roce 2007/08

	Celkem	dětí, žáků a studentů podle postižení								
		mentální	sluchové	zrakové	vadami řeči	tělesné	více vadami	vývojové poruchy učení	vývojové poruchy chování	autismus
mateřské školy	8 533	462	236	497	4 964	355	1 342	367	–	310
základní školy	76 294	26 241	1 271	740	1 849	1 433	4 621	36 988	2 169	982
střední školy	19 367	11 433	516	345	26	737	773	5 486	–	51
konzervatoře	71	–	–	56	–	–	10	5	–	–
vyšší odborné školy	21	–	6	3	–	8	–	4	–	–

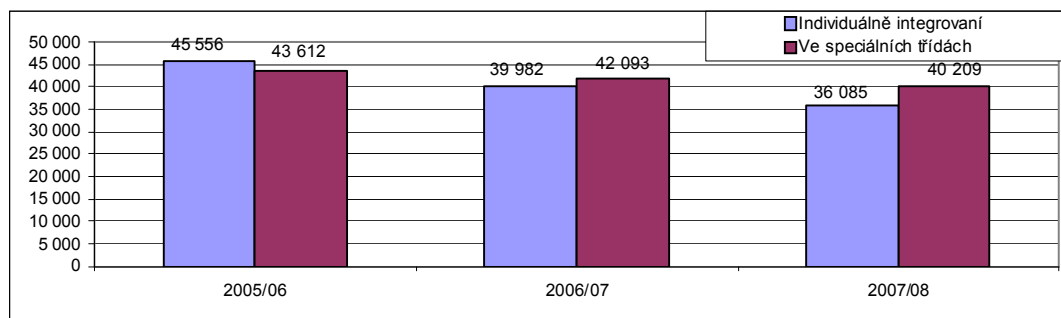
Zdroj: ÚIV

Obrázek 9: Vývoj počtu dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v mateřských školách v letech 2005/06–2007/08

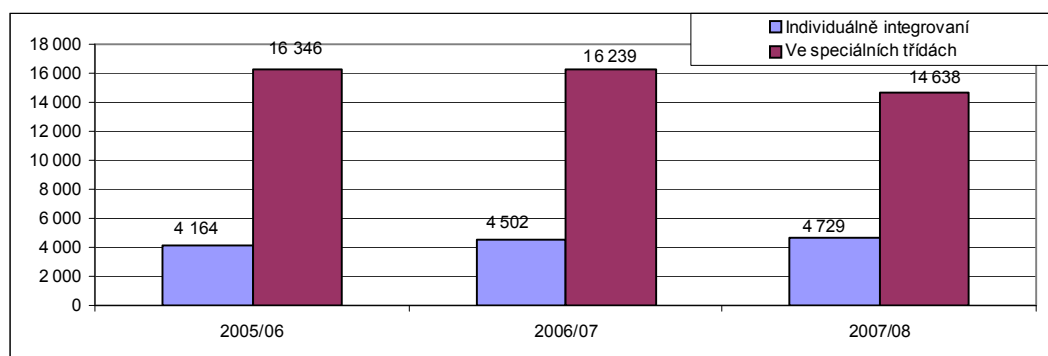
Zdroj: ÚIV

Obrázek 10: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v základních školách v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

Obrázek 11: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách ve středních školách v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

1.3.6 Vyšší odborné školy

Vyšší odborné školy (VOŠ) jsou součástí vzdělávací soustavy ČR od školního roku 1996/97. Rozšiřují vzdělávací nabídku v oblasti terciárního vzdělávání, kdy poskytují především odborně orientované vyšší odborné vzdělání. Tento samostatný stupeň vzdělání je v rámci mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED-97 hodnocen stupněm 5B. V terciární vzdělávací sféře představují studijní programy vyšších odborných škol svěbytnou a respektovanou vzdělávací nabídku, která vhodně a flexibilně doplňuje tradiční vzdělávací obory bakalářských studijních programů vysokých škol. Vyšší odborné vzdělání je **vzdělání ukončené**. Netvoří tedy přechod mezi vzděláním středním a vysokoškolským.

Vyšší odborné vzdělávání uskutečňované ve vyšších odborných školách rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání pro výkon náročných činností. Úspěšným ukončením příslušného akreditovaného vzdělávacího programu se dosáhne stupně vyššího odborného vzdělání. Délka vyššího odborného vzdělávání v denní formě je 3 roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů vzdělání až 3,5 roku. Délka dálkového, večerního, distančního nebo kombinovaného vzdělávání je nejvýše o 1 rok delší než doba vzdělávání v denní formě. Vyšší odborné vzdělávání se ukončuje absolutoriem. Označení absolventa vyšší odborné školy, které se uvádí za jménem, je „diplomovaný specialista“ (zkráceně „DiS.“). Na všech vyšších odborných školách včetně škol veřejných zřizovaných krajem se platí úhrada za vyšší odborné vzdělávání (tzv. „školné“).

Se vznikem vyšších odborných škol se především pro praktičtější zaměřené na absolventy středního vzdělání s maturitní zkouškou rozšířily možnosti pokračovat ve vzdělávání. Tito studenti, pro které má vysokoškolské studium příliš teoretický charakter a kteří z tohoto důvodu neuvažují o studiu na vysoké škole, mají tak možnost zvýšit si stupeň vzdělání, a to i v oblastech, které vysoká škola dosud nenabízí či je nabízí v podobě, která zájemci o studium nevyhovuje.

Počet VOŠ je po celou dobu jejich existence relativně stabilní, ve školním roce 2007/08 bylo registrováno 177 škol, z nichž třetina (59 škol) byla neveřejných – 7 % škol bylo církevních a 26,5 % škol bylo soukromých. (Pro srovnání například v roce 2000/01 bylo registrováno 165 vyšších odborných škol, v roce 2003/04 168 škol a v roce 2006/07 to bylo 174 škol.) Většina škol nabízí denní formu vzdělávání (přes 96 % škol) a současně 38,4 % škol realizuje také vzdělávání v ostatních formách vzdělávání.

Počty nově přijatých ke vzdělávání ve VOŠ se v průběhu jejich existence mění – pohybují se v rozmezí od 10 do 14 tisíc. Zejména v důsledku větší otevřenosti vysokých škol poklesl počet nově přijímaných na vyšší odborné školy. V roce 2007/08 bylo ke vzdělávání ve vyšších odborných školách nově přijato necelých 12 tisíc studentů, což je takřka o 900 studentů více než v roce 2006/07. Toto navýšení je způsobeno zejména vyšším počtem studentů v ostatních formách vzdělávání, počty nově přijatých do denní formy vzdělávání naopak klesají. Z celkového počtu nově přijatých studentů jich 26,6 % bylo přijato ke vzdělávání v ostatních formách vzdělávání, což je o 9 procentních bodů více než v předchozím školním roce. Rostoucí počet nově přijatých do ostatních forem vzdělávání je zřejmě důsledkem změny kvalifikačních požadavků u některých povolání, kdy zaměstnanci jsou nuceni doplnit si vzdělání, potřebnou kvalifikaci.

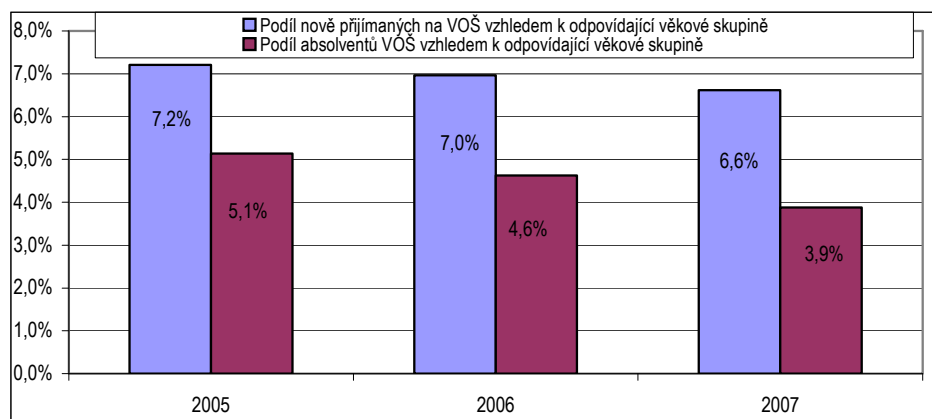
Ačkoliv je zájem o vzdělávání ve vyšších odborných školách stále poměrně vysoký, v předchozích letech jsme zaznamenali pokles zájmu o vzdělávání ve vyšších odborných školách. V roce 2007/08 se však zájem o vzdělávání ve vyšších odborných školách opět mírně navýšil, kdy se ke vzdělávání přihlásilo 17,5 tisíce uchazečů (což je zhruba o 300 uchazečů více než v předchozím roce). V průměru si každý z nich podal 1,2 přihlášky. Tři čtvrtiny uchazečů o vzdělávání mělo zájem o vzdělávání v denní formě vzdělávání.

Tabulka 21: VOŠ – Počty škol, studenti, nově přijatí, absolventi a učitelé ve školních letech 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
školy	176	174	177
studenti	28 792	27 650	28 774
nově přijatí	11 341	11 052	11 975
absolventi	7 989	7 521	6 233
učitelé	1 923,0	1 792,0	1 799,0

Zdroj: ÚIV

Obrázek 12: VOŠ – Podíl nově přijatých a absolventů vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

Většina z **přijatých uchazečů o vzdělávání** přichází na vyšší odborné školy ihned po získání středního vzdělání s maturitní zkouškou. Tento podíl je víceméně stabilní a pohybuje se okolo 70 %, přičemž v roce 2007/08 činil 71,6 %. V předchozím roce šlo o 72,8 %. Na vyšší odborné školy nastupují převážně absolventi oborů středních odborných škol – roce 2007/08 to bylo 67 % přijatých. Následovali absolventi středních odborných učilišť (20 %) a gymnázií (13 %).

Podíl nově přijatých ke vzdělávání na VOŠ z odpovídající věkové skupiny (tedy 19letých) činí 6,6 %. Ve srovnání s předchozím rokem zde došlo k poklesu, a to o 0,4 procentního bodu. Je to poprvé, kdy podíl nově přijatých vzhledem k odpovídající věkové skupině klesl pod sedmiprocentní hranici. V předchozích letech byl tento podíl poměrně stabilní, pohyboval se právě okolo 7 %. Zda jde o náhodný výkyv či o nový trend, bude možné říci až na základě dalších údajů z několika následujících let. Tento pokles může být ovlivněn rostoucí nabídkou studijních programů na vysokých školách, které uspokojují stále větší počet uchazečů o vzdělávání na vysoké škole, a to zejména „čerstvých“ maturantů. Pokud bude tento nárůst pokračovat, je pravděpodobné, že zastoupení nově přijatých z populace 19letých na vyšší odborné školy bude naopak klesat.

Ve školním roce 2007/08 **studovalo ve vyšších odborných školách** celkem 28,8 tisíce studentů, z nichž studuje na 32,7 % ve školách soukromých a církevních. Většina studentů (77,5 %) studuje formou denního vzdělávání.

Vyšší odborné školy vykazovaly v posledních letech zhruba okolo 7,5 tisíce **absolventů** ročně. V roce 2006/07 však tento počet poklesl na 6,2 tisíce, přičemž ještě v předchozím opustilo vyšší odborné školy 7,5 tisíce absolventů. Tento pokles je způsoben zejména nižším zájmem o vzdělávání na VOŠ v předchozích letech. Z hlediska **podílu absolventů VOŠ k odpovídající věkové skupině** tvoří absolventi VOŠ 3,6 % vzhledem k dané věkové skupině, což ve srovnání s předchozím rokem znamená pokles o 0,5 procentního bodu.

Nabídka vzdělávacích programů vyšších odborných škol je od počátku jejich existence poměrně pestrá. Nejvíce studentů bývá tradičně přijímáno ke vzdělávání v ekonomických, zdravotnických a pedagogických programech. Z tohoto trendu nevybočil ani rok 2007/08, kdy nejvíce studentů bylo přijato ke vzdělávání do programů zdravotnických (19,4 %), ekonomických (17,9 %) a pedagogických včetně sociální péče (13,3 %). Následují vzdělávací programy elektrotechnické včetně telekomunikací a výpočetní techniky (6,9 %) a právní (7 %). Procento přijatých studentů do jednotlivých vzdělávacích programů se v denní formě vzdělávání jen velmi málo liší od procentuálního rozložení žáků podle jednotlivých skupin programů do všech forem vzdělávání. V ostatních formách jsou na prvním místě programy právních věd a nauk (31,0 %), následují programy pedagogické včetně sociální péče (19,7 %), třetí místo obsazují ekonomické programy (17,6 %) a čtvrté programy zdravotnické (17,0 %).

Vyšší odborné školy jsou druhem škol, které jsou po území České republiky rozloženy značně nerovnoměrně, jsou soustředěny především do velkých měst a mnohé z nich mají nadregionální působnost. Nejvyšší koncentraci vyšších odborných škol lze tak nalézt v Praze (38 škol), dále ve Středočeském (18 škol) a Jihočeském kraji (17 škol). Naopak nejméně vyšších odborných škol je zřízeno v Karlovarském (3 školy) a Plzeňském kraji (5 škol).

Tabulka 22: VOŠ – Počty studentů a nově přijatých podle formy vzdělávání a oborů KKOV ve školním roce 2007/08

	Celkem		Denní forma vzdělávání		Ostatní formy studia	
	Studenti	Nově přijatí do 1. ročníku	Studenti	Nově přijatí do 1. ročníku	Studenti	Nově přijatí do 1. ročníku
Celkem	28 774	11 975	22 295	8 786	6 479	3 189
16 Ekologie a ochrana živ. p.	234	88	197	88	37	–
23 Strojírenství, stroj. výr.	600	277	545	222	55	55
26 Eltechn., telekom. a VT	1 412	622	1 398	608	14	14
28 Tech. chemie, chemie silik.	61	26	61	26	-	-
29 Potravinářství, potr. chem.	123	51	123	51	-	-
31 Text. výroba a oděvnictví	34	21	34	21	-	-
33 Zprac. dřeva, výr. hud. nást.	231	118	121	45	110	73
36 Staveb., geodézie, kartog.	611	266	516	218	95	48
37 Doprava a spoje	124	70	124	70	-	-
39 Spec., interdiscipl. obory	332	159	192	85	140	74
41 Zemědělství a lesnictví	846	349	693	286	153	63
53 Zdravotnictví	5 719	2 088	4 762	1 704	957	384
61 Filozofie, teologie	246	97	57	27	189	70
63 Ekonomika a administrat.	5 100	2 139	3 976	1 578	1 124	561
64 Podnik. v oborech, odvětví	1 410	546	1 162	434	248	112
65 Gastr., hotelnictví, turis.	1 908	788	1 779	705	129	83
66 Obchod	173	79	173	79	-	-
68 Právo, právní činnost	3 163	1 606	1 520	616	1 643	990
72 Public., knihov., informat.	661	246	611	220	50	26
75 Pedagogika, učit., soc. péče	4 563	1 796	3 035	1 167	1 528	629
82 Umění a užité umění	1 216	536	1 216	536	-	-
91 Teorie vojenského umění	7	7	-	-	7	7

Zdroj: ÚIV

1.4 Vysoké školství

1.4.1 České vysoké školství v evropském prostoru

Pro Českou republiku je stejně jako pro další zúčastněné země akčním plánem rozvoje tzv. boloňský proces, který směřuje k vytvoření otevřeného Evropského prostoru vysokého školství do roku 2010. Mezi hlavní rysy naplnění Boloňské deklarace patří rozčlenění vysokoškolského studia do tří srozumitelných a srovnatelných stupňů vzdělávání – bakalářského, magisterského a doktorského, které již v českém vysokoškolském systému úspěšně proběhlo, stejně jako zavedení evropského systému kreditů European credit transfer system – ECTS nebo zavedení Dodatku k diplomu – Diploma Supplement (dvojjazyčně, bezplatně a automaticky). Evropský systém kreditů se stal prostředkem pro vyjádření studijní zátěže a zároveň nástrojem podpory všestranné studentské mobility, čímž mimo jiné naplnil potřebu prostupnosti do dalších forem vzdělávání a podpořil evropskou spolupráci v udržování kvality vysokoškolského vzdělávání a v neposlední řadě také konkurenceschopnost absolventů evropských vysokých škol na národním, evropském i globálním trhu práce. Dodatek k diplomu obsahuje popis národního systému a postavení vysoké školy, popis studijního programu a získaných kompetencí, čímž absolventům usnadňuje přístup ke studiu či zaměstnání v zahraničí. V současné době řada vysokých škol usiluje o získání Diploma Supplement Label a ECTS Label.

Na základě evropského rámce kvalifikací přijatého na konferenci ministrů v Bergenu (2005) první cyklus (bakalářský) trvá 3–4 roky (tj. student získává 180–240 ECTS kreditů) a, stejně jako cykly dále zmíněné, vede k vysokoškolskému diplomu. Druhý cyklus, magisterský, trvá obvykle 1,5–2 roky, ve výjimečných případech 1 rok (tj. student získává 90–120 ECTS kreditů, ve výjimečných případech minimálně 60 ECTS kreditů). Třetí cyklus, doktorský, má standardní dobu 3–4 roky (není zatím vyjadřován v ECTS kreditech).

Evropská spolupráce týkající se udržování kvality vysokoškolského vzdělávání (vypracování srovnatelných kritérií a metodologie) a podpora spolupráce v oblasti zpracování obsahu vzdělávání odpovídá tradicím a potřebám Evropy, je přitažlivější pro studenty, posiluje atraktivitu a konkurenceschopnost vzdělávacího systému a absolventů evropských vysokých škol na trhu práce.

Ministři zúčastněných zemí rozhodli, že boloňský proces, který se stal největší reformou v evropském měřítku od 70. let minulého století, potřebuje neustálou podporu a přizpůsobení reálnému vývoji. Proto se scházejí každé dva roky v některé ze signatářských zemí. V současné době je do boloňského procesu zapojeno již 46 zemí. Na posledním setkání v květnu 2007 v Londýně bylo odsouhlaseno zřízení Evropského registru pro agentury zabezpečující kvalitu ve vysokoškolském vzdělávání, který by měl přijímat přihlášky od září 2008. Evropské země se v rámci implementace procesu rozhodly zaměřit na otázky sociální spravedlnosti, prostupnosti systémů, uznávání předchozího vzdělávání, a to formálního, neformálního i informálního, ustavení transparentních národních rámců kvalifikací, které by rozpracovaly jak rámec kvalifikací pro Evropský prostor vysokého školství, tak v současné době na půdě Evropské unie diskutovaný rámec kvalifikací pro celoživotní vzdělávání apod. Hlavní evropské reformy se soustředí i nadále na třístupňové studium, zabezpečení kvality a uznávání kvalifikací a částí studia. Očekává se, že jednotlivé státy předloží v roce 2009 zprávu o tom, co bylo podniknuto proto, aby byly odstraněny překážky a byl naplněn sociální rozměr procesu.

Velmi důležitým nástrojem pro podporu mobility studentů a učitelů i další mezinárodní spolupráci byly pak zejména vzdělávací programy EU, případně některé programy regionální či bilaterální spolupráce.

Hlavní cíle a principy vysokého školství v České republice jsou definovány zejména prostřednictvím Dlouhodobého záměru vzdělávací, vědecké, výzkumné a vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti vysokých škol zpracovaného ministerstvem a dlouhodobých záměrů jednotlivých vysokých škol a jejich každoročních aktualizací. Hlavními prioritami Aktualizace Dlouhodobého záměru MŠMT pro rok 2007 byly: další zvyšování konkurenceschopnosti vysokých škol a jejich internacionalizace, koncentrace a rozvoj jak lidských, tak technicko-technologických kapacit, rozvoj a uplatnění inovačního potenciálu výzkumu, vývoje a tvůrčí činnosti, důsledné uplatňování výsledků hodnocení a posilování odpovědnosti vysokých škol za efektivní využití finančních prostředků i kvalitu

akademických činností, jejichž výsledky ovlivňují rozvoj a konkurenceschopnost regionu. Účinným nástrojem pro konkrétní podporu jsou již od roku 2002 rozvojové programy vyhlášené ministerstvem za účelem motivace veřejných vysokých škol k odstraňování slabých a posilování silných stránek. Tyto programy umožnily na základě souladu Dlouhodobého záměru ministerstva a záměrů jednotlivých vysokých škol finančně podpořit zejména transformaci tradičních „dlouhých“ magisterských studijních programů do dvou cyklů – bakalářského a navazujícího magisterského, lepší prostupnost v terciární sféře, zejména formou spolupráce vysokých škol a vyšších odborných škol, zavádění kreditového systému ECTS, vydávání Dodatku k diplomu všem absolventům vysokých škol. V rámci rozvojových programů pro rok 2007 byly vyhlášeny a podpořeny: program na podporu rozvoje internacionalizace, program na podporu zvýšení kvality a efektivitu řízení veřejných vysokých škol, program na zlepšení zajištění kvality činností realizovaných na vysokých školách, program na podporu rozvoje a inovace studijních programů, program na podporu rozvoje a inovace studijních programů v oblasti vzdělávání pedagogických pracovníků, zejména učitelů, a programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, program na přípravu a rozvoj lidských zdrojů, program na podporu vytváření společných struktur mezi vysokými školami a odběratelskou sférou, program na rozvoj přístrojového vybavení a moderních technologií, program na podporu spolupráce vysokých škol s regionálním školstvím, program na podporu rovných příležitostí pro vstup a studium na vysoké škole včetně rozvoje poradenských služeb, program na podporu odstranění slabých a posílení silných stránek vysoké školy.

1.4.2 Systém vysokého školství v ČR

V roce 2007 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 68 vysokých škol,¹⁵ z toho 26 veřejných. Soustavu vysokých škol dále doplňují dvě státní vysoké školy. Většina (24) veřejných, jedna soukromá a obě státní vysoké školy jsou vysokými školami univerzitního typu. Všechny ostatní soukromé vysoké školy a dvě veřejné byly vysokými školami neuniverzitního typu, které se nedělí na fakulty. V roce 2004 vznikla Vysoká škola polytechnická Jihlava (v roce 2007/08 vykázáno 1 527 studentů), v roce 2006 byla zřízena Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, která je druhou veřejnou vysokou školou neuniverzitního typu a kde je v roce 2007/08 evidováno 324 studentů.

V akademickém roce 2007/08 (stav k 31. 12. 2007) studovalo na veřejných a soukromých vysokých školách celkem 344 180 studentů. Na státních vysokých školách pak bylo realizováno 4 005 studií. Na veřejných vysokých školách studovalo v roce 2005/06 celkem 265 460 studentů, v roce 2006/07 došlo k nárůstu na 285 111 studentů a v roce 2007/08 již 303 731 studentů. Na soukromých vysokých školách byl počet studentů v roce 2005/06 celkem 24 645, v roce 2006/07 vzrostl na 31 698 a v roce 2007/08 studovalo na soukromých vysokých školách 40 939 studentů. Meziroční nárůst celkového počtu studentů oproti předchozímu akademickému roku dosahuje u veřejných vysokých škol v roce 2007/08 cca 6,5 %, zatímco v roce 2006/07 byl téměř 7,5 %. U soukromých VŠ dosáhl meziroční nárůst počtu studentů 29 %. Z difference mezi celkovým počtem studií (355 537) a evidovaným počtem studentů pro rok 2007/08 (344 180) je zřejmé, že část studentů studuje ve více než jednom studijním programu. Pro rok 2006/07 byl celkový počet studií 326 415 a počet studentů 316 456. Současné rozložení studentů podle typu studijního programu vykazuje následující údaje: 207 889 studentů v bakalářském studijním programu, 65 491 v magisterském, 51 285 studentů v navazujícím magisterském studijním programu a 24 131 studentů v programu doktorském. Celkem 250 269 studentů je zapsáno v prezenčním studiu a 97 283 v distančním a kombinovaném studiu. K nárůstu počtu studentů docházelo zejména v bakalářských studijních programech.

Průměrné roční tempo růstu absolutního počtu poprvé zapsaných na vysoké školy v České republice v posledních pěti letech dosahovalo 8–10 %, ovšem vzhledem k demografickému poklesu dosáhlo ve stejném období průměrné tempo růstu podílu zapsaných na vysoké školy z příslušné populační kohorty dokonce 11 % ročně. Podíl poprvé zapsaných do terciárního vzdělávání se v akademickém roce 2007/2008 pohyboval okolo 64–65 % populace příslušného věku.

V posledních deseti letech došlo nejen k silnému nárůstu přihlášených i přijatých, ale začala se zvyšovat pravděpodobnost přijetí. Ke studiu na veřejné a soukromé vysoké školy se v roce 2007 hlásilo celkem 146,8 tis. uchazečů, kteří podali téměř 324 tis.

¹⁵ *Není zahrnuta soukromá vysoká škola Filmová akademie M. Ondříčka, která nedodala data do SIMS (sdružené informace matrik studentů). Tři soukromé vysoké školy získaly státní souhlas spojený se vznikem soukromé vysoké školy v listopadu 2007.*

příhlášek (nejvyšší počet přihlášek podali uchazeči ke studiu technických, ekonomických, humanitních a společenských oborů a pedagogických oborů). K přijímacím zkouškám se dostavilo celkem 92,1 % z nich, tj. 135,2 tis. uchazečů. Ke studiu bylo přijato celkem 97,2 tis. uchazečů, tj. 71,9 %. Naprostá většina uchazečů (92,3 %) se hlásila na veřejné vysoké školy, úspěšných bylo 67,6 %. Na soukromých školách bylo úspěšných 93,9 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacím zkouškám. Z uvedených faktů vyplývá, že počet uchazečů o studium stále roste. Oproti roku 2006/07 vzrostl celkový počet přijatých studentů na vysoké školy o 5,6 %. „Čerství“ maturanti tvořili pouze 44,8 % všech přihlášených, 51,6 % všech přijatých a 52,5 % všech zapsaných uchazečů; jejich úspěšnost činí 75 %. Ani výrazný růst podílu studentů vstupujících do terciárního vzdělávání v posledních patnácti letech nevedl ovšem ke zmenšení nerovností a odstraňování bariér v přístupu k terciárnímu vzdělávání.

Významným způsobem se také zvyšuje počet studentů cizinců studujících na českých vysokých školách. Ti v roce 2005/06 již při počtu 21 tis. představovali 7,2 %, v roce 2006/07 to bylo 7,6 % a v roce 2007/08 již 8 % studentů (27 580). Tento nárůst je zřejmě způsoben postupným rozvojem mezinárodní spolupráce vysokých škol, a to jak v oblasti přijímání cizinců v rámci projektů rozvojové pomoci, tak především na základě uzavírání bilaterálních smluv či v rámci podpory příslušníků krajanských komunit a dalších programů, kdy se vláda ČR zavázala k uhrazení nákladů na studium a pobyt ve formě stipendií. Cizinci studují na našich vysokých školách za stejných podmínek jako občané ČR (pokud studují v českém jazyce, mají studium bezplatné, pokud studují v jazyce cizím, platí stejnou částku jako studenti čeští), tím jsou naše VŠ atraktivní v prvé řadě pro studenty ze Slovenska.

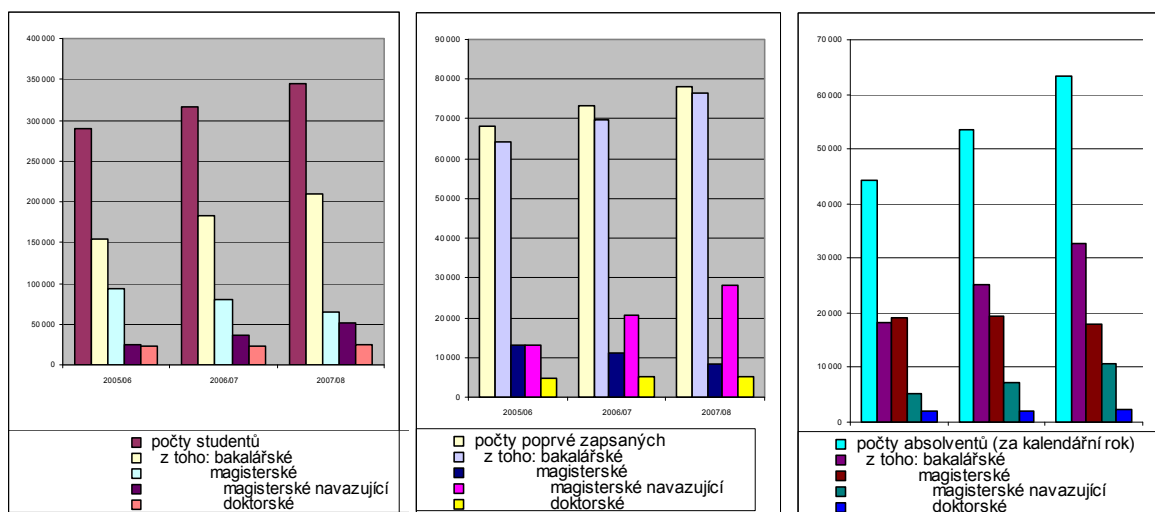
Tabulka 23: Počet studentů celkem, poprvé zapsaní a absolventi veřejných a soukromých vysokých škol v letech 2005–2007

Vysoké školy veřejné a soukromé	2005/06	2006/07	2007/08
počet škol	64	63	68
počty studentů	289 838	316 456	344 180
z toho: bakalářské	155 096	183 313	209 345
magisterské	93 576	79 572	65 545
magisterské navazující	24 085	35 968	51 588
doktorské	22 403	23 397	24 194
počty poprvé zapsaných	68 254	73 226	78 064
z toho: bakalářské	64 210	69 600	76 410
magisterské	13 032	10 925	8 257
magisterské navazující	13 240	20 501	28 178
doktorské	4 764	5 105	5 239
počty absolventů (za kalendářní rok)	44 335	53 458	63 473
z toho: bakalářské	18 268	25 083	32 747
magisterské	19 063	19 401	17 890
magisterské navazující	5 161	7 089	10 736
doktorské	1 954	2 071	2 231

Komentář: Podle stavu k 31.12. příslušného roku.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 13: Vysoké školy veřejné a soukromé – počty studentů, poprvé zapsaní a absolventi v letech 2005–2007

Většina nabízených studijních programů byla po roce 2001 postupně transformována dle požadavků boloňského procesu z tzv. dlouhých (čtyř až pětiletých) magisterských studijních programů na kratší bakalářské studijní programy (zpravidla tříleté) a na ně navazující magisterské studijní programy (zpravidla dvouleté). Výjimku tvoří pouze případy, kdy to vyžaduje charakter studijního programu, a pak je standardní doba studia čtyři a nejvýše šest roků (některé medicínské, farmaceutické a právní obory).

V oborové struktuře studentů vysokých škol se stále udržuje výraznější zastoupení studentů technických oborů, následují obory ekonomické a humanitní a pedagogické. Rada vysokých škol konzultuje případné potřeby trhu práce se svými partnery z praxe a snaží se podle toho přizpůsobovat svou nabídku studijních programů. V jednotlivých oborech je situace rozdílná podle možností přímé spolupráce s budoucími zaměstnavateli. Některé univerzity mají své vlastní podniky určené mimo jiné k zajištění odborné praxe studentů. Odborné praxe studentů vysokých škol prošly složitým vývojem, ve kterém se stabilizoval především v učitelských, lékařských, přírodovědných a technických oborech systém odborných praxí v rámci studia, praxe byly promyšleny, zařazeny do studijních plánů, dlouhodobě dohodnuty s partnery z praxe (garance, odborná úroveň i dohled, hodnocení studentů). Praxe přirozenou cestou stimulovaly zájem o práci v oboru, konkrétní diplomovou práci a zaměstnání. Obecně lze říci, že nezaměstnanost absolventů vysokých škol je ve srovnání s absolventy jiných typů škol výrazně nižší a na trhu práce nepatří mezi ohrožené skupiny.

V roce 2007 i nadále pokračoval rozvoj celoživotního vzdělávání a jeho nabídky poskytované vysokými školami, a to jak bezplatně, tak za úplatu. Jedná se např. o nabídku studia, které lze uznávat jako část studia v akreditovaných studijních oborech, studium k získání nebo rozšíření pedagogické kvalifikace. Dlouhodobě dochází k nárůstu počtu studijních programů akreditovaných v kombinované formě studia, která je alternativní k prezenčnímu studiu a umožňuje studovat při plné ekonomické, společenské a rodinné aktivitě. Studijní programy v distanční formě jsou zatím akreditovány dva – na OU v Ostravě je akreditován bakalářský studijní program Aplikovaná informatika a na VŠB-TU Ostrava navazující magisterský studijní program Kvantitativní metoda v ekonomice.

Do celoživotního vzdělávání můžeme zařadit i univerzitu třetího věku určenou lidem v postproduktivním věku. V roce 2007 se kurzů celoživotního vzdělávání na vysokých školách účastnilo 43,7 tis. studentů. Veškeré aktivity veřejných i soukromých vysokých škol v rámci celoživotního vzdělávání podporují model učící se společnosti a otvírají možnost doplňovat si dosažené vzdělání.

Počet **poprvé zapsaných studentů** (tedy těch, kteří na vysoké škole dosud nikdy nestudovali) na veřejné a soukromé vysoké školy stále roste. Celkový počet poprvé zapsaných (počet prvních zapsání na VŠ do bakalářských a 4–6letých magisterských studijních programů) na veřejné a soukromé vysoké školy činí 78,1 tis. studentů. Do bakalářských studijních programů bylo poprvé zapsáno 76,4 tis. studentů, do navazujících magisterských studijních programů 28,2 tis. studentů, do magisterských studijních programů 8,3 tis. studentů, doktorské studium poprvé zapisuje 5,3 tis. studentů.

V roce 2007 **absolvovalo** vysokoškolské studium celkem 63,5 tis. studentů. Zde se již projevuje nárůst absolventů bakalářských studijních programů. Porovnejme počty absolventů: v případě bakalářů se v roce 2006 jednalo o 25,1 tis., v roce 2007 to bylo 32,7 tis.; navazující magisterské studijní programy v roce 2006 absolvovalo 7,1 tis. studentů, v roce 2007 již více než 10,7 tis.; magisterské studijní programy absolvovalo 19,4 tis. studentů v roce 2006, v roce 2007 již téměř 17,9 tis.; doktorské studium absolvovalo v roce 2006 2,1 tis. studentů, v roce 2007 již více než 2,2 tis. studentů. Kromě oborů „bakalářsko-magisterské“ struktury existují i „dlouhé magisterské“ programy, u nás se jedná zejména o obory medicíny, veterinární medicíny a architektury (jsou obvykle delší, studium trvá standardně šest let).

1.4.2.1 Soukromé vysoké školy

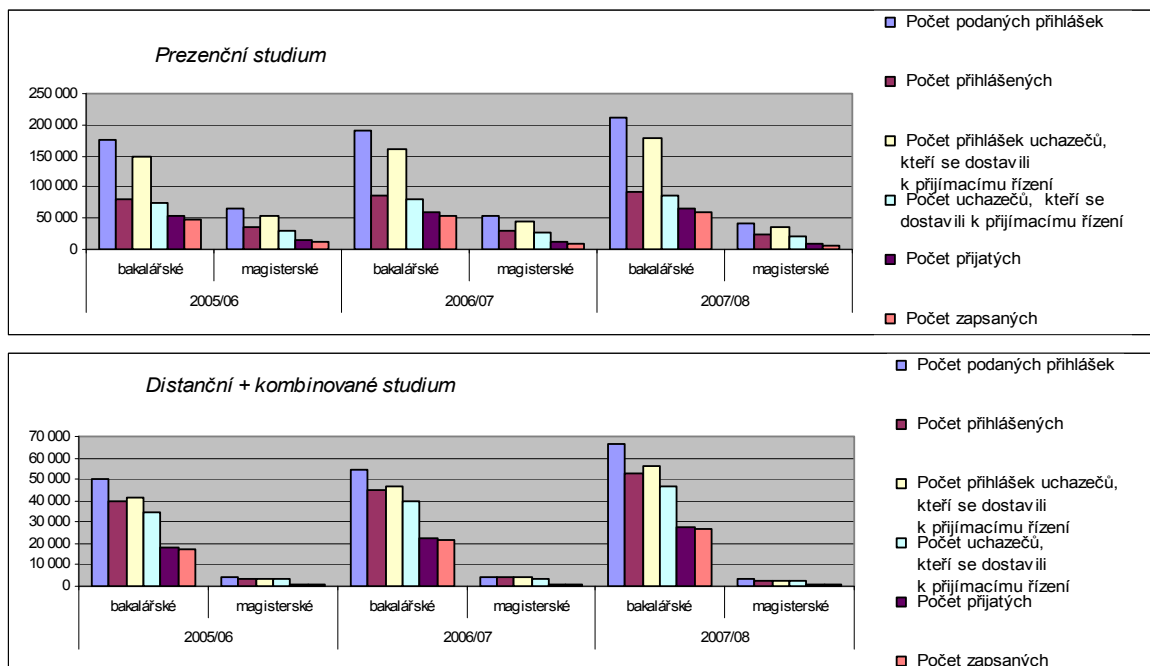
Zákon o vysokých školách z roku 1998 umožňuje vznik soukromých vysokých škol, a přispívá tak k diverzifikaci a rozšiřování nabídky vysokoškolského vzdělávání v České republice. První soukromé vysokoškolské instituce začaly vznikat v roce 1999. Po období rychlého nárůstu počtu těchto institucí v letech 2000–2003 nastalo období stabilizační, v němž se soukromé vysoké školy soustředily na vybudování pevné struktury materiálního, technického a personálního zázemí a také na stabilizování počtu posluchačů ve studijních programech. V roce 2007 existovalo v České republice 46 soukromých vysokých škol, z nichž 43 uskutečňovalo vzdělávací činnost a 42 poskytovalo statistické údaje týkající se realizovaného studia. Přesto jsou stále předkládány další žádosti o udělení státního souhlasu spojeného se vznikem nové soukromé vysoké školy. V roce 2007 bylo předloženo celkem osm žádostí o udělení státního souhlasu. Z toho státní souhlas byl udělen třem žadatelům, u pěti vydala Akreditační komise nesouhlasné stanovisko; vesměs se jednalo

o zamítnutí z důvodu nedostatečného personálního zabezpečení předložených programů. Od roku 1999, tedy od počátku zřizování soukromých vysokých škol, do konce roku 2007 projednávala Akreditační komise 119 žádostí. Souhlasné stanovisko bylo uděleno ve 46 případech.

Zatímco například na konci roku 2002 studovalo na soukromých vysokých školách celkem 8 534 studentů, o rok později 13 186, v roce 2005/06 zde bylo 24 645 studentů, v roce 2006/07 činil počet studentů 31 698, v roce 2007/08 je zde 40 939 studentů, kteří realizují 41 172 studií. Nejvíce z nich studuje na *Univerzitě Jana Amose Komenského s.r.o.* (6 792), na *Bankovním institutu vysoké školy, a.s.* (4 834) a na *Vysoké škole finanční a správní, o.p.s.* (4 731).

Spolu s nárůstem počtu studentů stoupá i počet absolventů. Zatímco v roce 2002 bylo na soukromých vysokých školách 359 absolventů, v roce 2005 na 24 soukromých vysokých školách 3 038, v roce 2007 již 6 849 absolventů. Absolventy mělo v uvedeném roce 2007 celkem 33 soukromých vysokých škol, přičemž nejvíce jich absolvovalo *Univerzitu Jana Amose Komenského s.r.o.* (1 697), *Vysokou školu finanční a správní, o.p.s.* (1 096) a *Bankovní institut vysokou školu, a.s.* (937). Jedná se převážně o absolventy bakalářských studijních programů, v magisterských studijních programech, kterých je zatím na soukromých vysokých školách akreditováno výrazně méně, však již také absolvovali studenti (37).

Obrázek 14: Přehled o přijímacím řízení podle typu studijních programů letech 2005/06–2007/08

Tabulka 24: Přehled o přijímacím řízení podle typu studijních programů v letech 2005/06–2007/08

Studijní programy	2005/06		2006/07		2007/08	
	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské
Prezenční studium						
Počet podaných přihlášek	176 307	64 595	190 932	52 919	211 451	42 647
Počet přihlášených	81 173	34 629	87 073	28 873	92 462	23 151
Počet přihlášek uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	149 650	54 598	161 784	44 867	179 506	36 070
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	75 059	31 024	80 757	26 020	86 167	20 645
Počet přijatých	52 791	14 332	59 987	11 735	65 711	8 152
Počet zapsaných	47 566	11 963	54 815	9 748	60 062	6 771
Distanční + kombinované studium						
Počet podaných přihlášek	49 763	4 093	54 848	4 635	66 566	3 040
Počet přihlášených	39 925	3 723	44 830	4 123	52 879	2 721
Počet přihlášek uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	41 061	3 438	46 386	3 918	56 260	2 592
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	34 230	3 156	39 358	3 544	46 540	2 365
Počet přijatých	18 092	1 195	22 683	1 174	28 066	993
Počet zapsaných	16 957	1 118	21 263	1 098	26 416	893

Zdroj: ÚIV

1.4.2.2 Přijímací řízení

Ke studiu na veřejné a soukromé vysoké školy se v roce 2007 hlásilo celkem 146,8 tis. uchazečů, k přijímacím zkouškám se dostavilo celkem 92,1 % z nich, tj. 135,2 tis. uchazečů. Ke studiu bylo přijato celkem 97,2 tis. uchazečů, tj. 71,9 %. Naprostá většina uchazečů (92,3 %) se hlásila na veřejné vysoké školy, úspěšných bylo 67,6 %, na soukromých školách bylo úspěšných 93,9 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacím zkouškám. Z uvedených faktů vyplývá, že počet uchazečů o studium stále roste. Oproti roku 2006/07 vzrostl celkový počet studentů přijatých na vysoké školy o 5,6 %. Lze předpokládat, že zájem studentů, a pokud to rozpočet umožní i nárůst počtu studentů přijatých zejména do 1. ročníků vysokých škol, bude v následujících letech přetrvávat.

Od roku 2002/2003 byl značný nárůst uchazečů (i přijatých a zapsaných ke studiu) zaznamenán v bakalářských studijních programech, což je v souladu s vývojovým trendem posledních let, kdy se postupně zavádí třístupňová struktura studia a v případě restrukturovaných studijních programů nastupují studenti již nejprve do bakalářských studijních programů a teprve po jejich absolutoriu mohou vstoupit do programu magisterského nebo odejít do praxe. Data svědčí o tom, že vysoké školy realizují ve větší míře bakalářské a navazující magisterské studijní programy (viz výše). Strukturalizace studia rovněž přispívá ke zlepšování vertikální prostupnosti ve vysokoškolském vzdělávacím sektoru.

Na vysoké školy se hlásí převážně ženy (56,9 %), které (od akademického roku 2005/2006) představují také větší část přijatých (52,6%) i zapsaných (52,7 %). Muži jsou však při přijímacím řízení úspěšnější (79,5 % úspěšnost) v porovnání s ženami (66,2% úspěšnost). Úspěšnost je počítána jako počet přijatých/počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Drtivou většinu uchazečů o prezenční studium tvoří 19 a 20letí, v roce 2007 tvořili 19letí celkem 47,2 % přihlášených do prezenčního studia a 20letí tvořili 22,3 %. Podíl uchazečů starších 25 let se v posledních třech letech udržuje na 6,6 %.

Nejvyšší počet přihlášek podali uchazeči ke studiu technických, ekonomických, humanitních a společenských vědních oborů a pedagogických oborů.

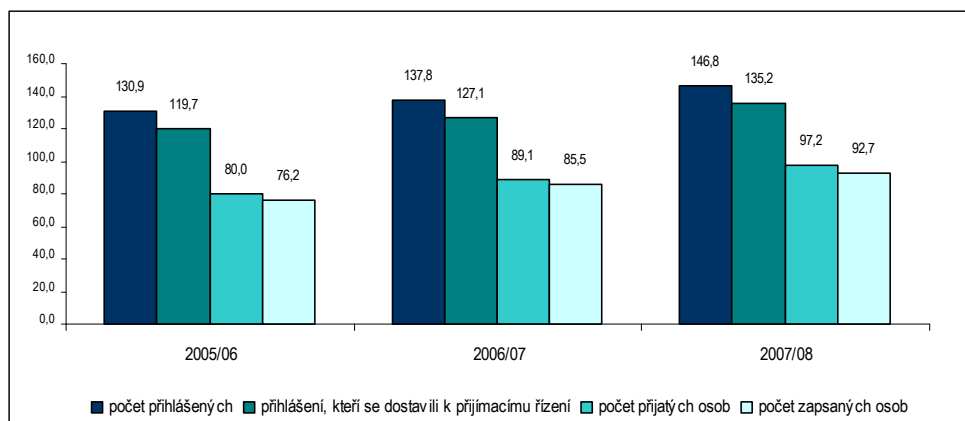
Tabulka 25: Počet přihlášených, dostavivších se k přijímacím zkouškám, přijatých a zapsaných na VŠ v letech 2005/06–2007/08, v tisících

Vysoké školy veřejné a soukromé	2005/06	2006/07	lnx07/06	2007/08	lnx08/07
počet přihlášených	130,9	137,8	1,053	146,8	1,065
přihlášení, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	119,7	127,1	1,062	135,2	1,064
počet přijatých osob	80,0	89,1	1,114	97,2	1,091
počet zapsaných osob	76,2	85,5	1,122	92,7	1,084
úspěšnost v %	61,1	64,7	1,058	66,2	1,024

Zdroj: ÚIV

Komentář: Jde o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů s českým státním občanstvím.

Obrázek 15: Počet přihlášených, dostavivších se k přijímacím zkouškám, přijatých a zapsaných na VŠ v letech 2005/06–2007/08, v tisících

Zdroj: ÚIV

Komentář: Jde o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů s českým státním občanstvím.

1.4.2.1. Ubytování a stravování

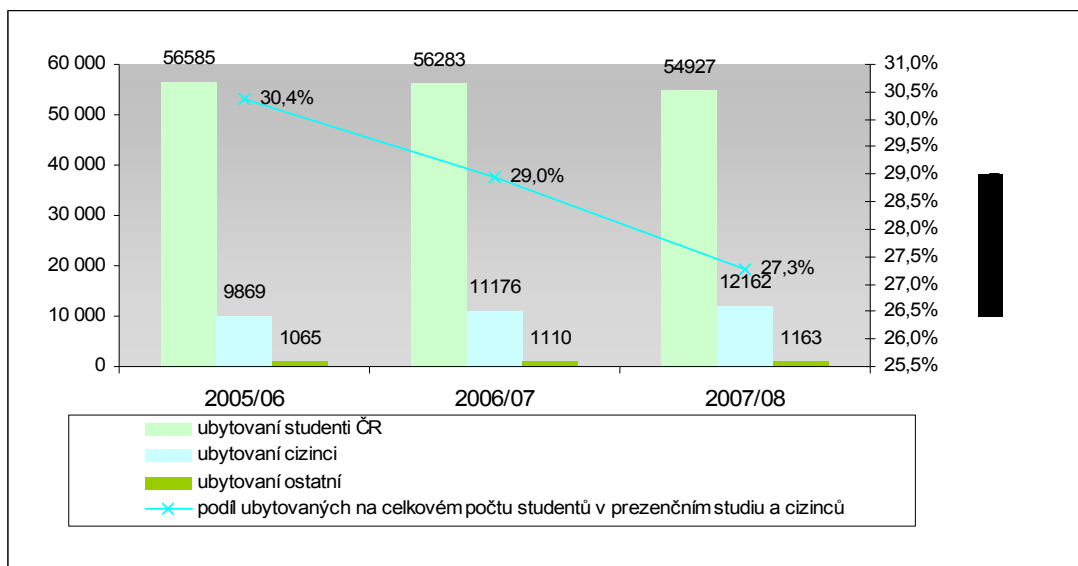
Ubytování a stravování studentů veřejných vysokých škol zabezpečují vysokoškolské koleje a menzy. Oba typy zařízení jsou ve správě jednotlivých veřejných vysokých škol. V důsledku nerovnoměrného budování kolejí mají jednotlivé vysoké školy velmi rozdílné možnosti pro ubytování svých studentů. Rozdíly jsou markantní nejen mezi různými městy, ale i mezi jednotlivými vysokými školami.

Od 1. října 2005 došlo k reformě dotací na ubytování studentů vysokých škol, kdy místo podpory provozu kolejí byla zavedena dotace na ubytovací stipendium přímo pro studenty. Tuto dotaci mohou dostat počínaje rokem 2006 nejen veřejné, ale i soukromé vysoké školy. V souvislosti s nabytím účinnosti zákona č. 552/2005 Sb. se od roku 2006 veřejným vysokým školám poskytuje pro uvedený účel transfer ve formě příspěvku. Od října 2005 však začaly být příspěvky/dotace přidělovány na základě počtu studujících studentů splňujících dané podmínky. Cena za ubytování na kolejích stoupla (již není částečně kryta dotací) a studenti dostávají příspěvek formou stipendia od příslušné školy. Tato situace je výhodná zejména pro studenty pobírající nové stipendium a bydlící v pronájmu. Je ovšem zapotřebí uvést, že i přes nižší poptávku po ubytování v posledních letech jsou koleje stále ještě nuceny odmítat žadatele. Počet nevyřízených žádostí studentů o ubytování v roce 2007/08 byl 2 780 (3 977 v roce 2006/07, meziroční pokles o téměř 28 %).

Kolejemi budeme nazývat zařízení, která zajišťují ubytování studentů. Pojem není právně definován. Počet ubytovaných na kolejích do roku 2004/05 stoupal, avšak počínaje rokem 2005/06 došlo k mírnému poklesu počtu ubytovaných (ze 68,6 tis. v roce 2006/07 na 68,3 tis. v roce 2007/08). Lze předpokládat, že daný pokles souvisí s výše zmíněnou reformou dotací na ubytování studentů vysokých škol, a tedy s vyšším podílem těch, kteří využívají alternativní způsoby ubytování. V uvedeném období současně dochází k trvalému poklesu podílu ubytovaných na kolejích (nyní 59,4 tis. studenti ČR, 12,2 tis. cizinci a 1,2 tis. ostatní) na celkovém počtu studentů prezenčního studia (nyní 250,3 tis.), a to až na 27,3 % v roce 2007/08.

Stravování studentů vysokých škol zajišťují vysokoškolské menzy. Pojem „menza“ není zcela přesný, neboť není jasně vymezeno, co lze pod tímto pojmem chápat. Menzami budeme nazývat zařízení, která zajišťují stravování studentů. Provoz menz veřejných vysokých škol je podporován dotacemi (výpočtová dotace 23 Kč/1 jídlo), které tyto školy dostávají z resortu školství a které se promítají do ceny stravy vydávané studentům. Takže i rozhodování o výši cen jednoho jídla spadá do kompetence školy, která menzu spravuje. Je však dáno předpisy, že do ceny, kterou platí student, je v každém případě zahrnuta cena surovin. Tato část příspěvku vysoké škole bude stanovena z částky určené ministerstvem pro všechny vysoké školy, dané období a tento účel stejným procentem, jako je procento studentů této vysoké školy, kteří podle údajů ze Sdružené informace Matrik Studentů (SIMS) k 31. 10. probíhajícího akademického roku splňují dále uvedené podmínky pro započtení, z počtu studentů všech vysokých škol, kteří splňují podmínky pro započtení. Vysokoškolské menzy poskytují stravování také zájemcům z řad veřejnosti, kteří platí plnou cenu jídla bez započtení jakéhokoli příspěvku. Data za rok 2007 uvádějí, že studentům bylo vydáno celkem 10 564 711 porcí teplých jídel a 1 118 596 porcí studených jídel.

Obrázek 16: Ubytování na vysokoškolských kolejích v letech 2005/06–2007/08

Zdroj: ÚIV

1.5 Pracovníci ve školství

Mezi nejfrekventovanější témata v oblasti lidských zdrojů zajišťujících vzdělávání patří odměňování učitelů a zaměstnanost ve školství.

V roce 2007 pracovalo ve školství celkem 273,6 tisíce zaměstnanců,¹⁶ z toho 234,9 tis. (85,9 %) v regionálním školství a 36,6 tis. (13,4 %) na veřejných vysokých školách (včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS). Zbylých 2,1 tis. (0,8 %) bylo zaměstnáno ve státní správě, servisních organizacích přímo řízených MŠMT a ostatních organizačních složkách státu (jedná se o ostatní organizační složky státu spadající pod MŠMT).

Většinu zaměstnanců ve školství tvoří lidé, kteří pracují přímo na školách (pokud v dalším textu hovoříme o druzích škol, vždy se jedná o údaje včetně škol určených pro žáky se SVP) a zabývají se výukou nebo jejím zajištěním. Tito zaměstnanci se podílejí na celkové zaměstnanosti ve školství 77,9 %; na zajišťování sociálního zázemí dětí, žáků a studentů¹⁷ se podílí 21,3 % zaměstnanců a v oblasti řízení školství pracuje 0,8 % zaměstnanců.

Na zaměstnanosti ve školství celkem (tedy v regionálním školství, na veřejných vysokých školách včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS, ve státní správě, servisních organizacích přímo řízených MŠMT a ostatních organizačních složkách státu) se v roce 2007 nejvíce podílely základní školy bez ZŠ určených pro žáky se SVP (26,8 % z celkové zaměstnanosti ve školství) a střední školy bez SŠ určených pro žáky se SVP (21,3 % z celkové zaměstnanosti ve školství).

96,2 % zaměstnanců veřejných vysokých škol tvoří akademičtí pracovníci, vědečtí pracovníci a ostatní nepedagogičtí pracovníci, 3,8 % tvoří počty zaměstnanců kolejí a menz, kteří se podílejí na sociálním zázemí studentů.¹⁸

V následujícím textu budou údaje o zaměstnancích ve školství a jejich průměrných měsíčních mzdách uváděny **bez údajů o zaměstnancích státní správy.**

V roce 2007 nastal oproti roku 2006 nárůst celkového počtu zaměstnanců **na veřejných vysokých školách** (včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS, výzkumu a vývoje) o 0,9 tis., tedy meziročně o 2,6 %. Naopak pokles v roce 2007 nastal u celkového počtu zaměstnanců **v regionálním školství**, a to meziročně o 1,2 tis., tj. o 0,5 %, z toho nejvíce u základních škol bez ZŠ určených pro žáky se SVP, a to o 0,8 tis., tj. o 1,1 %.

V následujícím textu budou uvedeny údaje o zaměstnancích veřejných vysokých škol bez údajů o zaměstnancích VŠZS a VŠLS.

Průměrná měsíční nominální mzda (včetně mimorozpočtových zdrojů) v resortu školství celkem v roce 2007 činila 21 112 Kč, z toho **v regionálním školství** 19 842 Kč a **na veřejných vysokých školách** včetně kolejí, menz, výzkumu a vývoje, doplňkové činnosti a ostatních aktivit (bez VŠZS a VŠLS) 29 254 Kč. Od roku 2006 do roku 2007 vzrostla průměrná měsíční **nominální mzda** ve školství celkem o 6,3 %, v oblasti regionálního školství vzrostla meziročně o 5,6 % a u vysokých škol o 8,3 %. Meziroční nárůst průměrné měsíční nominální mzdy v regionálním školství byl důsledkem zvýšení tarifních platů úpravou platových poměrů zaměstnanců ve veřejných službách a správě, odměňovaných dle § 109 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., které bylo realizováno nařízením vlády od 1. 1. 2007¹⁹ a projevilo se plošným zvýšením tarifní tabulky ve všech platových třídách a platových stupních. Ve vysokém školství byl nárůst měsíční nominální mzdy způsoben lepší efektivitou využití prostředků v rámci vlastních mzdových předpisů jednotlivých vysokých škol.

¹⁶ Počet zaměstnanců je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok.

¹⁷ Jedná se o stravování (školní jídelny a menzy), ubytování (domovy mládeže a koleje), volnočasové aktivity (základní umělecké školy, školní družiny a školní kluby, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, školská zařízení pro zájmové vzdělávání – střediska volného času, školy v přírodě, jiná školská účelová zařízení), ústavní a ochrannou výchovu a poradenství.

¹⁸ Jedná se o stravování (menzy) a ubytování (koleje).

¹⁹ Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Úroveň **reálných mezd** (tedy výše mezd se zohledněním inflace v jednotlivých letech ve stálých cenách roku 2005) ve školství celkem v roce 2007 proti roku 2006 vzrostla o 3,4 %, v regionálním školství meziročně o 2,7 % a ve vysokém školství meziročně o 5,3 %. Ve srovnání s růstem výše průměrné mzdy v ČR celkem rostly v roce 2007 reálné mzdy zaměstnanců ve vysokém školství rychleji. Jak ve školství celkem, tak v regionálním školství byl meziroční vzrůst průměrné měsíční nominální i reálné mzdy nižší než v ČR celkem a současně také nižší než v nepodnikatelské sféře. Ve vysokém školství byl naopak meziroční růst průměrné měsíční nominální i reálné mzdy v roce 2007 vyšší než v ČR celkem a zároveň převyšoval mzdy v nepodnikatelské sféře. Tato situace nastala v roce 2007 v regionálním školství z důvodu výše citovaného nařízení vlády, ve vysokém školství lepší efektivitou využití mzdových prostředků jednotlivých vysokých škol.

Tabulka 26: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů a typů škol⁵⁾ a veřejných VŠ v letech 2005–2007

	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	všichni zřizovatelé ¹⁾			z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ⁴⁾		
Mateřské školy	30 896	30 579	30 885	29 971	29 666	29 946
Základní školy	83 512	82 702	82 023	81 131	79 960	79 293
Gymnázia a sportovní školy ⁶⁾	13 268	13 467	13 691	11 458	11 586	11 745
SOŠ a konzervatoře ²⁾	22 577	23 066	23 383	19 010	19 341	19 468
SOU včetně SPV	22 215	21 628	21 065	19 342	18 890	18 425
SŠ a konzervatoře určené pro žáky se SVP ²⁾	3 817	3 744	3 541	3 603	3 528	3 318
VOŠ	2 273	2 174	2 076	1 589	1 486	1 399
VŠ ³⁾	34 410	35 598	36 528	.	.	.

Zdroj: ÚIV

Poznámky:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrátních škol, včetně soukromých a církevních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3 a odst. 2 (dříve zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů).

2) Od 1. 1. 2006 došlo ke změně ve vykazování, kdy dříve byla data za konzervatoře vykazována v rámci středních odborných škol, ale vzhledem k zachování homogenity časových řad uvádíme přepočtená data podle původní metodiky.

3) Veřejné vysoké školy včetně kolejí, menz, výzkumu a vývoje (bez VŠZS a VŠLS).

4) Školy zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrátních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 109 odst. 3.

5) Údaje o MŠ a ZŠ jsou včetně škol určených pro děti (žáky) se SVP.

6) Sportovní školy jsou školy s rozšířenou výukou sportovního zaměření.

1.5.1 Pracovníci regionálního školství

1.5.1.1 Zaměstnanost v regionálním školství

Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří učitelé. V roce 2007 pracovalo v regionálním školství cca 132,9 tis. učitelů,²⁰ kteří tvořili 56,6 % všech zaměstnanců regionálního školství. Pouze za zřizovatele MŠMT, obec, kraj (učitelé a zaměstnanci placení ze státního rozpočtu) se jednalo o 124,5 tis. učitelů, tj. 57,6 % zaměstnanců regionálního školství (bez zřizovatelů soukromník a církev a jen zaměstnanci placení ze státního rozpočtu). Zřizovatelem obec se v textu i v tabulkách rozumí obec včetně DSO.

Meziročně se v roce 2007 oproti roku 2006 snížil celkový počet zaměstnanců v regionálním školství o 1,2 tis. osob (tj. o 0,5 %), z toho počet učitelů klesl o 0,9 tis. osob (tj. o 0,7 %). V období tří let, tedy od roku 2005 do roku 2007, poklesl počet zaměstnanců regionálního školství všech zřizovatelů o 3,2 tis. osob (tj. 1,3 %) a počet učitelů se snížil o 4,8 tis. osob (tj. 3,5 %).

V roce 2007 činil počet učitelů mateřských škol vč. MŠ určených pro děti se SVP 22,8 tisíce, základních škol vč. ZŠ určených pro žáky se SVP 61,9 tisíce, středních škol a konzervatoří vč. SŠ určených pro žáky se SVP a konzervatoří určených pro žáky se zdravotním postižením 39,1 tisíce (v tom gymnázii včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření 11,0 tisíce, středních odborných škol 17,1 tisíce, středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování 8,5 tisíce, konzervatoří včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením 0,9 tisíce a středních škol určených pro žáky se SVP 1,6 tisíce). Počet učitelů vyšších odborných škol činil 1,5 tisíce. Tyto údaje jsou za školy zřízené všemi zřizovateli.

Počet učitelů ve školách zřízených MŠMT, obcemi, kraji (jen učitelé placení ze státního rozpočtu) činil v roce 2007 u mateřských škol vč. MŠ určených pro děti se SVP 22,3 tis., u základních škol vč. ZŠ určených pro žáky se SVP 60,6 tis., u středních škol a konzervatoří vč. SŠ určených pro žáky se SVP a konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením 33,5 tisíce (v tom gymnázii včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření 9,4 tisíce, středních odborných škol 14,2 tisíce, středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování 7,6 tisíce, konzervatoří včetně konzervatoří určených pro žáky se zdravotním postižením 0,8 tisíce a středních škol určených pro žáky se SVP 1,5 tisíce). Počet učitelů vyšších odborných škol zřizovaných kraji činil 1,0 tisíce.

Na středních odborných učilištích včetně středisek praktického vyučování kromě učitelů v roce 2007 působilo 6,3 tis. učitelů (dříve mistrů) odborného výcviku. Učitelé odborného výcviku působili také na středních školách určených pro žáky se SVP (1,1 tis.) a na SOŠ (0,03 tis.). Celkem jich bylo 7,4 tisíce.

V roce 2007, jak bylo uvedeno výše, poklesl oproti roku 2006 v oblasti regionálního školství (za všechny zřizovatele) průměrný přepočtený počet zaměstnanců o 1,2 tisíce (0,5 %). Pokles počtu zaměstnanců ovlivňovaly stejné faktory jako vývoj celkové zaměstnanosti. Největší pokles mezi roky 2007 a 2006 byl zaznamenán v případě základních škol vč. ZŠ určených pro žáky se SVP, kdy počet zaměstnanců poklesl o 0,7 tisíce (0,8 %), z toho počet učitelů o 0,9 tisíce (1,5 %). Tento pokles je navíc způsoben také nepříznivým populačním vývojem a následně poklesem počtu žáků. Poklesl i počet zaměstnanců středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování, a to o 0,6 tisíce (2,6 %) vzhledem k tomu, že počty žáků těchto škol poklesly. K mírnému poklesu průměrného počtu zaměstnanců došlo také u středních škol určených pro žáky se SVP a konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením, a to o 0,2 tisíce (5,4 %), a u vyšších odborných škol o 0,1 tisíce (4,5 %). U mateřských škol vč. MŠ určených pro děti se SVP došlo naopak v roce 2007 k meziročnímu nárůstu průměrného přepočteného počtu zaměstnanců o 0,3 tisíce (1,0 %), z toho počtu učitelů o 0,2 tisíce (0,9 %) – ve vývoji počtu pracovníků, zejména učitelů, mateřských škol se začíná již projevovat nárůst počtu dětí. K mírnému zvýšení celoročního průměrného počtu zaměstnanců došlo také u středních odborných škol a konzervatoří, a to o 0,3 tisíce (1,4 %), z toho počtu učitelů o 0,2 tisíce (1,0 %). Počet zaměstnanců a učitelů se mírně zvýšil také u gymnázií včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření, a to o 0,2 tisíce (1,7 %).

²⁰ Počet učitelů je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok. Do kategorie učitel jsou zahrnuti i ředitelé škol a jejich zástupci, pokud vykonávají přímou vyučovací povinnost.

Tabulka 27: Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol³⁾⁵⁾ v letech 2005–2007

	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	všichni zřizovatelé ¹⁾			z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ⁴⁾		
Mateřské školy	22 843	22 564	22 765	22 368	22 125	22 306
Základní školy	63 782	62 871	61 933	62 551	61 390	60 598
Gymnázia a sportovní školy ⁶⁾	10 652	10 776	10 960	9 230	9 299	9 434
SOŠ a konzervatoře ²⁾	17 427	17 794	17 976	14 653	14 904	14 982
SOU včetně SPV	11 079	8 651	8 493	9 912	7 707	7 561
SŠ a konzervatoře určené pro žáky se SVP ²⁾	2 423	1 844	1 685	2 273	1 715	1 555
VOŠ	1 647	1 576	1 500	1 161	1 085	1 030

Zdroj: ÚIV

Poznámky:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrátních škol, včetně soukromých a církevních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3 a odst. 2 (dříve zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů).

2) Od 1. 1. 2006 došlo ke změně ve vykazování, kdy dříve byla data za konzervatoře vykazována v rámci středních odborných škol, ale vzhledem k zachování homogenity časových řad uvádíme přepočtená data podle původní metodiky.

3) Regionální školství podle jednotlivých druhů a typů škol (včetně ředitelů škol a zástupců ředitelů).

4) Školy zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrátních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 109 odst. 3.

5) Údaje o MŠ a ZŠ jsou včetně škol určených pro děti (žáky) se SVP.

6) Sportovní školy jsou školy s rozšířenou výukou sportovního zaměření.

Platy a platová úroveň v regionálním školství

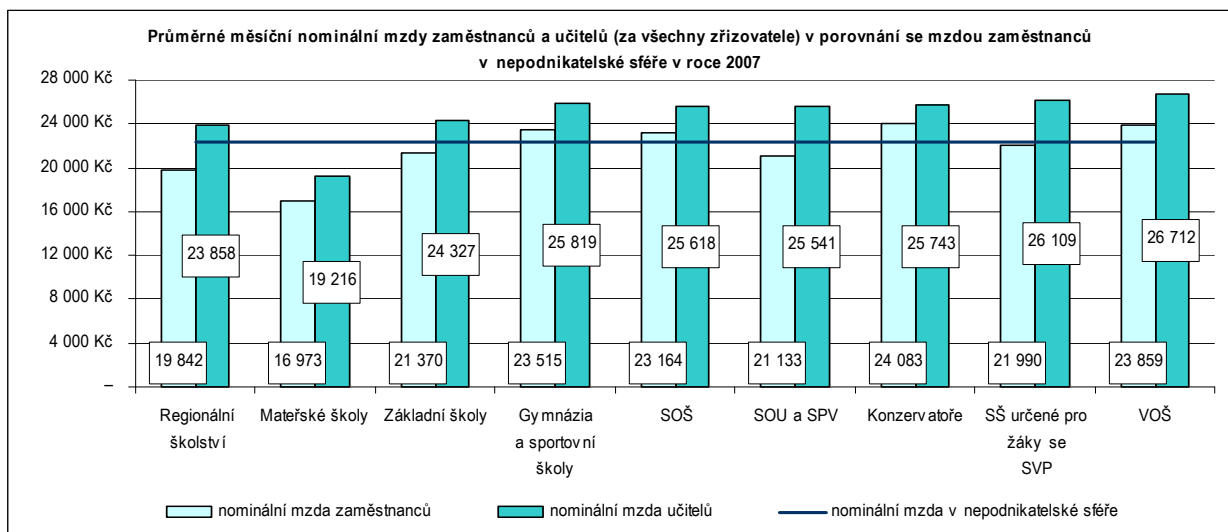
V roce 2007 činila **průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství** ve školách a školských zařízeních **všech zřizovatelů** (včetně mimorozpočtových zdrojů, za zaměstnance odměňované dle ustanovení § 109 odst. 3 a odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů) 19 842 Kč a dosahovala 88,7 % celorepublikové mzdy. Průměrná nominální měsíční mzda učitelů (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství dosahovala částky 23 858 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 6,6 %. V rámci regionálního školství se jedná o instituce poskytující vzdělávání od předškolního, základního a středního až po vyšší odborné, včetně školských zařízení.

Z hlediska **meziročního vývoje v regionálním školství** jsme v roce 2007 oproti roku 2006 zaznamenali 5,6% nárůst průměrné měsíční nominální mzdy u zaměstnanců stejně jako u učitelů. V poměru ke mzdové úrovni v celé České republice byli na tom v roce 2007 nejlépe učitelé vyšších odborných škol, kteří pobírali o 19,3 % více, než byla průměrná měsíční mzda v České republice celkem, dále učitelé středních škol a konzervatoří určených pro žáky se SVP a se zdravotním postižením (o 16,9 % více) a učitelé gymnázií včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření (o 15,4 % více). Ve dvouletém období, tedy mezi roky 2005 a 2007, vzrostly průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců v regionálním školství stejně jako učitelů o 12,0 %.

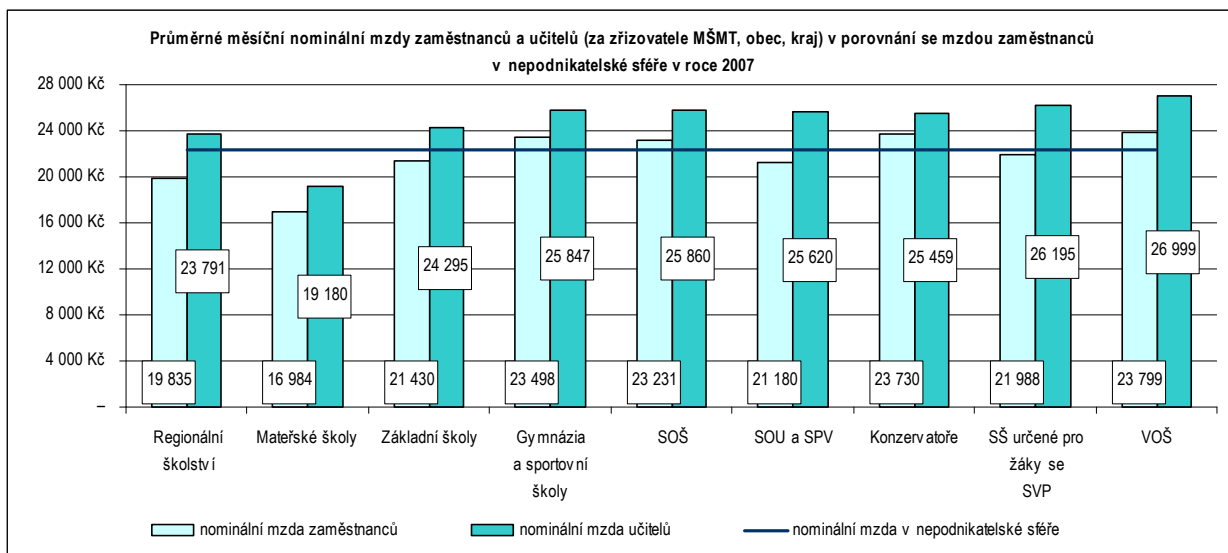
Pokud bereme v úvahu i vliv inflace a porovnáváme průměrné měsíční **reálné mzdy** (při stálých cenách roku 2005) **v regionálním školství**, zjistíme, že v roce 2007 oproti roku 2006 představoval meziroční nárůst mzdy zaměstnanců i učitelů 2,7 %. V období 2005–2007 jsme zaznamenali v regionálním školství 6,3% nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců i učitelů.

Průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství dosahovala za školy a školská zařízení **zřizované MŠMT, obcemi, kraji** (zákon č. 262/2006 Sb., § 109 odst. 3, zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů – zaměstnanci placení ze státního rozpočtu) 19 835 Kč a činila 88,6 % celorepublikové mzdy. Průměrná nominální měsíční mzda učitelů (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství za školy a školská zařízení **zřizované MŠMT, obcemi, kraji** (učitelé placení ze státního rozpočtu) převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 6,3 % a činila 23 791 Kč. V roce 2006 tato **průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství** činila 18 818 Kč a dosahovala 90,3 % celorepublikové mzdy. Průměrná nominální měsíční mzda učitelů činila 22 582 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 8,3 %. Z hlediska meziročního vývoje v regionálním školství jsme v roce 2007 oproti roku 2006 zaznamenali 5,4% nárůst průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců i učitelů. Ve dvouletém období 2005–2007 vzrostla průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců o 11,8 % a nárůst průměrné měsíční nominální mzdy učitelů činil 11,7 %.

Obrázek 17: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2007

Obrázek 18: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů (za zřizovatele MŠMT, obec, kraj) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2007

V období 2005–2007 průměrné měsíční nominální i reálné mzdy zaměstnanců i učitelů regionálního školství za školy a školská zařízení zřizované všemi zřizovateli (včetně mimorozpočtových zdrojů) rostly. V roce 2007 činil meziroční nárůst nominální mzdy jak u zaměstnanců, tak u učitelů 5,6 %, v případě reálné mzdy to bylo 2,7 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců mateřských škol včetně MŠ určených pro děti se SVP všech zřizovatelů v porovnání s rokem 2006 byly v roce 2007 u zaměstnanců meziročně vyšší o 5,3 %, z toho u učitelů o 5,2 %. V roce 2007, který celkově znamenal příznivý vývoj platové situace zaměstnanců a učitelů mateřských škol včetně MŠ určených pro děti se SVP, jsme oproti roku 2006 zaznamenali meziroční nárůst průměrné měsíční reálné mzdy o 2,5 % v případě mezd zaměstnanců a o 2,3 % u mezd učitelů.

Meziroční nárůst **průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců základních škol včetně ZŠ určených pro žáky se SVP** v roce 2007 proti roku 2006 činil 5,1 %, z toho u učitelů 5,3 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** zaměstnanců základních škol včetně ZŠ určených pro žáky se SVP v porovnání s předchozím rokem 2006 vzrostla o 2,2 % a učitelů o 2,5 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců gymnázií včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření byly v roce 2007 v porovnání s rokem 2006 vyšší o 6,6 % stejně jako mzdy učitelů. U průměrné **měsíční reálné mzdy** zaměstnanců, resp. učitelů gymnázií a sportovních škol se v porovnání s předchozím rokem 2006 jedná o meziroční nárůst o 3,7 %.

V roce 2007 činil meziroční nárůst **průměrné nominální měsíční mzdy** u zaměstnanců **středních odborných škol a konzervatoří** 6,1 % stejně jako u učitelů. U průměrné **měsíční reálné mzdy** se v roce 2007 v porovnání s předchozím rokem 2006 jedná o meziroční nárůst u zaměstnanců i učitelů středních odborných škol o 3,2 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců středních škol určených pro žáky se SVP a konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením se zvýšily meziročně o 6,6 %, mzdy učitelů o 8,2 %. V případě **průměrné měsíční reálné mzdy** zaměstnanců se jedná o meziroční nárůst 3,7 %, u učitelů o 5,3 %.

Meziroční nárůst **průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování** v roce 2007 činil 6,0 %, učitelů 5,9 %. Meziroční nárůst **průměrné reálné mzdy** u zaměstnanců středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování činil 3,1 %, u učitelů 3,0 %.

V roce 2007 jsme oproti roku 2006 zaznamenali poměrně vysoký meziroční nárůst **průměrné nominální měsíční mzdy** zaměstnanců **vyšších odborných škol**, který činil 7,0 %. Meziroční nárůst mzdy učitelů vyšších odborných škol byl ještě vyšší a představoval 7,2 %. U průměrné **měsíční reálné mzdy** se v roce 2007 v porovnání s předchozím rokem 2006 jedná o meziroční nárůst u zaměstnanců vyšších odborných škol o 4,1 % a u učitelů o 4,3 %.

Za rok 2007 bylo ve školství vyplaceno celkem (bez platů zaměstnanců státní správy, za všechny zřizovatele, kteří odměňují dle § 109 odst. 3 a odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů) 69 051,0 mil. Kč na **mzdy a platy** (bez OPPP/OON), tj. z prostředků státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů. Celkový objem mzdových prostředků se oproti stejnému období předchozího roku zvýšil o 6,2 %.

Mzdy a platy učitelů činily za rok 2007 celkem 68,0 % celkového objemu vyplacených mzdových prostředků v regionálním školství. Zbytek, tj. 32,0 %, připadá na mzdy a platy ostatních pedagogických a nepedagogických pracovníků.

Tabulka 28: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol³⁾⁴⁾ v letech 2005–2007 – všichni zřizovatelé¹⁾

	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	zaměstnanci			z toho učitelé		
ČR	19 584 Kč	20 844 Kč	22 382 Kč	19 584 Kč	20 844 Kč	22 382 Kč
Regionální školství	17 713 Kč	18 787 Kč	19 842 Kč	21 306 Kč	22 598 Kč	23 858 Kč
Mateřské školy	15 157 Kč	16 115 Kč	16 973 Kč	17 209 Kč	18 266 Kč	19 216 Kč
Základní školy	19 181 Kč	20 337 Kč	21 370 Kč	21 797 Kč	23 097 Kč	24 327 Kč
Gymnázia a sportovní školy ⁵⁾	20 736 Kč	22 055 Kč	23 515 Kč	22 789 Kč	24 231 Kč	25 819 Kč
SOŠ a konzervatoře ²⁾	20 711 Kč	21 864 Kč	23 200 Kč	22 924 Kč	24 156 Kč	25 619 Kč
SOU včetně SPV	18 907 Kč	19 933 Kč	21 133 Kč	22 111 Kč	24 114 Kč	25 541 Kč
SŠ a konzervatoře určené pro žáky se SVP ²⁾	19 689 Kč	20 693 Kč	22 063 Kč	22 143 Kč	24 176 Kč	26 158 Kč
VOŠ	20 978 Kč	22 292 Kč	23 859 Kč	23 521 Kč	24 921 Kč	26 712 Kč

Zdroj: ÚIV

Poznámky:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrálních škol, včetně soukromých a církevních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3 a odst. 2 (dříve zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů).

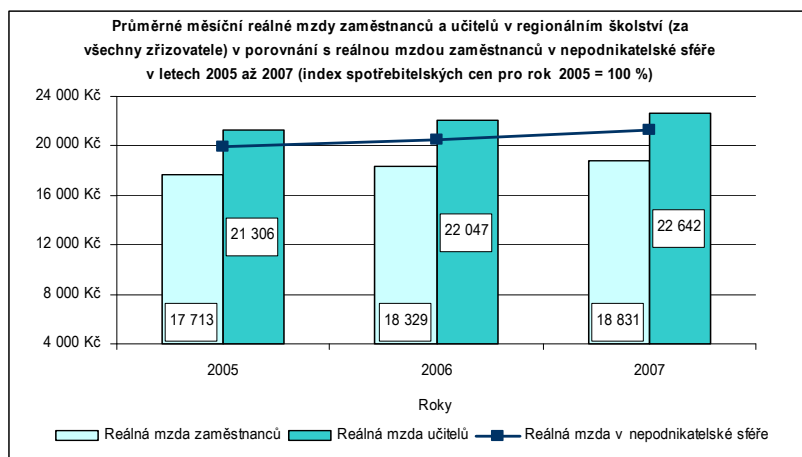
2) Od 1. 1. 2006 došlo ke změně ve vykazování, kdy dříve byla data za konzervatoře vykazována v rámci středních odborných škol, ale vzhledem k zachování homogenity časových řad uvádíme přepočtená data podle původní metodiky.

3) Regionální školství podle jednotlivých druhů a typů škol (včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů).

4) Údaje o MŠ a ZŠ jsou včetně škol určených pro děti (žáky) se SVP.

5) Sportovní školy jsou školy s rozšířenou výukou sportovního zaměření.

Obrázek 19: Průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství za všechny zřizovatele v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v letech 2005–2007 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

1.5.2 Veřejné vysoké školy

1.5.2.1 Kvalifikační struktura akademických pracovníků

V roce 2007 působilo na veřejných vysokých školách 16 526 **akademických pracovníků**.²¹ Jejich počet zaznamenal v roce 2007 ve srovnání s předchozím rokem 2006 nárůst o 1 002 osob. Tento poměrně vysoký meziroční nárůst byl způsoben jednak nárůstem celkového počtu studentů, jednak změnou ve vykazování, tj. pedagogičtí pracovníci výzkumu a vývoje jsou nově vykazováni samostatně a jsou zahrnuti mezi akademické pracovníky. Změnou způsobu vykazování lze také vysvětlit meziroční pokles počtu vědeckých pracovníků o 177 osob. Počet vědeckých pracovníků na veřejných vysokých školách tedy v roce 2007 činil 1 759 osob.

Zaměříme-li se podrobněji na jednotlivé **kvalifikační kategorie akademických pracovníků**, zjistíme, že byl u všech kategorií zaznamenán v roce 2007 proti roku 2006 mírný meziroční nárůst. Počet profesorů vzrostl v roce 2007 meziročně o 51 osob a počet docentů se zvýšil o 27 osob. Nejvyššího meziročního nárůstu bylo dosaženo v kategorii odborní asistenti, jejich počet se meziročně zvýšil o 294 osob.

Celkový počet akademických pracovníků v roce 2007 tvořilo 514 pedagogických pracovníků výzkumu a vývoje, 1 831 profesorů, 3 358 docentů, dále 8 669 odborných asistentů, 1 574 asistentů a 581 lektorů. Zastoupení profesorů v roce 2007 reprezentuje tudíž 11,1 % mezi všemi akademickými pracovníky a docentů 20,3 % (proti zastoupení v roce 2006, kdy se jednalo o 11,5 % profesorů a 21,5 % docentů).

Situace v zastoupení **profesorů** je nejpříznivější na většině uměleckých vysokých škol (AMU v Praze, AVU v Praze, JAMU v Brně, VŠUP v Praze), kde profesori tvoří 12,9 % až 22,2 % akademických pracovníků dané veřejné vysoké školy. Naopak nejnižší zastoupení profesorů z celkového počtu akademických pracovníků dané veřejné vysoké školy je na Vysoké škole polytechnické Jihlava (3,8 %), dále na Slezské univerzitě v Opavě (6,0 %), Univerzitě Hradec Králové (7,7 %) a Západočeské univerzitě v Plzni (7,9 %).

Nejpříznivější situace v zastoupení **docentů** na celkovém počtu akademických pracovníků je na JAMU v Brně (28,8 %), na AMU v Praze (26,0 %), na VUT v Brně (25,2 %), dále na VŠCHT v Praze (23,5 %), na VŠE v Praze (22,8 %), na ČVUT v Praze (22,5 %), MU v Brně (21,8 %) a na UK v Praze (21,4 %). Naopak nejméně příznivé zastoupení docentů je na Vysoké škole polytechnické Jihlava (5,7 %) a na VŠUP v Praze (8,1 %).

²¹ Akademickými pracovníky jsou zaměstnanci vysoké školy, kteří vykonávají jak pedagogickou, tak vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Zahrnují profesory, docenty, odborné asistenty, asistenty, lektory a vědecké, výzkumné a vývojové pracovníky podílející se na pedagogické činnosti. Akademičtí pracovníci plní na veřejné vysoké škole funkci učitelů.

Tabulka 29: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS) podle kategorií zaměstnanců za rok 2007 a jejich meziroční index

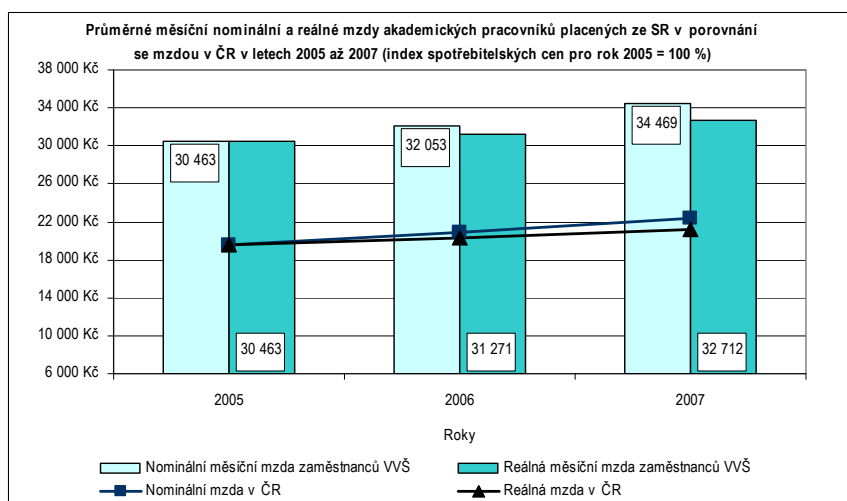
Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu	Průměrný evidenční počet zaměstnanců za rok 2007	Průměrná měsíční mzda za rok 2007 ¹⁾	Index 2007/2006	
			průměrného evidenčního počtu zaměstnanců	průměrné měsíční mzdy
Zaměstnanci celkem	28 544,7	26 167 Kč	100,7%	108,7%
v tom:				
zaměstnanci veřejných vysokých škol	27 140,8	26 751 Kč	101,9%	108,0%
zaměstnanci kolejí	792,4	15 429 Kč	70,9%	113,4%
zaměstnanci menz	611,5	14 138 Kč	102,9%	107,1%
Akademici pracovníci	16 525,9	34 469 Kč	106,5%	107,5%
v tom:				
pedagogičtí pracovníci VaV	513,8	35 891 Kč	x	x
profesoři	1 830,6	55 660 Kč	102,9%	107,8%
docenti	3 357,6	42 870 Kč	100,8%	107,7%
odborní asistenti	8 668,5	29 373 Kč	103,5%	108,2%
asistenti	1 574,2	23 457 Kč	104,1%	104,5%
lektori	581,3	23 771 Kč	110,2%	106,3%
Vědeckí pracovníci	1 758,9	28 102 Kč	90,9%	101,3%
Technicko-hospodářští pracovníci	9 257,4	24 015 Kč	99,8%	106,9%
Pracovníci dělnických povolání	3 548,8	13 244 Kč	92,6%	108,7%
Obchodně provozní pracovníci	477,7	13 916 Kč	84,4%	108,4%

Zdroj: ÚIV

Poznámky:

1) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 2).

Obrázek 20: Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy akademických pracovníků placených ze SR v porovnání se mzdou v ČR v letech 2005–2007 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

1.5.2.2 Veřejné vysoké školy – průměrné přepočtené počty pracovníků a průměrné měsíční mzdy

V období 2005–2007 rostl průměrný přepočtený počet zaměstnanců veřejných vysokých škol podle kategorií zaměstnanců i jejich průměrné měsíční nominální mzdy.

Počet zaměstnanců veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS, VŠLS) vzrostl v roce 2007 oproti roku 2006 jen nepatrně (asi o 0,7 %) a činil v roce 2007 asi 28,5 tis. zaměstnanců, z toho zaměstnanci vysokých škol tvořili 27,1 tis. a zbytek, tj. 1,4 tis., připadal na zaměstnance kolejí a menz. Došlo k poměrně výraznému poklesu pracovníků kolejí, který činil 0,3 tis. osob.

V roce 2007 pracovalo na veřejných vysokých školách 18,3 tis. akademických pracovníků a pracovníků ve výzkumu a vývoji, jednalo se o 16,5 tis. akademických pracovníků a 1,8 tis. pracovníků ve výzkumu a vývoji.

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol celkem v roce 2007 činila 26 167 Kč (jedná se o 116,9 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců vysokých škol to bylo 26 751 Kč (119,5 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců kolejí 15 429 Kč (68,9 % celorepublikové průměrné mzdy) a u zaměstnanců menz 14 138 Kč (63,2 % celorepublikové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovníků** představovala částku 34 469 Kč (154,0 % celorepublikové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovníků** (jedná se o akademické pracovníky placené ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS) v roce 2007 pobírali nejvíce profesori (55 660 Kč) a nejméně asistenti (23 457 Kč).

Meziroční nárůst průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí a menz (bez VŠZS, VŠLS) v roce 2007 oproti roku 2006 činil 8,7 %. Nejvíce vzrostly průměrné měsíční nominální mzdy u zaměstnanců kolejí (o 13,4 %). Tento vysoký meziroční nárůst byl způsoben především výrazným poklesem počtu pracovníků kolejí v roce 2007 oproti roku 2006. Dále došlo k poměrně vysokému nárůstu mezd zaměstnanců veřejných vysokých škol (o 8,0 %), z toho zaměstnanců menz (o 7,1 %) a akademických pracovníků (o 7,5 %). Naopak nejméně vzrostly mzdy vědeckých pracovníků (o 1,3 %).

Meziroční nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS; ve stálých cenách roku 2005) v roce 2007 oproti roku 2006 činil 5,7 %. Nejvíce vzrostly průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců kolejí, a to o 10,3 % (způsobeno výrazným meziročním poklesem počtu pracovníků), dále mzdy zaměstnanců veřejných vysokých škol s meziročním růstem 5,1 %, mzdy akademických pracovníků vzrostly o 4,6 % a mzdy zaměstnanců menz o 4,2 %.

1.5.3 Evropský sociální fond – ESF

Evropský sociální fond (ESF) – jeden ze čtyř Strukturálních fondů Evropské unie se po vstupu ČR do EU stal hlavním zdrojem finanční pomoci mj. i v oblasti rozvoje celoživotního učení. MŠMT se podílelo na zpracování důležitých dokumentů, na jejichž základě jsou ČR poskytovány prostředky z ESF. Díky tomu se také zvýšila možnost efektivněji a účinněji naplňovat dva strategické dokumenty českého školství: *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR* (tzv. Bílá kniha) a *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR*.

1.5.3.1 Regionální školství a ESF

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství placených z prostředků ESF (za zřizovatele: MŠMT, obec, kraj, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3) za rok 2007 činil 119,3 osob. Z toho 54,2 % (tj. 64,6 přepočtené osoby) činností hrazených z ESF vykonávali pedagogičtí pracovníci a 45,8 % (tj. 54,7 přepočtené osoby) činností hrazených z ESF vykonávali nepedagogičtí pracovníci. V regionálním školství bylo za rok 2007 vyplaceno 26 665 tis. Kč na celkové platy z ESF (bez OPPP/OON) za všechny zaměstnance, z toho pedagogickým pracovníkům bylo vyplaceno na celkové platy z ESF 14 462 tis. Kč a nepedagogickým pracovníkům bylo vyplaceno 12 203 tis. Kč.

1.5.3.2 Veřejné vysoké školy a ESF

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců **veřejných vysokých škol** včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS) placených z prostředků ESF za rok 2007 činil 299,2. Z prostředků přidělených organizacím z ESF bylo vyplaceno na mzdy (bez OPPP/OON) 124 129 tis. Kč.

Tabulka 30: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol (vč. kolejí a menz, bez VŠZS a VŠLS) a mzdové prostředky (v Kč) vyplacené z ESF za rok 2007¹⁾

		Přepočtený počet zaměstnanců	Mzdové prostředky celkem (v tis. Kč)			Průměrný měsíční plat/mzda (bez OPPP/OON)
			celkem	v tom		
				OPPP/OON	platy/mzdy	
RgŠ územních celků ¹⁾		119,3	129 929 Kč	103 264 Kč	26 665 Kč	18 620 Kč
v tom	pedagogičtí pracovníci	64,6	.	.	14 462 Kč	18 642 Kč
	nepedagogičtí pracovníci	54,7	.	.	12 203 Kč	18 594 Kč
Veřejné vysoké školy ²⁾		299,2	280 970 Kč	156 841 Kč	124 129 Kč	34 571 Kč

Zdroj: ÚIV

Poznámky:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji včetně magistrátních škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3.

2) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých z ESF; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 2.

1.6 Financování školství

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jím řízené organizační složky státu a příspěvkové organizace hospodařily v roce 2007 podle zákona č. 622/2006 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2007, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o státním rozpočtu na rok 2007 schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky svým usnesením č. 160 ze dne 13. 12. 2006. Během roku 2007 došlo k úpravám schváleného rozpočtu, a to jednak přesuny v rámci kapitoly 333 MŠMT, jednak převody mezi jinými rozpočtovými kapitolami a rozpočtem kapitoly 333 MŠMT. V průběhu roku bylo realizováno 57 rozpočtových opatření. V oblasti příjmů došlo oproti schválenému rozpočtu k nárůstu o 873 tis. Kč, v oblasti výdajů se jednalo o nárůst o 648 825 tis. Kč. V oblasti běžných výdajů bylo realizováno jejich snížení a naopak zvýšení v oblasti kapitálových výdajů. Schválený rozpočet kapitoly 333 MŠMT činil v oblasti výdajů 121 652 407 tis. Kč, v oblasti příjmů 6 566 772 tis. Kč včetně příjmů z EU. Skutečné plnění rozpočtu k 31. 12. 2007 dosáhlo v oblasti příjmů 2 531 175,06 tis. Kč a v oblasti výdajů 123 199 154,25 tis. Kč. V souvislosti s informacemi o plnění státního rozpočtu je třeba zmínit, že od roku 2007 došlo ke změně metodiky zpracování údajů účetní závěrky a součástí skutečného plnění státního rozpočtu jsou i převody nevyčerpaných prostředků do rezervního fondu. Výše uvedené plnění příjmů a výdajů činí po konsolidaci (očistění o převody z/do rezervních fondů) v oblasti příjmů 649 195,24 tis. Kč, v oblasti výdajů 115 435 817,25 tis. Kč.

Další významnou změnou, která se dotkla financování školství, byla změna ve vyhlášce č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů. Tato změna přinesla zpřesnění obsahové stránky stávajících položek a paragrafů a dále rozšíření o nové položky druhového členění.

Hospodaření s prostředky státního rozpočtu v resortu školství, mládeže a tělovýchovy se v roce 2007 řídilo zejména: zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytnutí dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

1.6.1 Financování regionálního školství

Podle ustanovení § 161 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, stanovuje ministerstvo republikové normativy jako výši výdajů státního rozpočtu připadajících na vzdělávání a školské služby pro jednoho žáka nebo studenta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných kraji, obcemi a svazky obcí na kalendářní rok. Objemem výdajů se zde míní celková výše tzv. přímých neinvestičních výdajů poskytovaných normativně ze státního rozpočtu, členěných na mzdové prostředky včetně odvodů a na ostatní neinvestiční výdaje. Součástí republikových normativů je také vyjádření limitu počtu zaměstnanců připadajících na 1000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii. Počínaje rokem 2006 byla zavedena nová normativní kategorie – dítě, žák, student umístěný v krajských zařízeních ústavní výchovy (3–18 let).

Krajské a obecní školství bylo mimo výkonového financování pomocí republikových normativů financováno rovněž finančními prostředky určenými na rozvojové programy.

Za použití republikových normativů provedlo ministerstvo rozpis tzv. přímých neinvestičních výdajů rozpočtovaných na rok 2007 v kapitole 333 MŠMT na jednotlivé krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy (dále MHMP). Krajské úřady a MHMP pak za použití krajských normativů provedly rozpis a převedení těchto finančních prostředků jednotlivým

právníkům osobám vykonávajícím činnost škol a školských zařízení. Krajské normativy jsou upraveny **vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativech**, ve znění pozdějších předpisů.

Prostředky ve výši 71 215,6 mil. Kč²² **poskytované školám a školským zařízením, jejichž zřizovateli jsou obce, kraje nebo dobrovolné svazky obcí (DSO)**, byly z kapitoly Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy poskytovány neinvestičními transfery do rozpočtu krajů a MHMP. Krajské úřady a MHMP tyto prostředky přidělovaly podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, ze svého rozpočtu přímo jednotlivým školám a školským zařízením. Pro školy a školská zařízení zřizované krajem byl převeden objem finančních prostředků ve výši 29 304,7 mil. Kč, pro školy a školská zařízení zřizované obcemi pak 41 910,8 mil. Kč.

Prostředky poskytované soukromým školám a školským zařízením jsou ze státního rozpočtu do rozpočtů krajů a MHMP poskytovány jako účelové. Kraje a MHMP tyto prostředky poskytovaly podle zákona č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, podle § 163 školského zákona a podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Výše dotací soukromým školám sledovaná pod účelovým znakem 33155 činila za rok 2007 celkem 3 676,7 mil. Kč, z této částky 3 664,7 mil. Kč tvořily normativně přidělené finanční prostředky poskytnuté podle § 1 odst. 2 a 3 zákona č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, a 12 mil. Kč finanční prostředky určené na rozvojové programy.

Neinvestiční transfer v celkové výši 75 283,3 mil. Kč mimo výše zmíněné finanční prostředky tvořily ještě přímé výdaje na vzdělávání pro sportovní gymnázia (65,5 mil. Kč), neinvestiční dotace v rámci programů protidrogové politiky a sociální prevence a prevence kriminality (13,9 mil. Kč), projekty integrace romské komunity (9,3 mil. Kč), projekty SIPVZ (7 mil. Kč), soutěže (25,1 mil. Kč) a projekty kofinancované z EU (178,7 mil. Kč).

Regionálnímu školství byly dále zaslány transferem investiční finanční prostředky určené na učební pomůcky, a to ve výši 5 724,78 tis. Kč.

MŠMT ekonomicky zabezpečovalo i 116 **církevních škol a školských zařízení**, kterým zasílalo v souladu s § 162 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, provozní dotace (skutečnost 856 099 tis. Kč) přímo z účtu MŠMT u ČNB. Pro rozpis rozpočtu byla použita soustava normativů stanovených MŠMT pro školství soukromé (základní normativ a normativní příplatky) podle § 4 zákona č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů. Kromě provozní dotace byly církevním školám a školským zařízením poskytnuty finanční prostředky určené na rozvojové programy a další účelové dotace na projekty včetně dotací na projekty spolufinancované z rozpočtu EU.

MŠMT poskytovalo plné ekonomické zajištění příspěvkem 73 školám a školským zařízením poskytujícím vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a zajišťujícím ústavní a ochrannou výchovu, jejichž je zřizovatelem. Skutečné čerpání výdajů bylo u těchto organizací vykázáno ve výši 1 902 926 tis. Kč.

²² *Finanční prostředky sledované pod účelovým znakem 33353.*

Tabulka 31: Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2005–2007 a jejich podíl na HDP (v mil. Kč)

Případné aktualizace údajů publikovaných ČSÚ byly zpětně promítnuty i do předchozích období, se staršími publikacemi nemusí souhlasit.		2005	2006	2007
Hrubý domácí produkt v běžných cenách		2 987 722,0	3 231 576,0	3 557 653,0
Index spotřebitelských cen (2005 = 100)		100,0	102,5	105,4
Veřejné výdaje na vzdělávání v běžných cenách¹⁾		130 319,2	142 834,1	152 988,2
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách		95 531,6	103 098,7	105 369,3
v tom z rozpočtu	MŠMT (kapitola 333)	72 729,7	76 156,4	79 497,2
	transfery z MŠMT na KÚ a magistráty ²⁾	-68 546,2	-72 430,2	-75 098,2
	obcí a DSO (kapitola 700 ³⁾)	66 102,0	70 222,8	73 086,3
	krajských úřadů (kapitola 700) ³⁾	25 246,2	29 149,7	27 883,9
Veřejné výdaje na školství v % HDP		4,4%	4,4%	4,3%
Veřejné výdaje na regionální školství v % HDP		3,2%	3,2%	3,0%

Komentáře:

Zdroj: Závěrečný účet - kapitola 333 MŠMT, 700 Obce a DSO; KÚ, ČSÚ

¹⁾ Celkové výdaje na školství z kapitol 333 MŠMT, 700 Obce a DSO, KÚ

²⁾ Transfery z MŠMT na KÚ a magistráty pouze za část 31, 32 – vzdělávání.

³⁾ Z důvodu konsolidace nejsou zahrnuty z daných tříd rozpočtové skladby následující položky: 5321; 5323; 5329; 5344; 5345; 5349; 5366; 5641; 5642; 5649; 6341; 6342; 6349; 6441; 6442; 6449.

Tabulka 32: Regionální školství – veřejné výdaje v běžných cenách v letech 2005–2007 (v mil. Kč)

		v mil. Kč		
		2005	2006	2007
Celkem		95 531,6	103 098,7	105 369,3
v tom	neinvestiční výdaje	87 592,3	92 398,8	97 025,8
	investiční výdaje	7 939,3	10 699,9	8 343,5
v %	neinvestiční výdaje	91,7%	89,6%	92,1%
	investiční výdaje	8,3%	10,4%	7,9%

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT; 700 Obce a DSO; KÚ.

Veřejné výdaje na regionální školství

Zcela zásadním způsobem změnila systém regionálního školství reforma veřejné správy. V oblasti školství začala zánikem školských úřadů k 31. 12. 2000, pokračovala v roce 2001 decentralizací zřizovatelských funkcí škol, předškolních a školských zařízení, s výjimkou zařízení pro ústavní výchovu a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči, z ministerstva (z MŠMT, u zemědělského učňovského školství z MZe) na kraje. Jednalo se o nejrozsáhlejší decentralizaci výkonu státní správy, která byla završena zrušením okresních úřadů ke dni 31. 12. 2002 a přesunem jejich kompetencí na kraje a obce s rozšířenou působností. Od roku 2003 do současnosti se finanční toky ve vzdělávání v podstatě nezměnily.

Výdaje na regionální školství, tedy na vzdělávání²³ až do úrovně vyššího odborného vzdělávání (včetně předškolního vzdělávání) a na školská zařízení, v roce 2007 činily 105,4 mld. Kč. Výdaje byly více než z 92 % tvořeny neinvestičními výdaji. Celkové prostředky vynaložené na regionální školství meziročně vzrostly cca o 2,3 mld. Kč (nárůst o 2,2 %). Podíl těchto výdajů na HDP se meziročně snížil, a to na 3,0 % HDP.²⁴ Za sledované tříleté období došlo k nárůstu celkových výdajů na regionální školství o 9,8 mld. Kč, tedy k nárůstu o více než 10 %.

Běžné (neinvestiční) výdaje na regionální školství (včetně mzdových výdajů a výdajů na sociální a zdravotní pojištění) dosáhly 97 mld. Kč. Meziroční nárůst v běžných cenách dosáhl 4,6 mld. Kč, což činí nárůst o 5 %.

Kapitálové (investiční) výdaje na regionální školství v běžných cenách činily 8,3 mld. Kč a ve srovnání s rokem 2006 poklesly o 2,4 mld. Kč, tedy o více než 22 %. V roce 2006 byl v investičních výdajích zaznamenán téměř 35% nárůst oproti předchozímu roku. Podíl investičních výdajů na celkových výdajích regionálního školství činí téměř 8 %.

Údaje týkající se regionálního školství jsou uvedeny do souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se například o zrušení speciálních škol jako samostatného druhu škol. Výdaje těchto druhů škol byly započteny do předškolního vzdělávání, základního vzdělávání a středního vzdělávání. Největší část výdajů v regionálním školství byla v roce 2007, stejně jako v roce předchozím, vynaložena na základní vzdělávání včetně školních družin a klubů (45,4 %), následovalo střední vzdělávání včetně konzervatoří²⁵ a vyššího odborného vzdělávání (30,6 %) a předškolní vzdělávání (11,7 %).

Výdaje na regionální školství ve stálých cenách roku 2005 meziročně klesly (o 0,6 %), v běžných cenách byl však zaznamenán nárůst o 2,2 %. Za zmiňovaným poklesem výdajů stojí nižší výdaje na základní vzdělávání a stravování žáků. Naopak nárůst byl zaznamenán v kategorii ostatních výdajů, ubytování žáků a u výdajů na základní umělecké vzdělávání a předškolní vzdělávání. Výdaje na střední vzdělávání ve stálých cenách roku 2005 vzrostly jen velmi nepatrně. V roce 2007 dosáhly výdaje ve stálých cenách roku 2005 téměř 100 mld. Kč. Mezi léty 2005 a 2007 došlo k meziročnímu nárůstu o 4,7 %. Nejvýraznější nárůst během sledovaného období byl v kategorii ostatní výdaje (14,9 %), dále u výdajů na vzdělávání v gymnaziálních oborech (9,7 %) a předškolním vzdělávání (9 %). Pokles v celém období byl zaznamenán u stravování žáků.

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta v letech 2005–2007

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta charakterizují finanční náročnost vzdělávání jednoho dítěte/žáka/studenta. Pro porovnávání výdajů v časové řadě 2005–2007 je vhodnější neporovnávat tyto údaje v běžných cenách, ale v přepočtu na stálé ceny roku 2005, abychom eliminovali vliv inflace.

Nejvyšší meziroční nárůst byl zaznamenán u základního vzdělávání včetně školních družin a klubů, zde byl nárůst ve výši bezmála 4,3 % (2 tis. Kč), za tříleté sledované období pak 12,6 % (5,4 tis. Kč). Jednotkové výdaje na žáka/studenta v rámci středního vzdělávání včetně konzervatoří a VOŠ vzrostly v meziročním porovnání o 2,1 % (1 tis. Kč), za sledované období pak o 6,3 % (3 tis. Kč). V předškolním vzdělávání činil nárůst jednotkových výdajů 1,2 % (0,5 tis. Kč) za sledované období pak 3 % (1,1 tis. Kč).

²³ Oblast vzdělávání je v ekonomické oblasti vymezena rozpočtovým odvětvím 31 a částí odvětví 32.

²⁴ HDP byl v časové řadě aktualizován dle údajů ČSÚ publikovaných k 31. 3. 2008.

²⁵ Na základě změn rozpočtové skladby platných od 1. 1. 2007 je možné sledovat výdaje na konzervatoře odděleně; vzhledem k prezentaci údajů v tříleté časové řadě je uvádíme společně s výdaji středních odborných škol a vyšších odborných škol jako v předchozích letech.

Tabulka 33: Regionální školství – rozložení veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2005–2007

	Celkové výdaje na RgS ve stálých cenách roku 2005 v mil. Kč			Index 2007/06
	2005	2006	2007	
Předškolní vzdělávání	11 034,3	11 682,9	12 031,7	103,0%
z toho mateřské školy ¹⁾	10 617,9	11 292,7	11 687,8	103,5%
Základní vzdělávání, včetně šk. družin a klubů	43 971,3	46 969,9	45 424,2	96,7%
z toho ZŠ, včetně škol. družin a klubů ¹⁾	39 814,7	42 821,1	41 298,8	96,4%
Základní umělecké školy	3 037,7	3 069,3	3 180,5	103,6%
Střední vzdělávání	29 107,2	30 512,2	30 572,6	100,2%
z toho gymnázia, včetně sportovních škol ¹⁾	6 115,3	6 599,2	6 708,6	101,7%
SOS a konzervatoře, včetně VOŠ ¹⁾	10 819,5	11 588,5	11 704,8	101,0%
střední odborná učiliště ¹⁾	10 762,9	10 882,9	10 914,6	100,3%
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	3 419,6	3 326,2	3 270,9	98,3%
Ubytování žáků	2 338,1	2 323,6	2 505,4	107,8%
Ostatní výdaje	2 623,4	2 699,9	3 014,0	111,6%
Celkem regionální školství²⁾	95 531,6	100 584,1	99 999,3	99,4%

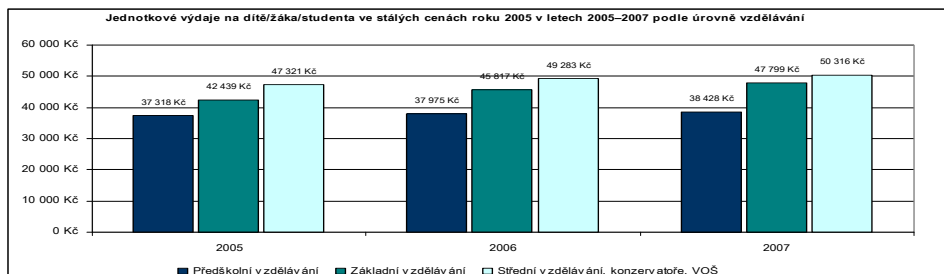
Poznámky:

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT; 700 Obce a DSO; KÚ

¹⁾ Bez škol pro děti/žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

²⁾ Nejsou zahrnuty výdaje na mezinárodní spolupráci evidované pod paragrafem 3291.

Obrázek 21: Regionální školství – roční jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2005–2007

Zdroj: Závěrečný účet - kapitola 333 MŠMT, 700 Obce a DSO; KÚ, (část: vzdělávání)

Komentáře:

Metodika použitá pro výpočty výdajů na dítě/žáka/studenta

- počet dětí/žáků/studentů ve školním roce = počet žáků denní formy vzdělávání (resp. studia) + $\frac{1}{4}$ počtu dětí/žáků/studentů ostatních forem vzdělávání (resp. studia), zohledněny jsou děti s omezenou délkou docházky do MŠ (§ 30, odst. 3, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), a to jejich zahrnutím pouze z $\frac{1}{2}$. V rámci základních škol jsou zahrnuty děti v přípravných třídách pro děti se sociálním znevýhodněním, dále žáci plnící školní docházku podle § 42 školského zákona a $\frac{1}{4}$ žáci plnící školní docházku podle § 41 a 38 školského zákona. Změnou oproti dosud používané metodice je započtení účasti žáků ostatních forem vzdělávání, a to z dosavadní $\frac{1}{3}$ na $\frac{1}{4}$. Na všech příslušných úrovních vzdělávání byl zohledněn rovněž počet žáků v kurzech na doplnění základů/základního vzdělání, denní forma je započtena $\frac{1}{2}$, ostatní formy vzdělávání pak $\frac{1}{4}$. V rámci škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zahrnuty i děti z přípravného stupně včetně dětí integrovaných,
- přepočtený počet dětí/žáků/studentů v kalendářním roce = $\frac{2}{3}$ počty dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce končí + $\frac{1}{3}$ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce začíná,
- celkové výdaje na školství = běžné (neinvestiční) výdaje z rozpočtů MŠMT, Obce a DSO, KÚ.

1.6.2 Financování vysokého školství

Veřejným vysokým školám MŠMT poskytuje příspěvky podle § 18 odstavce 3 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o vysokých školách“) na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Změna ve financování ve smyslu zavedení příspěvku byla dána zákonem č. 552/2005 Sb. Zákonem č. 624/2006 Sb. byla zpřesněna definice příspěvku na činnost veřejných vysokých škol, došlo ke změně účelovosti a k upřesnění jeho vypořádání se státním rozpočtem. Veřejné vysoké školy mají nárok na dotaci na rozvoj vysoké školy a možnost získat dotaci na ubytování a stravování studentů. Financování výzkumu a vývoje se řídí zvláštním zákonem, a to zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje).

Soukromým vysokým školám působícím jako obecně prospěšné společnosti může MŠMT poskytovat dotaci na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, s nimi spojenou vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost podle § 40 odst. 2 zákona o vysokých školách a všem soukromým vysokým školám dále dotaci na stipendia podle § 91 odst. 2 písm. d), podle § 91 odst. 3.

Pro stanovení výše příspěvku je rozhodující typ a finanční náročnost akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a dosažené výsledky ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a její náročnost. Dále je pro výši příspěvku a též dotace rozhodný dlouhodobý záměr veřejné vysoké školy a dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol vypracovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jeho každoroční aktualizace.

Příspěvky a dotace veřejným vysokým školám zřízeným podle zákona o vysokých školách se poskytují podle „Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám“, která vydalo MŠMT dne 24. 2. 2006 pod č. j. 4 632/2006-30.

Na základě platných legislativních norem poskytl MŠMT vysokým školám z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT **neinvestiční příspěvky** na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání a s nimi spojenou uměleckou nebo tvůrčí činnost:

- na vzdělávací činnost veřejných vysokých škol v závislosti na počtu definovaných studentů a podle počtu absolventů ve výši 15 852,709 mil. Kč,
- na úhradu stipendií přiznaných studentům prezenční formy akreditovaných studijních programů ve výši 739,447 mil. Kč,
- na Fond vzdělávací politiky ve výši 110,045 mil. Kč,
- na mimořádné aktivity ve výši 3,272 mil. Kč,
- na krátkodobé pobyty zahraničních studentů a Letní školu slovanských studií ve výši 15,716 mil. Kč,
- na ubytovací stipendia ve výši 886,129 mil. Kč,
- na sociální stipendia ve výši 112,014 mil. Kč.

V souladu s výše uvedenými pravidly byly vysokým školám vyplaceny dotace:

- na projekty programu AKTION, CEEPUS a SOCRATES a cestovní náhrady v rámci plnění mezinárodních smluv ve výši 285,959 mil. Kč,
- na projekty Fondu rozvoje vysokých škol 110,420 mil. Kč,
- na rozvojové programy ve výši 822,645 mil. Kč,
- na Fond vzdělávací politiky ve výši 9,348 mil. Kč,
- na zahraniční studenty, krajany a krajany v zahraničí ve výši 120,471 mil. Kč.

Na schválené pozměňovací návrhy při projednávání státního rozpočtu byla použita dotace 3 mil. Kč.

Tabulka 34: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v letech 2005–2007

tis. Kč

	2005	2006	2007
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT¹⁾			
Veřejné výdaje na vysoké školy celkem	24 635 030	27 726 616	29 884 774
v tom			
neinvestiční výdaje	20 265 772	22 774 364	24 707 264
investiční výdaje	4 369 259	4 952 252	5 177 511
v %			
neinvestiční výdaje	82,3%	82,1%	82,7%
investiční výdaje	21,6%	21,7%	21,0%
Podíl výdajů na vysoké školy z celkových výdajů na školství, z rozpočtu MŠMT a podíl na HDP			
Podíl výdajů na VŠ na výdajích kapitoly 333 MŠMT	33,9%	36,4%	37,6%
Výdaje na vzdělávání celkem v mld. Kč ²⁾	130,3	142,8	153,0
Podíl výdajů na VŠ na celkových výdajích na vzdělávání	18,9%	19,4%	19,5%
HDP v běžných cenách v mld. Kč	2 987,7	3 231,6	3 557,7
Podíl výdajů z kapitoly 333 MŠMT na VŠ v % HDP	0,8%	0,9%	0,8%

Poznámky:

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

¹⁾ Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

²⁾ Celkové výdaje na vzdělávání z kapitoly 333 MŠMT, 700 Obce a DSO, KÚ.

Tabulka 35: Veřejné vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách¹⁾ roku 2005 v letech 2005–2007

tis. Kč

	2005	2006	2007
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT²⁾			
Výdaje na veřejné vysoké školy celkem	24 635 030,4	27 050 357,1	28 361 748,4
v tom			
neinvestiční výdaje	20 265 771,7	22 218 891,4	23 448 100,6
investiční výdaje	4 369 258,8	4 831 465,7	4 913 647,9
Výdaje na vysoké školy podle funkčního třídění			
Celkem	24 635 030,4	27 050 357,1	28 361 748,4
Činnost vysokých škol	19 648 086,6	21 827 095,9	22 705 615,5
Vysokoškolské koleje a menzy	651 419,0	200 426,3	193 475,4
Výzkum a vývoj	4 171 199,0	4 645 006,8	5 052 203,7
Záležitosti vzdělávání j. n.	5 355,3	6 642,5	5 130,1
Mezinárodní spolupráce	47 678,7	245 931,9	279 215,3
Protidrogová politika	360,0	0,0	318,4
Prevence kriminality	420,0	452,4	227,8
Rozvojová a humanitární zahraniční pomoc	110 511,9	124 801,1	125 562,3

Poznámka:

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

¹⁾ Přepočet na stálé ceny roku 2005 byl proveden v ÚIV.

²⁾ Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

Veřejným vysokým školám byly dále poskytnuty dotace na ubytování a stravování studentů ve výši 203,865 mil. Kč, které jsou příspěvkem státu na část nákladů spojených s ubytováním a stravováním studentů v průběhu 12 měsíců kalendářního roku. Dále veřejné vysoké školy obdržely dotace v rámci mezinárodní spolupráce ve vzdělávání ve výši 294,209 mil. Kč a další dotace ve výši 17 954,09 mil. Kč (například na vzdělávací akce k integraci Romů 739 tis. Kč, vzdělávání národnostních menšin 750,59 tis. Kč, drogová prevence a prevence kriminality 575,5 tis. Kč, humanitární zahraniční pomoc 173 tis. Kč, rozvojová zahraniční spolupráce mimo dotace na zahraniční studenty a krajany 11 800 tis. Kč). Neinvestiční dotace na výzkum a vývoj byla poskytnuta ve výši 4 829,065 mil. Kč plus 3 150 tis. Kč pro účely Rady pro výzkum a vývoj.

Vysoké školy hospodařily v roce 2007 s investičními dotacemi a příspěvky mimo programy reprodukce majetku v celkové výši 1 510,867 mil. Kč, v tom:

- Fond rozvoje vysokých škol a rozvojové programy 652,705 mil. Kč,
- příspěvek na činnost veřejných vysokých škol 366,870 mil. Kč,
- výzkum a vývoj 491,292 mil. Kč.

Kapitálové dotace veřejným vysokým školám v rámci programů reprodukce majetku byly poskytnuty ve výši 3 666,644 mil. Kč.

Soukromá vysoká škola je podle § 40 zákona o vysokých školách povinna si zajistit finanční prostředky pro vzdělávací a vědeckou nebo výzkumnou, vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost. Soukromé vysoké škole může být poskytnuta na tuto činnost dotace ze státního rozpočtu v případě, že působí jako obecně prospěšná společnost. V roce 2007 byla poskytnuta dotace **jediné soukromé vysoké škole**, a to Vysoké škole veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o.p.s., ve výši 1 407 tis. Kč. Na této škole studují studenti s těžkým zdravotním postižením. Poskytování dotací soukromým vysokým školám na výzkum a vývoj se řídí zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje).

Celkem 36 z celkového počtu 43 soukromých vysokých škol, které v roce 2007 působily v České republice, získalo dotaci na sociální (3 569,5 tis. Kč) a ubytovací stipendia (23 781,6 tis. Kč). Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., obdržela dotaci na výzkum a vývoj ve výši 121 tis. Kč.

Soustavu vysokého školství dále doplňují dvě státní vysoké školy – Policejní akademie ČR, která je v působnosti Ministerstva vnitra, a dále Univerzita obrany spadající pod Ministerstvo obrany. Tyto vysoké školy jsou financovány z prostředků příslušných kapitol státního rozpočtu.

Veřejné výdaje na vysoké školy vynaložené z kapitoly 333 MŠMT

Celkové výdaje na vysoké školy vynaložené z kapitoly 333 MŠMT činily v roce 2007 celkem 29,9 mld. Kč, což představuje 19,5 % celkových výdajů na vzdělávání.²⁶ Část výdajů byla určena pro soukromé vysoké školy, jednalo se o 44,6 mil. Kč., což představuje 0,15 % výdajů na vysoké školy. Podíl výdajů na vysoké školy z celkových výdajů na vzdělávání od roku 2005 mírně vzrostl, a to o 0,6 procentního bodu. V porovnání s rokem 2005 došlo k nárůstu celkových výdajů na vysoké školy o 5,3 mld. Kč v běžných cenách (o 21,3 %). V přepočtu na stálé ceny roku 2005 se jednalo o nárůst 3,7 mld. Kč (o 15,1 %). Podíl výdajů na vysoké školy měřený makroekonomickým agregátem HDP²⁷ v roce 2007 dosahoval 0,8 %, což znamená meziroční pokles o 0,1 procentní bod a návrat k hodnotě roku 2005.

Běžné (neinvestiční) výdaje na vysoké školy vynaložené z kapitoly 333 MŠMT činily 24,7 mld. Kč, meziročně vzrostly o 1,9 mld. Kč (o 8,5 %). Na celkových výdajích se podílely 82,7 %. V přepočtu na stálé ceny roku 2005 se jednalo o meziroční nárůst o 1,2 mld. Kč (5,5 %) a od roku 2005 toto navýšení činilo 15,7 % (3,2) mld. Kč.

Kapitálové (investiční) výdaje vynaložené z kapitoly 333 MŠMT na vysoké školy se podílely na celkových výdajích na tyto školy 21 % a představovaly 5,2 mld. Kč. V přepočtu na stálé ceny roku 2005 vzrostly během tříletého období o 12,5 % (0,5 mld. Kč), meziročně o 0,08 mld. Kč, což představuje meziroční nárůst o 1,7 %. Soukromým vysokým školám nejsou investiční příspěvky a dotace vypláceny.

²⁶ Celkové výdaje na vzdělávání z kapitol 333 MŠMT a 700 Obce a DSO, KÚ.

²⁷ HDP byl v časové řadě aktualizován dle údajů ČSÚ publikovaných k 31. 3. 2007.

1.7 Vzdělávání a zaměstnanost

1.7.1 Širší ekonomické prostředí a požadavky zaměstnavatelů na absolventy škol

Absolventi tvoří jednu z rizikových skupin ekonomicky aktivních obyvatel, která se hůře uplatňuje na trhu práce. Absolventi jsou vůči ostatním uchazečům o zaměstnání znevýhodněni nedostatkem praxe, chybějícími pracovními návyky a minimem zkušeností. Jsou tak vystaveni zvýšenému riziku neúspěchu při hledání zaměstnání, který může vést ke ztrátě motivace k seberealizaci v profesní oblasti, případně k neochotě převzít zodpovědnost za svůj život a může se i projevit zvýšenou tendencí k sociálně patologickým jevům.

V současné době je však situace pro uplatnění absolventů velice příznivá. Je to dáno jak **zlepšující se ekonomickou situací** ČR (hospodářský růst, větší nabídka volných pracovních míst, nižší celková nezaměstnanost apod.), tak i tím, že absolventi mají v posledních letech více možností pokračovat ve vzdělávání díky **rozšíření nabídky terciárního vzdělávání** a na trh práce jich tedy přechází menší část. Podstatnou roli hraje i zvýšená nabídka nových pracovních příležitostí, kterou vytvářejí **zahraniční investoři**, což potvrzuje i skutečnost, že ke snížení nezaměstnanosti došlo hlavně v technických oborech (zejména ve strojírenských a elektrotechnických oborech a ve stavebnictví). Absolutní pokles počtu nezaměstnaných absolventů je do určité míry způsoben i postupným snižováním celkového počtu absolventů vlivem zeslabení populačních ročníků. Tento jev ovšem začíná vytvářet velmi nepříznivou situaci na trhu práce, kde se projevuje nedostatek pracovníků některých profesí.

Srovnáváme-li vyhlídky absolventů na uplatnění na trhu práce podle úrovně vzdělání, je zřejmé, že stále platí **přímá závislost mezi úrovní vzdělání a uplatnitelností na trhu práce** a naopak nepřímá závislost se ukazuje mezi úrovní vzdělání a mírou nezaměstnanosti. Tento vztah zůstává zachován i za situace výrazného zlepšení uplatnitelnosti absolventů a nedostatku pracovních sil. Na druhé straně je zřejmé, že velká poptávka po vyučených pracovnících způsobuje, že v dubnu 2007 absolventi s výučním listem kategorie vzdělání H nalézali uplatnění téměř stejně snadno jako absolventi maturitních oborů středních odborných škol a dokonce snadněji než vyučení s maturitou.

Pokud jde o přijímání pracovníků, ukazuje se, že **podíl absolventů na celkovém počtu přijímaných pracovníků se v jednotlivých ekonomických sektorech nijak výrazně neodlišuje**. Poněkud zřetelnější rozdíly jsou ale patrné uvnitř těchto sektorů, a to v závislosti na velikosti a odvětví dotazovaných firem. Přitom ve všech zkoumaných sektorech jednoznačně převažují případy, kdy jsou **absolventi přijímáni, aniž by ovšem byli přímo preferováni**. Šetření zaměstnavatelů dále ukázalo, že vzdělanostní i profesní struktura nově přijímaných pracovníků je výrazně determinována charakterem, oborovým zaměřením a převažujícími činnostmi firem a z toho plynoucími personálními potřebami.

Z hlediska samotného procesu výběru a přijímání nových pracovníků je zřejmé, že ve všech sektorech si firmy nejčastěji **vybírají z těch zájemců o práci**, kteří se jim sami hlásí, využívají **doporučení stávajících zaměstnanců** a také vyhledávají pracovníky pomocí **inzerce**, resp. **internetu**. Je tedy velice důležité, aby absolventi nebyli při hledání zaměstnání pasivní, ale naopak, aby sami aktivně vyhledávali firmy a organizace, ve kterých by případně mohli nalézt pracovní uplatnění.

Jako reálná se rovněž ukazuje šance získat zaměstnání i v návaznosti na předchozí praxi či stáž u dané firmy. To souvisí se skutečností, že **při přijímání absolventů** hrají z hlediska zaměstnavatelů velkou roli nejenom **dosažené vzdělání, ochota dále se vzdělávat, znalost jazyků, chuť pracovat či orientace v oboru**, ale i **předchozí praxe**. V případě, že určité pracovní zkušenosti získá absolvent prostřednictvím odborné praxe, stáže či brigády přímo v dané firmě, zaměstnavatel má možnost blíže se seznámit s jeho znalostmi, schopnostmi, dovednostmi i osobními vlastnostmi (jako je např. celkový přístup k práci, pečlivost, svědomitost apod.), což může vést k větší ochotě nabídnout absolventovi trvalejší pracovní uplatnění.

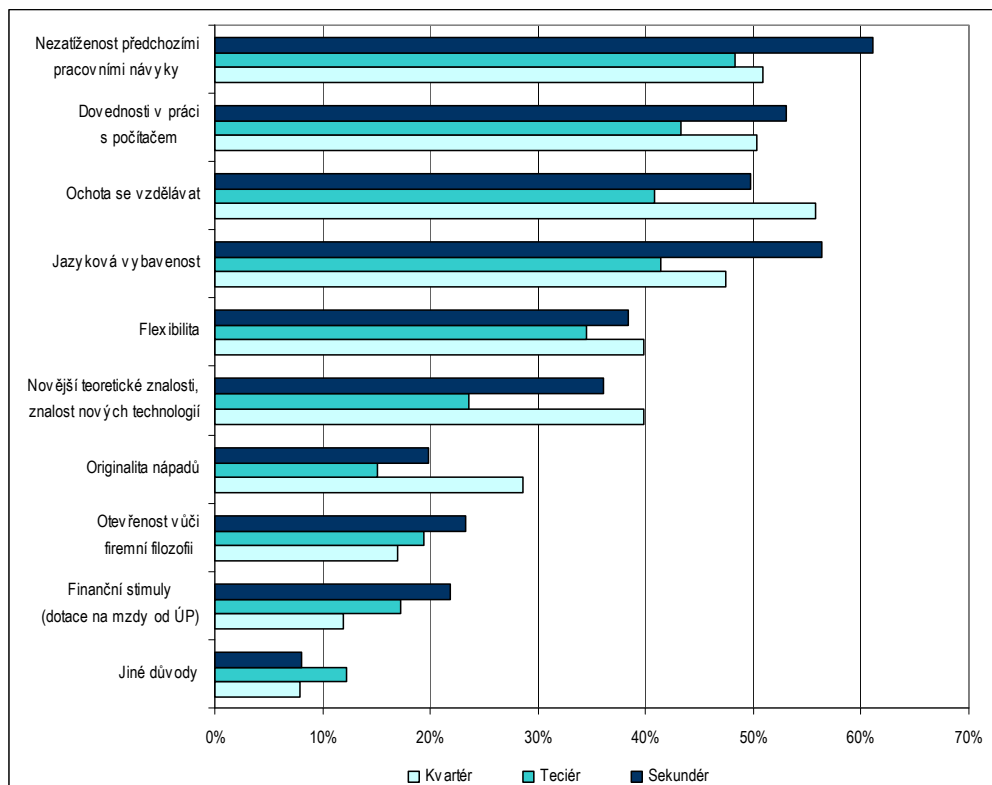
Získávání potřebných **praktických zkušeností**, bez kterých jsou absolventi některými firmami apriori odmítáni, však pro žáky a studenty není nezbytně svázáno s konkrétním zaměstnavatelem. Přestože největší význam je logicky přikládán praxi v daném oboru, pozitivně hodnocena je zpravidla každá předchozí pracovní aktivita. Ta totiž vypovídá mj. o samostatnosti, zájmu pracovat a poznat pracovní prostředí, o snaze získat zkušenosti a praxi či o celkově aktivnímu přístupu k práci a životu. Zaměstnavatelé dále předpokládají, že absolvované praxe umožňují žákům a studentům získat kromě samotných pracovních zkušeností i reálné představy o pracovním prostředí, pracovní době či pracovním zařazení, ale také o výši pracovního ohodnocení a následně jim usnadňují adaptaci na pracovní režim.

Zaměstnavatelé ze všech sledovaných sektorů často zdůrazňují, že z hlediska úspěšného začleňování absolventů do světa práce je nezbytné, aby žáci a studenti získávali ve škole **aktuální odborné znalosti a dovednosti**, měli možnost seznamovat se s novými technologiemi a trendy, získávali kromě teoretických poznatků i dostatečné praktické dovednosti a především aby byli schopni **teoretické znalosti uplatňovat v praxi**. To je podle jejich názoru podmíněno rozšířením a zkvalitněním odborné praxe a odborného výcviku, posilováním a prohlubováním **spolupráce školské a zaměstnavatelské sféry** a v neposlední řadě i poskytnutím dostatečné možnosti k prohlubování kvalifikace a odbornosti vyučujícím. Žáci a studenti by také měli být vedeni k větší **samostatnosti**, měli by umět **pracovat s informacemi** a v neposlední řadě by měli být ochotni **nést zodpovědnost** za svá rozhodnutí a jednání.

Navzdory tomu, že vstup absolventů na trh práce může být do určité míry poznamenán nesouladem mezi jejich aktuálními znalostmi a dovednostmi na jedné straně a nároky a požadavky zaměstnavatelů na straně druhé, existuje řada důvodů, které mohou vést k tomu, že podniky **upřednostní čerstvého absolventa před zkušenějším pracovníkem**. Ačkoli potřeby a požadavky jednotlivých sektorů jsou do určité míry odlišné, u absolventů shodně oceňují hlavně ochotu učit se nové věci, nezátíženost předchozími pracovními návyky, zájem o obor a chuť pracovat, ochotu přizpůsobit se potřebám konkrétní firmy, čerstvé odborné znalosti, zběhlost v cizích jazycích či práci s výpočetní technikou. Díky tomu mohou absolventi často konkurovat i pracovníkům s bohatšími pracovními zkušenostmi.

Zaměstnavatelé v ČR si sice v současnosti stěžují na nedostatek kvalifikovaných pracovníků v dělnických profesích a na to, že školy produkují stále nižší počty vyučených v technických oborech (což má souvislost s rostoucím zájmem o maturitní úroveň vzdělání, s poklesem zájmu o technické obory a především s poklesem počtu žáků, na který mnohé střední školy reagují snižováním požadavků v přijímacím řízení), ale zároveň přiznávají, že i v dělnických profesích, do kterých dříve přijímali vyučené, nyní preferují maturanty, kteří jsou flexibilnější, jsou schopni se snáze přizpůsobit technologickým změnám a zvládnou náročnější činnosti. Vhodným východiskem by mohla být větší propagace maturitních oborů vzdělání kategorie L0, u nichž je do výuky zařazen i značný podíl praktického výcviku. V letech 2001–2006 byl zaznamenán pozvolný nárůst počtu žáků vstupujících do prvních ročníků těchto oborů, a to jak celkově, tak i v některých skupinách technických oborů (například strojírenských).

Obrázek 22: Důvody pro přijímání absolventů škol v sektorech národního hospodářství

Zdroj: NÚOV

1.7.2 Uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vztah mezi získaným vzděláním a pracovním uplatněním na trhu práce není v České republice v současnosti pevně spojený, ale jak ukazují výzkumy, poměrně značný podíl absolventů středních škol pracuje v jiné profesi, než jakou původně vystudovali. Na jedné straně je tato volnost pozitivním výrazem flexibility absolventů, kteří jsou schopni se přizpůsobit podmínkám trhu práce a poptávce zaměstnavatelů v situaci rozvoje některých sektorů a odvětví, kdy i v České republice dochází ve shodě s vývojem ve většině zemí EU k posunům směrem k terciárnímu a kvartérnímu sektoru. Na druhé straně rychlý ekonomický růst vytváří dostatek pracovních příležitostí, což se projevuje nezájmem absolventů pracovat v méně atraktivních nebo hůře finančně ohodnocených profesích. To pak vede k situaci, kdy si zaměstnavatelé především v průmyslovém sektoru stěžují na závažný nedostatek pracovníků v řemeslných a dělnických profesích.

Podrobnější pohled na výsledky šetření, které se zabývá uplatněním absolventů ve vystudovaném oboru, ukazuje, že pro učební obory i střední odborné školy s maturitou platí, že nezanedbatelná část jejich absolventů odchází už po ukončení studia pracovat do jiného oboru a odliv z vystudovaného oboru pokračuje i v letech, která následují po ukončení studia. V závěru studia mají přibližně tři čtvrtiny absolventů středních škol zájem uplatnit se ve vystudovaném oboru nebo v některém z příbuzných oborů. Po ukončení studia je ale skutečný podíl absolventů, kteří získají zaměstnání přímo ve svém oboru, nižší – kolem 60 % **Po třech letech od ukončení studia pak podíl středoškoláků, kteří zůstávají ve svém oboru, dál klesá.**

Nejvyšší podíl absolventů, kteří tři roky od ukončení středoškolského studia pracují přímo ve svém oboru, najdeme u vyučených, kde dosahuje asi 46 % (podle dalších zjištění se ale v následujících letech od vyučení výrazně snižuje), u vyučených s maturitou činí 36 % a u maturantů na SOŠ 31 %.

Nižší podíl maturantů, kteří pracují přímo ve vystudovaném oboru, je kompenzován jejich vyšším zastoupením v příbuzných oborech; zde tento podíl dosahuje téměř 30 %. To je zřejmě i přirozeným důsledkem širšího vzdělání, které maturitní úroveň poskytuje, a větší schopnosti absolventů tohoto typu vzdělání reagovat na podmínky na trhu práce. **Výsledný podíl středoškoláků, kteří se realizují po třech letech zcela mimo původní obor, se u žádné ze sledovaných skupin příliš neliší, pohybuje se mezi 36 %–40 %.**

Důvody pro uplatnění v jiných profesích

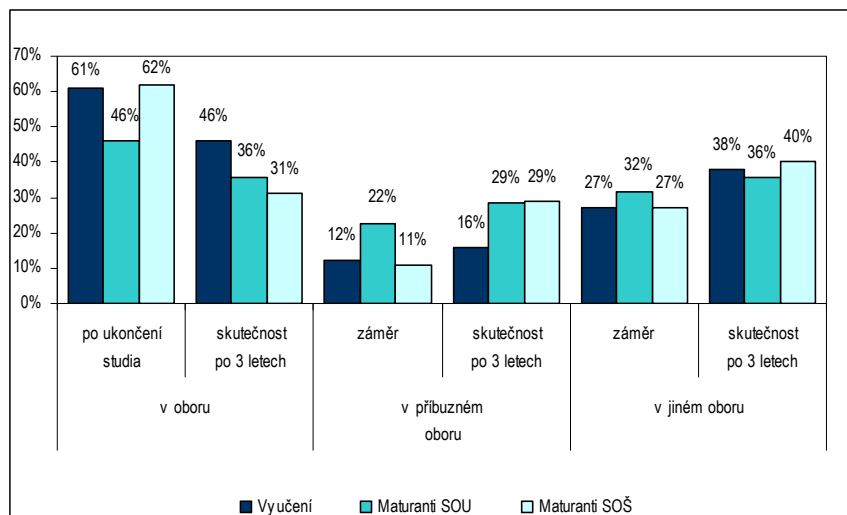
Pro zaměstnavatelskou i školskou sféru je podstatná i otázka důvodů, které vedou k odlivu absolventů z určitých profesí. Z výsledků vyplývá, že důvodů pro změnu oboru je pravděpodobně vždy více a že absolventi často neodcházejí mimo vystudovanou profesi jen kvůli jedné příčině.

Z hlediska zaměstnavatelské sféry je podstatné, že v situaci rychlého ekonomického vývoje a klesající nezaměstnanosti hrají větší roli v odchodu do jiné profese důvody na straně absolventů než důvody vynucené nedostatkem pracovních míst v oboru. K nejdůležitějším patří nespokojenost s nízkým platem a nevyhovující pracovní podmínky, které absolventy od uplatnění v oboru odrážejí. **Nespokojenost s výší platu** je významným důvodem pro odchod do jiné profese zejména u vyučených, kde tento důvod uvedlo 54 % z těch, kteří pracují v jiném oboru, přitom u absolventů SOŠ s maturitou tento důvod uvádí jen 32 % z nich.

Pracovní podmínky jsou důležitějším důvodem odchodu u maturantů, ovlivnily odchod 40 % z těch, kteří pracují mimo obor. U vyučených je tento podíl nižší - dosahuje kolem 25 %. Důvodem vyšší nespokojenosti maturantů je skutečnost, že pracovní podmínky nezahrmují jen pracovní prostředí, ale i nevhodnou pracovní dobu, která je častým problémem například v oboru hotelnictví a turismus, nebo problémy s dojížděním.

Kromě odchodů podmíněných nespokojeností absolventů se jako důvod pro práci v jiné profesi objevuje i nedostatek pracovních míst, kdy absolventi uvádějí, že **nesehnali práci ve svém oboru**. Tento důvod ovlivnil až 65 % absolventů SOŠ a asi 41 % vyučených. Tato odpověď se ale zřejmě vztahuje i na situaci, kdy absolvent nesehnal ve svém oboru práci, která by mu vyhovovala a byla dostupná v místě bydliště nebo v jeho okolí.

Obrázek 23: Uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru s odstupem 3 let od ukončení daného typu studia, v % odpovědí

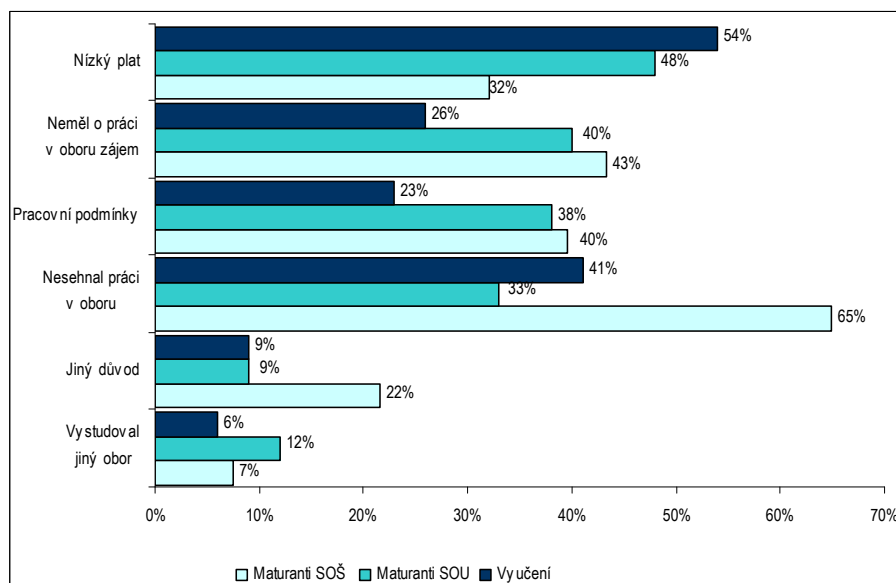
Vyučení – absolventi středního vzdělání s výučním listem

Maturanti SOŠ – absolventi středního odborného vzdělání (bez odborného výcviku) s maturitní zkouškou

Maturanti SOU – absolventi středního odborného vzdělání (s odborným výcvikem) s maturitní zkouškou

Zdroj: NÚOV

Obrázek 24: Důvody odchodů do jiných profesí – srovnání podle typů středních škol, v % odpovědí

Vyučení – absolventi středního vzdělání s výučním listem

Maturanti SOŠ – absolventi středního odborného vzdělání (bez odborného výcviku) s maturitní zkouškou

Maturanti SOU – absolventi středního odborného vzdělání (s odborným výcvikem) s maturitní zkouškou

Zdroj: NÚOV

Z hlediska vzdělávací sféry i oblasti kariérového poradenství je důležitým důvodem pro hledání práce v odlišném oboru **nezájem o práci v oboru**. Ten je frekventovanějším důvodem pro odchod u maturantů; uvádí ho asi 40 % z nich. U části absolventů je tento nezájem dán skutečností, že si zvolili obor, který je od počátku nezajímavý, ať už z důvodu nepříjetí na jiný obor, špatných studijních výsledků, nebo nízké informovanosti o obsahu oboru.

Studium jiného oboru není příliš frekventované, ale nejvíce se vyskytuje u vyučených s maturitní zkouškou. Zdá se, že tato skupina zahrnuje žáky, kteří zpočátku nemají vysoké ambice a volí méně náročné studium a až v průběhu studia své názory na úroveň vzdělání korigují.

Do jakých oborů absolventi odcházejí?

Velmi podstatným problémem je otázka, v jakých oborech nacházejí uplatnění ti absolventi středních škol, kteří odcházejí do jiných profesí. Vzhledem k tomu, že jen nízké procento uvedlo, že změnili profesi na základě studia jiného oboru nebo rekvalifikace, můžeme předpokládat, že většina z nich pracuje v oborech, které vyžadují spíše než speciální odbornou kvalifikaci všeobecné dovednosti, nebo tam, kde lze kvalifikaci získat na základě zaškolení zaměstnavatelem, získáním praxe a podobně.

Z výsledků nevyplývá, že by absolventi jednotlivých sledovaných oborů směřovali v nějakém širším proudu do jiných oborů. Na druhou stranu alespoň částečně lze vysledovat a vymezit obory, ve kterých se středoškoláci, kteří pracují mimo obor, uplatňují častěji. Absolventi SOŠ s maturitou, kteří pracují mimo svůj obor, nacházejí poměrně často uplatnění ve službách souvisejících s péčí o zákazníky, pracují například jako konzultanti v obchodě, v reklamě, referenti klientských center v pojišťovnách, bankách, jako operátoři telefonních služeb. Dále se uplatňují například v oblasti související s kontrolou kvality (technici kvality), pracují ve skladech, jako operátoři nebo v logistice. Relativně často obsazují místa asistentek, pracují v administrativě, jako referenti na úřadech nebo na poště. Uplatnění mimo svůj obor nacházejí také v pohostinství, jako barmani, prodáváci a podobně.

U vyučených s maturitní zkouškou se opět objevují služby, péče o kvalitu. K frekventovanějším patří i distribuce zboží, dispečeri. Poměrně často nacházejí absolventi maturitních SOU zaměstnání jako řidiči (autobusu, MHD), v oblasti bezpečnosti (bezpečnostní agentura, strážník) nebo vykonávají montážní činnost.

Zdá se, že středoškoláci, kteří pracují mimo vystudovaný obor, směřují především za lepšími pracovními a platovými podmínkami. Část z nich nachází uplatnění v terciérním sektoru, který se rychle rozvíjí a v České republice je ve srovnání se zeměmi EU poddimenzován. V některých případech se uplatňují i v profesích s výrazným nedostatkem pracovníků, jako jsou řidiči nebo strážníci.

Na závěr je nutno konstatovat, že odchody do jiných profesí mají rozdílný charakter a jsou podmíněny odlišnými faktory. Na jedné straně absolventi odcházejí do rozvíjejících se oblastí a profesí, jedná se tedy o pozitivní reakci na změny požadavků trhu práce a rychlé technologické změny, na druhé straně některé odchody souvisí s nespokojeností s platovými nebo pracovními podmínkami a je tedy spíše na zaměstnavatelské sféře, jak tyto zaměstnance lépe motivovat. Nepříznivou roli hraje u odchodů částí absolventů chybný výběr studijního oboru a nezájem o práci ve vystudovaném oboru. Tato skutečnost ukazuje na nutnost věnovat větší pozornost problému kariérového poradenství. Jedním z nástrojů, který by měl výrazně přispět ke zvýšení úrovně a dostupnosti kariérového poradenství, je Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce, který byl uveden do provozu v září 2007 na www.infoabsolvent.cz a který poskytuje širokou škálu informací o nabídce vzdělávání a uplatnění absolventů na trhu práce, včetně multimediálního průvodce volbou povoláním.

Seznam tabulek:

Tabulka 1: MŠ – poměrové ukazatele ve školních letech 2005/06–2007/08	16
Tabulka 2: MŠ – podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu na populaci 5letých	16
Tabulka 3: Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2005/06–2007/08	16
Tabulka 4: Základní školy – vývoj počtu základních škol, tříd žáků a učitelů v letech 2005/06–2007/08	19
Tabulka 5: Základní školy – základní charakteristiky sítě základních škol – podle krajů v roce 2007/08	23
Tabulka 6: Střední školy, přihlášení, přijatí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2007/08 (bez oborů nástavbového a zkráceného studia) – (1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání	27
Tabulka 7: Podíl přijatých do oborů středních škol vzhledem k absolventům povinné školní docházky v letech 2005/06–2007/08	27
Tabulka 8: Podíl absolventů středního vzdělání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni v letech 2005/06–2007/08	27
Tabulka 9: Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2007/08 podle druhu vzdělávání bez nástavbového studia	28
Tabulka 10: Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v denní formě vzdělávání v letech 2005/06–2007/08	31
Tabulka 11: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2005/06–2007/08	31
Tabulka 12: Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, na počtu absolventů středních škol v letech 2004/05–2006/07	32
Tabulka 13: Střední odborné vzdělávání, školy, žáci, nově přijatí a absolventi ve školním roce 2007/08 podle druhu vzdělávání	35
Tabulka 14: Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	35
Tabulka 15: Podíl nově přijímaných do nástavbového studia (denní formy vzdělávání) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2005/06–2007/08	37
Tabulka 16: Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06–2007/08	37
Tabulka 17: Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání 2007/08	39
Tabulka 18: Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2005/06–2007/08	39
Tabulka 19: Počty škol a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu integrace v roce 2007/08	42
Tabulka 20: Počty dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení v roce 2007/08	42
Tabulka 21: VOŠ – Počty škol, studenti, nově přijatí, absolventi a učitelé ve školních letech 2005/06–2007/08	45
Tabulka 22: VOŠ – Počty studentů a nově přijatých podle formy vzdělávání a oborů KKO V ve školním roce 2007/08	47
Tabulka 23: Počet studentů celkem, poprvé zapsaní a absolventi veřejných a soukromých vysokých škol v letech 2005–2007	51
Tabulka 24: Přehled o přijímacím řízení podle typu studijních programů v letech 2005/06–2007/08	54
Tabulka 25: Počet přihlášených, dostavivších se k přijímacím zkouškám, přijatých a zapsaných na VŠ v letech 2005/06–2007/08, v tisících	55
Tabulka 26: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů a typů škol ³⁾ a veřejných VŠ v letech 2005–2007	59
Tabulka 27: Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol ^{3b)} v letech 2005–2007	61
Tabulka 28: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol ^{3d)} v letech 2005–2007 – všichni zřizovatelé ¹⁾	65
Tabulka 29: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS) podle kategorií zaměstnanců za rok 2007 a jejich meziroční index	67
Tabulka 30: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol (vč. kolejí a menz, bez VŠZS a VŠLS) a mzdové prostředky (v Kč) vyplacené z ESF za rok 2007 ¹⁾	70
Tabulka 31: Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2005–2007 a jejich podíl na HDP (v mil. Kč)	73
Tabulka 32: Regionální školství – veřejné výdaje v běžných cenách v letech 2005–2007 (v mil. Kč)	73
Tabulka 33: Regionální školství – rozložení veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2005–2007	75
Tabulka 34: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v letech 2005–2007	77
Tabulka 35: Veřejné vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách ¹⁾ roku 2005 v letech 2005–2007	77

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Počty dětí v předškolních zařízeních na pozadí populace 3–5letých v letech 2005/06–2007/08	16
Obrázek 2: Počty dětí v předškolních zařízeních na pozadí populace 3–5letých v letech 2005/06–2007/08	17
Obrázek 3: Základní školy – vývoj počtu žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08	19
Obrázek 4: Základní školy – vývoj počtu žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08	21
Obrázek 5: Základní školy – vývoj počtu žáků na učitele na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2005/06–2007/08	21
Obrázek 6: Základní školy – podíl žáků odcházejících z 5. a 7. ročníků základních škol do 6 a 8letých gymnázií a 8letých konzervatoří v letech 2005/06–2007/08	23
Obrázek 7: Žáci středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2005/06–2007/08	28
Obrázek 8: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2005/06–2007/08	32
Obrázek 9: Vývoj počtu dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v mateřských školách v letech 2005/06–2007/08	42
Obrázek 10: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v základních školách v letech 2005/06–2007/08	43
Obrázek 11: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách ve středních školách v letech 2005/06–2007/08	43
Obrázek 12: VOŠ – Podíl nově přijatých a absolventů vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2005/06–2007/08	45
Obrázek 13: Vysoké školy veřejné a soukromé – počty studentů, poprvé zapsaní a absolventi v letech 2005–2007	51
Obrázek 14: Přehled o přijímacím řízení podle typu studijních programů let 2005/06–2007/08	53
Obrázek 15: Počet přihlášených, dostavivších se k přijímacím zkouškám, přijatých a zapsaných na VŠ v letech 2005/06–2007/08, v tisících	55
Obrázek 16: Ubytování na vysokoškolských kolejích v letech 2005/06–2007/08	57
Obrázek 17: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2007	63
Obrázek 18: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů (za zřizovatele MŠMT, obec, kraj) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2007	63
Obrázek 19: Průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství za všechny zřizovatele v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v letech 2005–2007 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	65
Obrázek 20: Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy akademických pracovníků placených ze SR v porovnání se mzdou v ČR v letech 2005–2007 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	67
Obrázek 21: Regionální školství – roční jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2005–2007	75
Obrázek 22: Důvody pro přijímání absolventů škol v sektorech národního hospodářství	81
Obrázek 23: Uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru s odstupem 3 let od ukončení daného typu studia, v % odpovědi	83
Obrázek 24: Důvody odchodu do jiných profesí – srovnání podle typů středních škol, v % odpovědi	83